

OB NAS BUTAJO VALOVI
Z VSEH STRANI

Skodo nam delajo ne samo emigranti, temveč tudi drugi sovražniki, ki jim je enotna in trdna Jugoslavija trn v peti. Jugoslavija je geografsko gledano na najkočljivejši točki v Evropi. Ob nas butajo valovi z vseh strani. Tako kot dolej — in še bolj — si moramo prizadevati, da jih čimbolj odbijemo. Našemu samoupravnemu socialističnemu sistemu moramo zagotoviti nemoten razvoj. Nekatere sovražnike ravno to najbolj moti. Zeliho nam, da bi doživeli polom. Radi bi dokazali, da naša odločitev v letu 1948, ko smo si izbrali svojo pot socialističnega razvoja, ni bila pravilna. Na vse te stvari je treba misliti in paziti, da bomo ohranili notranjo enotnost.

Delo 24. VI. — odlomek iz govora tovariša Tjita predstavnikom jugoslovanskih športnikov

MANJ TUJCEV IN DOMAČIH
TURISTOV

V letošnji predsezoni je našo državo obiskalo znatno manj tujih turistov kot prej. Čeprav smo imeli lepo in toplo pomlad, se motorizirani tuji turisti pogibajo naše države in iščejo sončno podnebje, kjer jim ponujajo bolj poceni dopuste.

Tudi Jugoslavlani se letos teže odločajo za oddih na morju, kjer so cene precej višje kot lani. Mnogi se pripravljajo za dopust v tujini, kjer jim naše turistične organizacije omogočajo letovanje ceneje in pod ugodnejšimi pogoji kot v naši državi. Lani smo za potovanja v tujino porabili 129 milijonov dolarjev.

Borba, 22. junija 1971

DOBRO JE, ČE SE ZNAJDEŠ,
TODA NE VEDNO

Javna tajnost je, da nekateri uporabljajo družbene avtomobile za zasebne koristi. Rdeče tablice na vozilih vsaj do neke stopnje onemogočajo ta pojav. Toda vse bolj pogosto ljudje zlorablajo tovorna vozila. Samo v enem dnevu, ko so inšpektorji nadzirali cesto Sarajevo—Tuzla, so ujeli tri voznike, ki so zlorabljali družbena vozila. Dva izmed njih sta to počela v korist svojih načelnikov. Eden je vozil zanj cement, drugi pa drva. Tretji šofer pa je prevažal les za dva svoja znanca.

Večernje novosti, 21. junija 1971

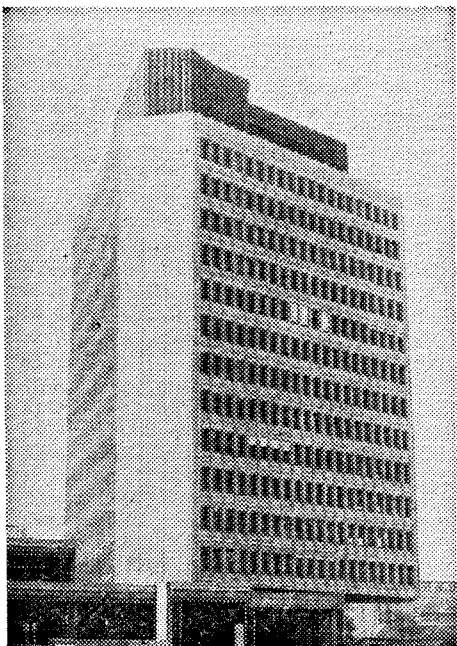
STAVKA ZARADI LENUHOV

V industriji modne obutve »Košuta« na Cetinju, ki zadnja leta dobro posluje, je prišlo do nenavadne stavke. Dne 18. junija ob 13. uri so delavci nehali delati iz protesta proti tistim, ki slabo delajo.

Na protestnem shodu so dejali, da vsak dan manjka 100 delavcev izmed 550 zaposlenih v tovarni. Večina jih sploh ni bolnih, ali pa zato, ker dobe na lahek način bolezenski dopust, cele dneve ne pridejo na delo.

Večernje novosti, 19. junija 1971

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV
ZA DENARNE ZADEVE

TV-15 GLASILO ZZB NOV
IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 27

1. julij 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. — Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišei ČGP »Delo«, Ljubljana, Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportuži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Naš veliki dan

Letošnji dan borca slavimo v dvakratno pomembnem zgodovinskem trenutku. Prvič ga slavimo kot 30. obletnico tistega zgodovinskega dogodka, ki je postal simbol odpora jugoslovanskih narodov proti fašističnim zavajalcem, obenem pa tudi simbol boja za novo socialistično Jugoslavijo, ki mora temeljiti na socialni pravičnosti in na narodnostni enakopravnosti. Drugič pa ga slavimo v času, ki je za naše delovne ljudi, za narode in narodnosti Jugoslavije, še posebej pa za nas nekdanje borce in za nadaljevanje našega revolucionarnega poslanstva prelomnega in odločilnega pomena, slavimo ga v času ustavnih sprememb, ki bodo naš socialistični in samoupravni demokratizem še poglobile, ga napravile ljudstvu še dostopnejšega in učinkovitejšega.

Dan borca je po svojem izvoru in smislu praznik bratske povezanosti vseh protifašističnih in revolucionarnih borcev na jugoslovanskih tleh, je torej simbol bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov, skovanega v krvi, trpljenju in boju proti skupnemu sovražniku. Skupni boj in bratstvo sta bila osnova vsem našim uspehom in zmagam v preteklosti, boj za skupne interese in bratstvo pa je poroštvo tudi za našo svobodno prihodnost.

Naš osvobodilni boj se je začel na vseh koncih Jugoslavije, ponekod prej drugod pozneje, ponekod na tak drugačen način, pač specifičnim razmeram primerno, imel pa je skupen cilj in skupno strategijsko vodstvo. Posebnosti in izvirnosti tega boja v vsaki izmed jugoslovanskih narodnostnih skupnosti lahko uživajo samo spoštovanje in občudovanje, zakaj partizanski borci, politični delavci in ljudstvo vsake izmed teh narodnostnih skupnosti so si prizadevali, da po svojih najboljših močeh kar največ prispevajo za zmago nad skupnim sovražnikom. Naš skupni boj je značilen po tem, da smo borci iz posameznih narodnostnih skupnosti tekmovali med seboj, kdo bo več prispeval v boju za iste skupne koristi, ne pa v tem, kdo se bo bolje »izmazal« na račun drugega. Tudi danes, ko uveljavljamo pravico do narodnostne individualnosti in zares vsestranske enakopravnosti, ko smo priznali pravico do lastne državnosti in ko je ta državnost posameznih jugoslovanskih narodov postala le svojevrstna oblika ene in iste socialistične domovinske zavesti, je napačen čas, ki zahteva od pripadnikov vsake narodnostne skupnosti, da ustvarjalno in s svojimi lastnimi močmi premagajo težave gospodarske nerazvitosti v svojem narodnostnem prostoru, ker bodo tako ustvarili ne samo osnove za svoje, ampak tudi za naše skupno blagostanje, za gospodarsko moč vse Jugoslavije in za njeno vsestransko trdnost. Bridke izkušnje iz naše pretekle usode so nas prepričale, da nam ne bo nihče ničesar podaril, ampak bo vsaka delovna in narodnostna skupnost imela samo to, kar si bo sama ustvarila, in da ni mogoče samo jemati, ampak je treba za skupne interese tudi dajati. Naše sedanje težave bomo premagali samo s poštenim delom, z ustvarjalno zavzetostjo na vsakem delovnem torišču, s tem pa si bomo pridobivali tudi sposobnost za kljubovanje najrazličnejšim preizkušnjam, s katerimi življenje na našem planetu še dolgo ne bo nehalo radodariti.

Čeprav naša razvojna pot v preteklosti ni bila vselej do pičice prava in premočrtna, smo vendarle ustvarili takšne družbene odnose in tolikšne materialne osnove za naš srečnejši jutrišnji razvoj, da se glede svobode, demokratizma in splošnega napredka ne more meriti z nami nobena druga socialistična skupnost. Mi smo spoznali, da mora biti socializem namenjen človeku, da ne sme biti sam sebi namen ter da

se nam je najbolj bati dogme in birokracije. Bati pa se moramo tudi tistih, ki menijo, da jim številnost in vojaška moč dovoljujeta vse, ki skušajo vsiljevati svojo voljo in svoje oblike za razvoj socializma, tistih, ki nas skušajo dolžiti revizionizmu in podobnih zablod, da bi tako našli izgovor za pritisk in zastraševanja, ki nimajo nič skupnega s socializmom, in da bi s takimi brutalnimi posegi navzven zajezili hotenja po demokratičnem socializmu v lastnih

vrstah. Prek ozemlja naše socialistične skupnosti se stezajo krempilji različnih nepoštenih interesov, zato je bolj kot kdajkoli prej dolžnost pripadnikov vseh narodnostnih skupnosti, da odpravijo svoje slabosti in nesoglasja. Nam je Jugoslavija potrebna, toda Jugoslavija s svojim demokratičnim in samoupravljaljskim socializmom je potrebna tudi delovnim ljudem vsega sveta kot revolucionarni zgled in kot vest človeštva. Zato je dolžnost nas borcev in tistih, ki so pripravljeni nadaljevati naše revolucionarno poslanstvo, da smo budni, da čuvamo bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in da krepimo priprave na splošni ljudski odpor. S tem bomo izpričali ne le domovinsko, ampak tudi internacionalistično zavest. In tako bomo največ pripomogli k napredku človeške družbe, ki se mora otresti vsakršnega izkoriščanja in nasilja.

Naš praznik, dan borca, ni samo spomin na slavne in junaške dni in ne čas za počitek na lovoriških doseženega. Naš praznik je samo priložnost, da se ozremo na prehojeno pot in da s kritičnim očesom naravnamo pravo smer, potem pa nadaljujemo še s hitrejšimi koraki. Zato ta praznik ni običajni praznik, ampak je za vsakega izmed nas velik dan!

F. S.

Spomenik vstaje v Bosanskem Grahovu, delo kiparja Sretena Stojanovića

Za 4. julij, dan borca, iskreno čestitamo vsem udeležencem in sodelavcem narodnoosvobodilne vojne in ljudske revolucije v naši skupni domovini Jugoslaviji

RO ZZB NOV Slovenije

RO ZRVS Slovenije

Zavod Borec — uredništvo in uprava
»TV-15«

DOGODKI TEDNA

Po vsem svetu so pričakovali, da se bo posadka Sojuza — Dobrovoljski, Volkov in Pacajev —, ki so dosegli rekord v najdaljšem bivanju v vesolju ter tudi združitev z vesoljsko ladjo Saljut, srečno vrnila na Zemljo. Toda zgodilo se je drugače. Ko se je 29. junija posadka orbitalne znanstvene postaje v popolnem redu pripravljala na povratak na Zemljo, prenesla vse gradivo znanstvenih raziskav in dnevnike iz Saljute v Sojuz ter sporočila na Zemljo, da je operacija razdvajanja potekla brez težav ter da vsi sistem Sojuza delajo normalno za pristank na Zemljo 30. junija ob 01.35. Takoj zatem je bil vključen sistem za pristajanje, neposredno nad Zemljo pa so bili vključeni motorji za mehko pristajanje. Vse je šlo po sreči, le ko so odprli lino, so ugotovili, da je posadka na delovnih mestih brez znakov življenja. Kje so vzroki smrti bodo šele znanstveno raziskali, domnevajo pa, da gre za omejeno vzdržljivost človeka pri prehodu iz breztežnega stanja v normalno življenje na Zemlji.

Delegacija SR Slovenije, v kateri so bili predsednik CK ZKS Franc Popit, predsednik skupščine Sergej Kraigher, predsednik IS Stane Kavčič, predsednik republiške konference SZDL Janez Vipotnik, predsednik RSS Tone Kropušek in predsednik gospodarske zbornice Leopold Krese, je bila na obisku Kosova. Delegacija je obiskala več krajev ter se seznanila z dosedanjimi rezultati in z razvojnimi možnostmi Kosova. Izvedeli so, da bodo na tem območju z lastnimi prizadevanji in s pomočjo širše družbene skupnosti do leta 1975 odprli 50.000 novih delovnih mest in da bo narodni dohodek na prebivalca dosegel 430 dolarjev. Govorili so tudi o najnovejših gibanjih na področju gospodarjenja.

Podpredsednik ZIS dr. Jakov Sirokovič je sporočil javnosti sklepe ZIS, po katerih se ne bodo zvišale cene kruha, moke, jedilnega olja in sladkorja v prodaji na drobno, medtem ko bodo povečali odkupne cene številnim poljskim pridelkom; zato bodo ustanovili poseben medrepubliški izravnalni sklad, iz katerega bodo pokrili razlike pri zvišanju odkupnih cen. ZIS je tudi sklenil, da bo povečal zajemne cene kmetom, tako da bodo enakopravni z družbenimi kmetijskimi posestvi.

Bolivijska vlada je potem, ko so odkrili zaroto desničarskih sil, razglasila izjemno stanje v državi. Vlada je uradno objavila, da je popoln gospodar položaja v državi. Kakor zatrjuje, so državni udar pripravljali pripadniki »nacionalnega revolucionarnega gibanja« in desničarske bolivijske falange, podpirale pa so jih militaristične skupine v oficirskih vrstah.

V Beogradu so bili pogovori med predstavniki ZKJ in KP Italije. Udeležili so se jih član politbiroja CK KPI Aldo Tortorella, član direkcije Adalberto Minucci in namestnik voditelja mednarodnega oddelka CK Rodolfo Mechini. Jugoslovanska delegacija pa je vodil član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Veljko Vlahović. Med izčrpnimi in odkritimi pogovori so razpravljali o razvoju socializma in oblikah nadaljnjega sodelovanja med obema partijama.

Predsednik republike Josip Broz Tito se je pogovarjal s predstavniki jugoslovanskih športnikov in med drugim dejal: »Vi ste predstavniki naše mlade generacije, iz njenih vrst rastejo športniki. Naša država si je pridobila v tujini velik ugled, a nekateri so ga hoteli omadeževati, tako na političnem, športnem in drugih področjih. Zato ne smete, kadar ste v tujini, nikoli pozabiti da ste predstavniki socialistične Jugoslavije.«

Član ZIS Toma Granfil se je pogovarjal s predsednikom izvršilne komisije EGS Francom Malfatijem. Izročil mu je tudi red jugoslovanske zastave z lento, s katerim ga je odlikoval predsednik Tito. Visokega predstavnika EGS je sprejel tudi predsednik republike Tito ter Mirko Tepavac. Pogovori med Granfilom in Malfatijem so se nanašali na stike med Jugoslavijo in EGS, položaj v tej gospodarski organizaciji in njene perspektive v razširjeni sestavi. Malfati je izjavil, da se EGS zavzema in se bo zavzemala za razširitev gospodarskega sodelovanja svojih članic z Jugoslavijo.

Naposled je rešena skrivnost o izginotju enega izmed vrhunskih sovjetskih vesoljskih strokovnjakov Anatola Fedosejeva. Britansko notranje ministrstvo je sporočilo, da je Fedosejevu dovolilo ostati v Veliki Britaniji. Znanstvenik se je »izgubil« 27. maja v Parizu, kamor je prišel na otvoritev velike mednarodne letalske razstave. Bil je namestnik šefa precej velike sovjetske delegacije, katere člani so se morali po

njegovem izginotju takoj vrniti v Moskvo. Fedosejev, star je 52 let, velja za enega izmed tvorcev sovjetskih vesoljskih programov z ladjami tipa Sojuz in Luna. Praktično je zavzemal položaj namestnika ministra za vesoljske raziskave. Bil je obenem prvi sovjetski znanstvenik tako visokega ranga, ki je obiskal zahodne države.

V Moskvi je bil od 22. do 25. junija sestanek izvršnega komiteja sveta za medsebojno gospodarsko pomoč, ki so se ga udeležili podpredsedniki vlad držav članic SEV in tudi jugoslovanski predstavnik, član ZIS Dragiša Djoković. Razpravljali so o koordinaciji dolgoročnih planov za leta 1971—1975 in ugotovili, da so pomemben dejavnik za nadaljnji razvoj gospodarskega in znanstveno-tehnološkega sodelovanja med državami članicami. Govorili so tudi o uspehih pogajanj in sklepanju dolgoročnih trgovinskih sporazumov med državami in Jugoslavijo v letih 1971—1975.

Voditelji NDR Erich Honecker, Walter Ulbricht in Willi Stoph so voditeljem ZSSR poslali brzojavko ob 30-letnici vdora nacistov v Sovjetsko zvezo. V brzojavki je med drugim rečeno: »Zlom Hitlerjevega fašizma je pomenil zgodovinsko priložnost, da se na nemških leh zgradi resnična demokratična družba. Z ustanovitvijo Nemške demokratične republike je bila ta priložnost uresničena.«

Ze več kot 2000 ljudi je umrlo za kolero, ki razsaja v osrednjih in zahodnih pokrajinah Čada. Čadsko ministrstvo za zdravstvo je sporočilo, da je doslej, kolikor so ugotovili, zbolelo za to nevarno boleznijo skupno 6000 ljudi.

Tuvia Friedmann, ravnatelj inštituta za dokumentacijo o nacizmu v Haifi je izjavil, da se nacistični vojni zločinec Mengele, ki se je ukvarjal z »medicinskim proučevanjem« internirancev v koncentracijskem taborišču Auschwitz, skriva v Paragvaju. Friedmann je dejal, da paragvajska vlada noče izročiti tega vojnega zločincea ter da je ugrabitev edini način, da pride Mengele pred sodišče.

Izraelski finančni minister Pinas Sapir je izjavil, da 30 milijonov dolarjev, kolikor bo letos dobil Israel kot pomoč od ZDA, ne bo zadoščalo »niti za minimalne potrebe«. Samo vojna oprema, ki jo namerava Israel kupiti letos, bo stala 850 milijonov dolarjev. — Veleposlaniki ZDA, ZSSR, Britanije in Francije v OZN so na sestanku razpravljali o možnosti za rešitev krize na Bližnjem vzhodu. — Predsednica izraelske vlade Golda Meir je izjavila, da Israel ne sme popustiti v prizadevanjih za ohranitev svoje moči in ravnotežja sil. Zunanji minister ZAR Riad je odpoval za pet dni v Moskvo. »Al Ahram« piše, da bo v prihodnjih šestih mesecih na Bližnjem vzhodu mnogo dogodkov, ki bodo odločilni in nevarni, in da za zdaj tako kaže, da mir z Israelom ni mogoč.

Nedavno so še neznaní storilci v Zrelcu pri Celovcu oskrunili spomenik neznanim slovenskim borbema ter poljskima partizanoma. Tako kot v Grebinju so skrunitelji tudi tokrat pustili svojo posetnico. Slovenski in nemški napis »Žrtvi fašizma« so premazali s simbolično rjavo barvo. V imenu zveze koroških partizanov je izjavil predsednik Karel Prušnik: »Takšna dejstva so grobokop avstrijski suverenosti. Predvsem pa nosi odgovornost oblast sama, ki avstrijskih državljanov, predvsem pa doraščajočo mladino v šolah, ne pouči o zgodovini, ki je pokopala že prvo avstrijsko republiko. Zato tudi malokdo resnično pozna avstrijsko državno pogodbo in avstrijsko ustavo...« Kot kaže, v Avstriji ne morejo pozabiti nacističnih metod, pred katerimi niti mrtvi nimajo miru!

Neprimerna ocena zbora slovenskih pionirjev

V glasilu ZZB NOV in ZRVS Slovenije TV-15 št. 26 je sodelavec glasila Franci Strle podal nekakšno oceno zbora slovenskih pionirjev v Lokvah. Ker je z vrsto subjektivnih razlag in povsem izmišljenih ugotovitev ter osebnih zamisli o bodočih zborovanjih bistveno razvrednotil veličastno srečanje pionirjev in aktivistov ter borcev iz vse Slovenije in še posebej iz Primorske, smo dolžni tako v imenu pionirjev, predvsem pa v imenu pripravljalnega odbora in stotin požrtvovalnih sodelavcev pojasniti tako bralcem pa tudi tovarišu Strletu, kako se je Zbor slovenskih pionirjev v resnici odvijal.

Najprej o vsebini zbora. Tovariš Strle je v svojem članku ugotovil, da na zboru ni bilo prave vsebine, da ni bilo čutiti otroške ustvarjalnosti, čeprav je opazil nastop modelarjev in pogovore pionirjev ob tabornih ognjih, kjer pa baje ni bilo borcev, ki bi pripovedovali mladim o dogodivščinah in vrednotah iz partizanskih časov. Po njegovem bi morali prav pripovedovanju borcev posvetiti v prihodnje največjo skrb. Sprajujemo se, kje je tovariš Strle v času, ki so ga prebili pionirji ob tabornih ognjih, sploh bil. Kako je mogoče, da ni v dvournem programu opazil, da so borci na čelu brigad pripeljali pionirje k tabornim ognjem. Ali ni opazil, da so prav borci, ki so se pogovarjali s pionirji, prišli s svojimi prapori in da so bili povsod osrednji dogodek za zbrane pionirje. Ali ni slišal ploskanja (če je vse to opazoval od daleč), ali ni videl pionirjev, ki so se zbirali v gruclah ob borcih, komandantih in pobirali avtograme. Se bolj čudno pa je, da borcev ni slišal, saj so bili mnogi tabori ozvočeni, ali pa so si borci pomagali z megafoni. Tovariš Strle, s svojim več kot neobjektivnim pisanjem ste prizadeli in užalili nič manj kot 26 borcev — posebej zato naprošenih in pripravljenih pripovednikov, udeležencev brigad, ki so se bojevale na Primorskem. Prišli so iz Ljubljane, Sežane, Nove Gorice, Škofje Loke, Dutovelj, Vrhnik, pa tudi iz zamejstva. Naj vam jih naštejemo? Poleg povabljenih pa so pionirjem spregovorili tudi mnogi borci, ki so se priključili tabornim ognjem neposredno in jih je zajel tovariški duh iz slavnih dni revolucije. Kje ste bili vi tovariš Strle?

Ce tovariš Strle ni videl in slišal borcev, ki so bili prav do konca s pionirji, je seveda razumljivo, da tudi ni videl in slišal bogatega programa, ki se je odvijal ob tabornih ognjih. Znano je, da si novinarji kdaj pa kdaj pomagajo v tiskih tako, da od mero dajnih zvedo, kaj se bo dogajalo, si pri-skrbe materiale in z malce kreativnosti pod- dožive dogodek, ki mu v resnici sploh niso prisostvovali. Toda tovariš Strle je šel dlje od take prakse. On je podoživel nekaj, kar se v resnici sploh ni dogajalo, za nameček pa je svetoval, kako bi v prihodnje moralo biti. Dolžni smo tudi to pojasniti bralcem TV-15.

Pionirji in pionirke, ki so se udeležili zbora slovenskih pionirjev, so se pripravljali na to veličastno prireditev že mnogo prej v pionirskih odredih. Naj povemo, da so bili to najboljši slovenski pionirji, izbrani zaradi svojih učnih uspehov, zaradi aktivnosti v pionirski organizaciji in drugih otroških organizacijah (taborniki, podmladkarji RK) in so torej za nagrado zaradi svojega dela in učenja prišli v Lokve. In pripravili so se na Lokve! Recitirali so in peli, plesali so, igrali na instrumente, pripovedovali so šale in uganke, poizkušali so se v spretnostih. Od 20 do 30 točk programa je imel vsak taborni ogenj. Pa se ni vse končalo s točkami. Spon-tano so zapeli partizanske in slovenske narodne pesmi, da je odmevalo po dolinici in gričkih na Lokvah. In že so peli in plesali kolo, se držali za roke, ko so jih njihovi

tovariši-mentorji, žal morali odtrgati od nepozabnega srečanja zaradi odhodov avtobusov.

V gosteh slovenskih pionirjev so bili pionirji iz vseh bratskih republik. Tudi oni so sodelovali v programih ob tabornih ognjih. Nepozabni so bili rusinski pionirji iz Vojvodine, ki so plesali narodne plesove dovršeno, z žarom in navdušenjem in ob vzpodbujanju pionirjev zaplesali na koncu kar na glavni cesti. Zopet moramo vprašati, kje je hodil ta čas tovariš Franci Strle in modroval o otroški kreativnosti in o skupnem telovadnem nastopu, da bi pionirji, kot pravi sam, z uspehom krepili telo in duha, kar da danes pogosto pozabljamo.

Pionirji pa so bili ta čas svežega, prešernega duha in srca, razigrani, predvsem pa obogateni z novimi spoznanji o naši slavni preteklosti, saj so slišali žive priče boja, pa tudi utrjeni, saj so se podali na pot zelo zgodaj in doživeli mnogo resnično lepih in nepozabnih trenutkov.

Naj spregovorimo še o nekaterih trditvah, ki jih je nanizal v svojem sestavku tovariš Strle in z njimi močno prizadel organizatorje in sodelavce te prireditve.

Najprej o tem, da je treba v bodoče pri-tegniti k sodelovanju tudi psihologa, ne pa samo organizatorje spektaklov, kot to meni avtor članka. Tovariš Strle ni pojasnil, kaj je bilo spektakularnega na Zboru slovenskih pionirjev. Če odštejemo taborne ognje, ki jih očitno ni videl, nam ostane, da spregovorimo še o drugem delu Zbora slovenskih pionirjev. Dr. Metod Mikuž je napisal ob tej priliki slovenskim pionirjem v posebni brošurici o bojih in revoluciji na Primorskem. Ta košček slovenske zgodovine je napisal prizadeto, osebno in z veliko ljubezni do mladega rodu. Zagotovo so brošurico Svobodna Primorska in prispevek dr. Metoda Mikuža vsi pionirji, ki so prišli na Lokve, z navdušenjem prebrali. Brošurica pa obsega še izbor odlomkov pesnikov in pisateljev Primorske in kratke informacije o vseh važnejših spomenikih in krajih iz NOB na Primorskem. Skrbno pripravljena je služila pionirjem na poti v Lokve. Tako so pionirji prihajali na Lokve pripravljeni in ko so zagledali prve slavoloke in pozdravne napise, vasi in mesta v zastavah, so došli Primorsko v resnici. Morda bi zares moral biti psiholog, namesto novinarja, na delu, da bi prodrl v čustva mladih ljudi ob prisrčnem sprejemu na Primorskem.

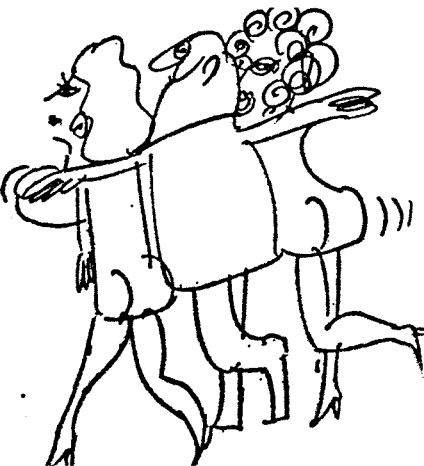
Slovenskemu zboru naslovljena poslanica tovariša Tita je to srečanje pionirjev iz cele Jugoslavije in otrok iz zamejstva obogatila z etično patriotično vsebino velike zgodovinske ure, ki se je odigrala izven razreda. Na Lokvah so pionirji poslušali besede Franca Leskoška-Luke — prvega komandanta partizanskih odredov Slovenije. Videli so ga na lastne oči, pa tudi, kako mu je pionir z »opako« pomagal sestopiti na oder, slišali so ga, navdušeno so mu ploskali. Zavzeto so poslušali govor gostitelja Martina Greifa in ga večkrat prekinjali z navdušenim ploskanjem. Kajti Martin Greif je pionirjem govoril preprosto velike in razumljive stvari. Poslušali so dr. Joža Vilfana in zagotovo došli, ko jim je tovariš Vilfan pripovedoval o usodi zatiranega naroda, ki je zmagoval vse napore zato, ker je ljubil svojo zemljo, svojo domaćijo, svoj jezik in kulturo in ker se je zavedal samega sebe. Ne vemo, kaj je bilo »spektakularnega« v tej veličastni proslavi in kje bi psiholog (zakaj le samo on) rekel: ne. Vendarle: spektakularen je bil padelec, avioni, napad na sovražnika, toda tovariš Strle se je zavzemal, da bi vse to morli otroci videti bliže. Tu pa so imeli besedo prav tako strokovnjaki, ki so odločili dovolj pametno, da se je dogajalo tako kot se je (toda ne 2000 m stran od pionirjev, kakor je napisal tov. Strle — temveč 700 m!).

In na koncu samo še naša pripomba na mnenje tovariša Strleta, da je masovno prireditev še najlažje organizirati, pri tem pa se je treba zavedati, da stroški za tako prireditev niso majhni in mora zato torej taka prireditev imeti svoj smisel. Morda je to najbolj drzna in omalovažujoča misel pisca, ki si prireditve sploh ni želel ogledati in jo ovrednotiti.

Tovariš Franci Strle! Naj vam povemo in hkrati sporočimo javnosti, da take prireditve sploh ne bi bilo, če ne bi bilo na tisoče sodelavcev, ki so brezplačno in požrtvovalno sodelovali. Naj vam tudi zaupamo, da za tako prireditev ne zadostujejo samo psiholog in jalovi pisec članka, ampak kar 800 pedagogov in psihologov, 150 dobrih soferjev, kopic zdravnikov, prometnih strokovnjakov, gostincev, gasilcev, mladincev, tabornikov, režiserjev, tehnikov, električarjev, vojaških izvedencev in še vrsta drugih poklicev, predvsem pa na stotine in stotine predanih prijateljev mladine. Ali veste, da je brezplačno nočilo in bilo v gosteh po primorskih druž-

(Nadaljevanje na strani 3)

VSAK TEDEN ENA ...

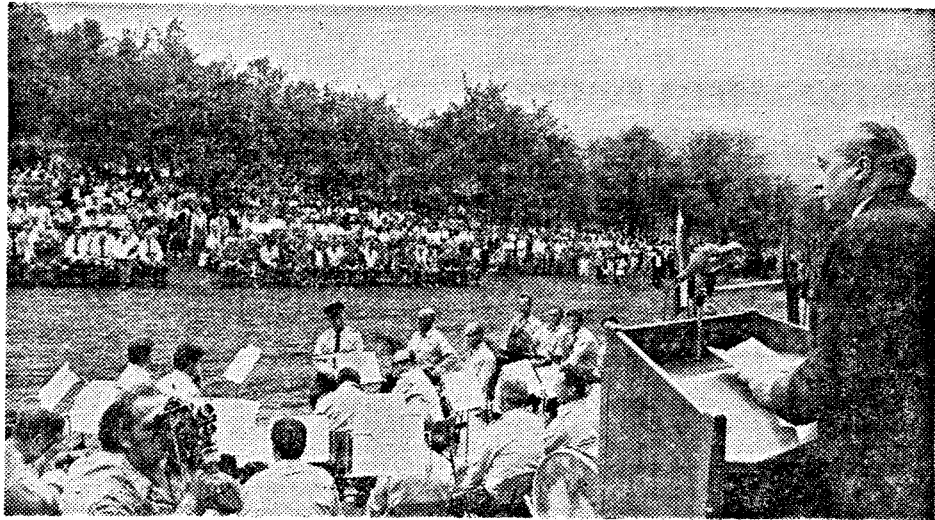

»Veš, to ni referent za kadre v našem podjetju, temveč referent za civilno zaščito.«

S III. SREČANJA GORENJSKIH AKTIVISTOV

Obveznosti do borcev ne more nihče spreminjati

JE POUDARIL PREDSEDNIK ZIS MITJA RIBIČIČ

S srečanja gorenjskih aktivistov med govorom predsednika ZIS Mitje Ribičiča

Med hostami okrog jezera Črnave pri Predvoru so v nedeljo, 27. junija, odmevali veseli, mogočni zvoki. Več tisoč ljudi se je zgrnilo na proslavo ob III. srečanju gorenjskih aktivistov, sovpadajočo z devetstotim jubilejem Predvorja, tega romantičnega naselja pod strmimi gorami, ki so pred tremi desetletji začele dajati zavetje borcem proti nacistični tiraniji.

Srečanje se je začelo pravzaprav že v soboto in je potekalo po programu, ki smo ga objavili v zadnji številki našega lista. Osrednja točka je bila seveda veličastno zborovanje v zavetju smrek in sadnega drevja ob jezercu, kjer je govoril predsednik ZIS Mitja Ribičič, slavnostno vzdruže pa je še posebno povzdignila odlično izvedena kantata Radovana Gobca »Hej, partizane«.

Slavnostni govornik Mitja Ribičič je razgrnil pred množico prepričljivo podobo našega sedanjega gospodarskega in političnega trenutka ter ponovno zbudil upanje, da bodo ukrepi zveznih organov za stabilizacijo kmalu začeli roditi sadove. Med drugim je udaril po nasprot-nikih socializma, vseh tistih, ki »hočejo braniti obstoječe stanje ali nas vrniti nazaj«. Iz njegovih besed povzemamo, da je treba odločneje udariti po vseh, ki netirajo narodnostno in versko mržnjo ter razširjajo laži in šovinistična gesla.

Malo dlje se moramo v našem listu ustaviti pri tistem delu Ribičičevega govora, ki zadeva borce NOV. Revolucija in njene pridobitve, je dejal, so nerazdružljivo povezane s tistimi, ki so jo nosili na svojih ramenih in so še danes enakopravni udeleženci v izgradnji samoupravne skupnosti. Zaradi tega obveznosti do borcev in vojaških vojni invalidov ne more nihče spremeniti, te obveznosti so vtakane v naš sistem in jih je treba izvrševati čim učinkoviteje in na vseh ravneh. ZIS si je v zadnjem času močno prizadeval za ureditev varstva borcev. Tako bo zvezni proračun zagotavljal za to varstvo osnovna sredstva, zaščito samo pa bodo izvajale republike in pokrajine skupaj z ZZB. Po Ribičičevem mnenju naj bi sredstva, ki jih družba na vseh ravneh namenja varstvu in za druge naloge borcev, odvajali v posebne sklade, ki bi jih

upravljali sami borci in njihova organizacija.

Poglejmo, kaj je povedal v zvezi s odškodnino žrtvam fašizma. »Jugoslavija je z Zvezno republiko Nemčijo dosegla raven dobrih in vsestranskih odnosov. Nemčija je naš največji zunanjetrgovinski partner, zadovoljni smo tudi z vse boljšim urejevanjem socialnih in drugih problemov naših delavcev v Nemčiji. Vse to je omogočilo, da smo začeli razgovore tudi o odprtem problemu odškodnine. Jugoslovanska vlada se odločno zavzema za to, da se ta mednarodna obveznost čimprej uresniči, zlasti ker je zvezna republika Nemčija rešila ta vprašanja z drugimi deželami. Vsakršno odlaganje reševanja pomeni senco v naših odnosih, in bolj ko se bo odmikal čas, daljša bo ta senca. Mi pa smo oboji zainteresirani za zdrave gospodarske, kulturne in politične odnose, ki so v interesu obeh držav.«

Dalje je tovariš Ribičič apeliral na budnost borcev NOV, ki je v sedanjem trenutku izredno potrebna. Borci ne smejo pustiti, da bi se razmahnila pojava, ki so v nasprotju s smotri revolucije in socializma. Pri nas nastajajo velike socialne razlike in bogatenje, ki ni rezultat delovnih naporov. »Zato bi bilo prav, če bi Kardeljeve besede na kongresu samoupravljalcev prav borci na vseh ravneh spreminjali v politično akcijo, ki bi takoj začela popravljati stanje in tudi zajezila nekontrolirane tokove neupravičenega bogatenja na račun tujega dela in družbe!«

Vabilo v Žužemberk

Odbor jurišnega bataljona 15. divizije vabi vse preživele borce bataljona 11. julija v Žužemberk na srečanje pripadnikov jurišnih bataljonov 7. korpusa.

Svečanost se bo začela ob 9. uri. Predstavniki krajevne skupnosti bodo pripeli na bojne zastave jurišnega bataljona 15. in 18. divizije spominska trakova, podelili bodo obema bataljonoma domicil.

Tovariši, ki imajo vozila, naj se izkažejo s tovarštvom in vzamejo s seboj tiste, ki vozil nimajo.

Odbor jurišnega bataljona 15. in 18. divizije

Neprimerna ocena zbora slovenskih pionirjev

(Nadaljevanje z 2. strani)

Odgovor

nah 800 pionirjev? Ali vam je znano, da so mnoge gospodarske organizacije nesebično priskočile z mnogimi uslugami na pomoč brezplačno, ali pa pod izredno ugodnimi cenami? Odlično ozvočenje Iskre, ki ga vi žal zopet degradirate — (ne vemo zakaj so vam delale take preglavice slušne relacije), je bilo polovico cenejše, prehrana in usluge JLA so znašale na pionirja 4,00 din in vsi stroški za skoraj 9000 pionirjev so znašali pičlih 8 milijonov starih dinarjev. Zdaj pa presodite in primerjajte s stroški enega samega festivala zabavne glasbe, ki jih ni malo v naši ožji in širši domovini.

Vsi ugledni gostje, vsi pedagogi, javni in družbeni delavci, borci in aktivisti, so prideteljem iz vsega srca čestitali. Vsi smo z otroci vred globoko prepričani v smisel zbora slovenskih pionirjev na Lokvah. Kamen, ki se je nesrečno okrušil in je laže poškodoval dva pionirja, bo tudi za ta dva samo epizoda, kamen, ki ste ga tako ali drugače zalučali na vsebinsko bogato in nepozabno prireditev pa ste vrgli v napačno smer in z njim zadeli mnoge požrtvovalne organizacije ter posameznike.

Sovražnik naše revolucije se je zavedal visoke etične in patriotične vrednosti prireditve, ki jo je skušal z metom železne palice na električni vod znesti. Ni mu uspelo; prav zaradi organiziranosti prirediteljev je bila v kratkem času okvara odstranjena (pionirji tega niso niti občutili) in prireditev je stekla po programu.

Opravičujemo se vsem bralcem TV-15 kot tudi vsem sodelavcem Zbora slovenskih pionirjev, da smo bili primorani na tak način spregovoriti ob 6. zboru slovenskih pionirjev na Lokvah. Upamo, da bomo našli tudi v TV-15 še mesto, da globlje ovrednotimo oblike, s katerimi obujamo tradicije NOB.

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

V sestavku »Neprimerna ocena zbora slovenskih pionirjev« in pismu, ki ga je Zveza prijateljev mladine Slovenije naslovila na predsedstvo ZZB Slov. (tov. Janju Rudolfu) vidim poskus, razvrednotiti mene kot novinarja, še točneje, obračunati z mano kot novinarjem osebno, saj me sestavljanje teh protestov postavlja celo v isto vrsto s sovražniki socializma. Na ta način naj bi bil kaznovan tisti, ki si je drznil izraziti nekaj pripomb na račun organizacije zbora. Najbrž podobno usodo doživlja tudi Tomaž Terček, ki je v televizijskem dnevniku javno povedal, da organizacija zbora ni bila na ravni, ki bi jo tak zbor zaslužil.

Takšni protesti se rodijo iz osebne užaljenosti ljudi, ki čutijo, da imajo moč, in jim hvale nikoli ni dovolj. To so nagibi, ki nimajo nič skupnega z vrednotami, ki smo jih kovali kot partizani, ko smo skromnost in samokritičnost negovali kot osnovo partizanske poštenosti. Zaradi tega se mi zdi vsaka beseda v obrambo svoje ocene z naslovom »Ob zboru slovenskih pionirjev«, objavljene v TV-15 št. 26 na 3. strani, odveč.

Naj jo vsi, ki si želijo ustvariti nepristransko mnenje, še enkrat preberejo! Ker pa me avtorice osebno žalijo, moram povedati, da sem se osvobodilnemu gibanju priključil še ne 15 let star (dvojna delovna doba mi je priznana od 15. maja 1942), da sem bil sekretar SKOJ v Tomšičevi brigadi takoj po udeležbi na pohodu 14. divizije na Stajersko pa vse do konca vojne ter da sem absolvirал pedagogiko, metodiko in psihologijo (diplomiral sem iz slavistike), pa se na delo z mladino vsaj malo razumem. Misli, ki sem jih zapisal, so bile dobronamerne!

FRANCI STRLE

Važno obvestilo

Uprava Počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana — Banjole pri Puči obvešča člane ZZB NOV, da ima še na razpolago nekaj prostih mest za oddih oziroma za zdravljenje članov ZB NOV v znanem zdravilišču Karlovih Varh — ČSSR.

Prosimo zainteresirane, da čimprej pošljejo svoje prijave za 14-dnevno bivanje v Karlovih Varh na gornji naslov.

Cena penziona znaša 52.— din dnevno.

Prosimo, da s prijavi pohitite!

Vse informacije dobite na Upravi počitniškega doma ZZB NOV Ljubljana — Banjole pri Puči, Pula.

UDELEŽENCEM SREČANJA V BRESTANICI

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in deportirance pri Zvezi združenj borcev NOV Slovenije vabi vse bivše politične zapornike, internirance in izgnance ter borce in druge občane, da se dne 4. julija 1971 udeležijo osrednje proslave v Brestanici.

Proslavo, ki se bo začela ob 11. uri z govori in kulturnim programom organizirata republiški odbor Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Skupščina občine Krško. Posvečena je 30. obletnici vstaje in 30. obletnici množičnih izgonov Slovencev v Srbijo, Hrvaško, Bosno, Makedonijo in Šlezijo.

Na proslavo bo vozil posebni vlak iz Gorenjske z odhodom ob 6.30 iz Jesenice in postankom v Lescah, Radovljici, Kranju in v Ljubljani, kamor prispe ob 7.41, s prihodom v Brestanico ob 9.16.

Ta vlak se istega dne vrača ob 17.20 iz Brestanice in prihodom v Ljubljano ob 18.57 in na Jesenice ob 20.29.

Na vseh drugih železniških progah bodo redni vlaki ojačani.

Za skupinsko potovanje je odobren 60-odstotni, za posamezno vozovnico pa 50-odstotni popust.

OB TABORNEM OGNJU

Po krivici prezrti

Ob dnevu borca se spominjamo vseh, ki so se borili, trpeli in umirali za svobodo domovine in pravičnejši družbeni red. Spominjamo se borcev, ki so vtrajali na položajih, jurišali in jemali sovražniku orožje iz rok, spominjamo se ilegalcev in vosovcev, ki so bili strah in trepet okupatorjev in njihovih hlapcev v Ljubljani in drugih mestih, pa partizanskih kurirjev in partizanskih mater itd. — in ne nazadnje zapornikov, internirancev in deportirancev, s katerimi je začel okupator že leta 1941 polniti ječe in taborišča.

In prav pri slednjih bi se rad malo pomudil, ker se mi zdi, da se jim glede priznanja njihovega deleža v naši revoluciji še vedno godi krivica.

Več let po osvoboditvi so bili nekako potisnjeni ob stran, kot bi se jih sramovali; niso imeli svojih odborov in sekcij v okviru ZB, niso veljali za enakopravne člane tiste velike družine, ki se je uprla fašizmu in kljubovala njegovim barbarskim ukrepom. Po letu 1959 se je stanje popravilo, ustanovile so se komisije oziroma sekcije bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev, začela so se srečanja, nastali so odbori posameznih večjih taborišč, razvila se je publi-

stična dejavnost. Vse to je bilo posledica trdnega, a včasih kdove zakaj spregledanega dejstva, da je bila naša revolucija vsesplošna in vseljudska ter da ni moč šteti za borce samo pripadnikov operativnih enot, temveč vse, ki so se kakorkoli zavestno in organizirano borili proti nasilju.

In o naših zapornikih, internirancih in deportirancih je znano ne samo doma, temveč tudi v svetu, da v zaporih, taboriščih in izgnanstvu niso čakali na razplet usode kakor čreda ovac, temveč so kljubovali volji močnejšega tudi zvezani in na smrt obsojeni. V govorih na raznih proslavah je bilo že večkrat poudarjeno, da je bil njihov odpor del vsesplošnega odpora pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije. Mnogi so namreč prišli v zapore in taborišča kot že preizkušeni borci, ki so borbeno tradicijo, pridobljeno pod vodstvom KP, nadaljevali tudi na tujih tleh.

Gre torej za važno poglavje našega odpora na revoluciji — in vendar se zdi, kot bi ga hotel nekdo črtati, saj v televizijski oddaji »Naših petdeset let« skorajda ni omenjeno. Se morda motim? Ste morda vi kaj zasledili v tej oddaji o trpljenju in borbi naših ljudi po ječah in taboriščih? Če ste, mi povejte!

In vendar je šlo skozi zapore in taborišča mnogo naših najzaslužnejših revolucionarjev pa nešteto tihih trpinov in junakov, na katere smo lahko ponosni, čeprav so ostali v senci. Teško bi našli primer, da so pripadniki drugih narodov ohranili kakega našega zapornika, interniranca ali izgnanca v slabem spominu.

Nasprotno — o borbenosti in mednarodni solidarnosti naših ljudi je slišati iz tujih ust mnogo hvale in zaslužnega priznanja.

Zakaj ne bi npr. prikazali v omenjeni oddaji vsaj najznačilnejših primerov organiziranega odpora naših ljudi v zaporih in internacijah? Je bil pobeg skupine internirancev iz taborišča v Gonarsu (na čelu jim je bil pokojni Boris Kraigher) res taka malenkost, da se ga ne splača omeniti? Pa odpor v taborišču na Rabu, kjer so interniranci pod vodstvom komunistov ob kapitulaciji Italije razorožili celotno italijansko posadko in se vrnili domov kot bojna enota? Pa organizirane akcije naših zapornikov v Benetkah, v Peruggi in drugih zaporih in taboriščih? Pa revolucionarni delež naših tovaršev v nemških taboriščih?

Se vedno se dogaja, da se tehtajo zasluge po kategorizaciji »borca« in »interniranca«, čeprav so bili tudi interniranci borci — mnogi izmed njih tudi v operativnih enotah na domačih tleh, že pred aretacijo in takoj ko se jim je posrečilo pobegniti izza rešetk ali žic. Po kapitulaciji Italije je bil poglavitni cilj vseh naših ljudi, da se čimprej vrnejo v domovino in nadaljujejo boj do končne zmage, tisti pa, ki se niso mogli vrniti, so se zvečine priključili italijanskim partizanskim enotam in našim prekomorskim brigadam.

Če so torej bivši interniranci in zaporniki sicer prav dobri »Naših petdeset let«, prezreti, so prezrti po krivici!

FRANCE ŠUSTERŠIČ

DOPISNIKI NAM POROČAJO

KOČEVJE
OBISK PRI BORCIH V ITALIJI

Predstavniki slovenske občine Dolina pri Trstu v Italiji so v zadnjih letih predvsem pa letos že večkrat obiskali Kočevje in Kočevsko. Med njimi je največ borcev. Mnogi prebivalci občine Dolina so se namreč med NOB borili v vrstah slovenskih partizanov, predvsem na Kočevskem in v Beli krajini.

Turistično društvo Kočevje je skupaj s družbeno političnimi organizacijami občine Kočevje pred kratkim organiziralo vrnitev obiska tržaškimi Slovencem v občini Dolini. Razen okoli 100-članskega pevskega zbora s harmoni-

Delegacija borcev kočevske občine je med obiskom večje skupine Kočevcev slovenski občini Dolina v Italiji položila venec k spomeniku bazoviškemu junaku, nato pa še pred spomenik v Boljuncu. (Foto: Jože Primc)

LJUBLJANA-SIŠKA

PRISRČNA PROSLAVA PRED ZGODOVINSKO HIŠO

Zgodaj zjutraj 22. junija 1941 so nemške čete vdrele čez sovjetsko mejo, začel se je največji spopad v vsej človeški zgodovini.

CK KPJ je že dolgo prej pripravljala vstajo zoper okupatorje. Priprave so vodili vojni komiteji. Ti so delovali tako pri CK KP Slovenije kot tudi po okrožjih.

Se istega dne, komaj nekaj ur potem, ko je vest o gigantskem spopadu obletela Ljubljano, se je v skromni, odmaknjeni predmestni hiši pod Šišenskim hribom sestalo nekaj mož, članov vojnega komiteja pri CK KPS. Takoj so preimenovali komite v glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Začela se je vstaja.

Kasneje je belogardistična propaganda trdila, da je šele 22. junija 1941 vodstvo KPS obšla misel o vstaji, medtem ko je bilo prej za sodelovanje z nacisti zaradi

karji so bili v kočevski skupini najštevilnejše zastopani borci in rezervni starišine.

Delegacija kočevskih borcev je najprej položila venec k spomeniku bazoviškemu junaku, nato pa še k spomeniku žrtvam osvobodilne borbe 1941 do 1945 v Boljuncu. Pri prvem spomeniku je govoril prvoborec Nace Karničnik iz Kočevja, pri drugem pa predstavnik ZRVS Drago Gril. Pri obeh je zapel žalostinko gimnazijski pevski zbor iz Kočevja.

Predstavnik ZZB in ZRVS Drago Gril se je udeležil s predsednikom občinske skupščine Kočevje Mirom Heglerjem in predstavniki ostalih organizacij tudi sprejema pri županu občine Dolina Dušanu Lavrihi. Ob tej priložnosti je dolinski župan poudaril, da se je prijateljstvo in tovarišstvo med prebivalci občin Kočevje in Dolina kalilo že v vojni, stopnjevalo pa se je prav med zadnjimi medsebojnimi obiski. Zato je tudi predlagal, da bi se obe občini pobratili.

Dopoldne in popoldne je bilo v Dolini in Boljuncu tudi več športnih in kulturnih prireditev, ki so se jih udeležili ali pa sodelovali na njih predstavniki obeh občin.

Na nedavni, zadnji seji občinske skupščine Kočevje je predsednik Mirko Hegler seznanil odbornike s predlogom dolinskega župana za pobratenje obeh občin. Podrobneje bodo o pobratenju razpravljali in sklepali kočevski odborniki na eni izmed prihodnjih sej. Vse pa kaže, da bo do pobratenja prišlo že 3. oktobra letos, ko bo občina Kočevje praznovala v počastitev zasedanja Kočevskega zbora svoj občinski praznik. Prav okoli 3. oktobra — posebno še pred njim — pa bo v Kočevju tudi več prireditev v počastitev 500-letnice Kočevja, ki jo praznujejo v Kočevju letos. J. PRIMC

pakta med Nemčijo in SZ. Tako so hoteli dokazati, kako je vodstvo KPS bilo ves čas nesamostojno oziroma poslušno Moskvi.

Letos 22. junija je preteklo 30 let od zgodovinskega dogodka, ko je bilo ustanovljeno glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. Komisija za tradicije NOV in proslave pri občinski konferenci SZDL v Šiški je ob tej priložnosti organizirala pred zgodovinsko hišo nad Vodnikovo cesto skromno, toda pristrčno proslavo. Udeležilo se je nekaj bivših borcev (med njimi predsednik občinske skupščine prof. Danilo Sbrizaj) ter okoli 100 šolarjev iz šol Valentina Vodnika in Riharda Jakopiča. Zaradi ozke ulice tudi za več udeležencev ni bilo prostora. Zbranim je govoril narodni heroj Janez Učakar. Zapeli so tudi nekaj pesmi in recitali nekaj borbenih pesmi.

Obenem s predlogi za napredovanje zbirajo predloge za odlikovanja in druga priznanja.

Lani so v kamniški občini ustanovili pet krajevnih organizacij ZRVS, ki zajemajo področje občine. Organizacije so ustanovili v Kamniku, Kamniški Bistrici, Komendi, na Duplici in v Tuhinju. JOŽE VIDIC

Razpravljali so tudi o pregledu in popisu vseh spomenikov na območju jeseniške občine. Vzdrževanju teh spomenikov je treba posvetiti največjo skrb. V ta namen naj prevzamejo obveznosti šole in posamezniki. Lep zgled je lovska družina, ki je prevzela skrb za spomenike na območju Žirovnice.

Predlagali so tudi, naj bi postavili spominski znamenji ob karavanskem predoru na Hrušici, kjer so padli trije jugoslovanski vojaši ob začetku druge svetovne vojne in na Rožci, kjer so Nemci ubili Vrhunca. — Govorili so še o posvetu zastopnikov občinskih odborov gorenjskih občin ZZB NOV v Kranju, kjer so obravnavali varstvo borcev.

SREČKO ŠORLI

JESENICE

IZLET BORCEV ZA SEVERNO MEJO

Umrli smo za meje domačije in to, da samo vi, ki ste ostali, z drugimi boste dokaze dali, da težka zemlja nas zaman ne krije.

To je napis na spomeniku padlim prostovoljcem za severno mejo v letih 1918/19 na

starem pokopališču v Dravogradu. Ob tem spomeniku smo počastili spomin padlih tovarišev nekdanji borci za našo severno mejo z Jesenic, ko smo bili prejšnji mesec na izletu v kraj, kjer smo se bojevali pred dobrimi 52 leti.

Sedemnajst borcev je tam pokopanih.

Padli so pri Sv. Lovrencu, pri Labotu in v okolici Dravograda. To so: poročnik Urh Malič, Jože Pogačnik, Avguštin Es, Franc Košir, Franc Korošec, Ivan Kropc, Andrej Košenina, Anton Lepej, Jakob Mlakar, Franc Maček, Alojz Rozman, Matija Temnikar, Milan Slavič, Rudolf Ravnik, Anton Mlinc, Anton Obu in Albin Vrhovnik. Izleta sta se udeležila tudi Anton Kosmač z Javornika in Franc Pavšin z Blejske Dobrave; nosila oz.

TOLMIN

OB PROSLAVI NA KOLOVRATU

Na letošnji praznik borca — 4. julij — bodo na Tolminskem priredili večjo proslavo na Hlevniku, na enem izmed grebenov Kolovrata. Ta kraj je povezan z borbami Gregorčičeve brigade dne 10. maja 1943. Takrat je Gregorčičeva brigada prišla čez Krn, se spustila v dolino Soče in se mimo zaselka Foni povzpela na Kolovrat, kjer so jo Italijani napadli z velikimi silami. Nameri sovražnika je bil, da uniči partizansko brigado in tako prepreči nadaljevanje poti v Beneško Slovenijo.

Pred 28 leti, je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet poslalo na Primorsko namestnika komandanta NOV in POS generala Jaka Avšiča. Na Primorsko je prišel z nalogom, da z novoustanovljenimi brigadama Gregorčičevo in Gradnikovo prodre na drugo stran državne meje v Beneško Slovenijo in tja prenese iskro oboroženega upora proti fašizmu. Sovražnik pa je verjetno zasluhl to namero, zato je v dolino Nadiže in Soče poslal velike vojaške sile, ki so udarile na položaje obeh brigad. Gradnikova je dne 27. 4. 1943 doživela ognjeni krst na planini Golobar, Gregorčičeva pa se je 10. maja na Kovačevi planini ves dan borila z neprimerno močnejšimi sovražnimi silami. Čeprav je sovražnik dopoldne uporabil minometalce, po-

pokopavala sta te padle tovariše pred polstoletjem.

Predsednik občinske organizacije Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918/19 Jože Strazišar je 57 udeležencem izleta (med njimi je bilo 40 nekdanjih prostovoljcev) kratko opisal boje za te kraje. — Izlet nam bo vsem ostal v lepem spominu in upamo, da ni bil zadnji.

SREČKO ŠORLI

poldne pa metalce plamenov, so borci vzdržali do večera in se ponoči izmuznili iz obroča z vsemi ranjenci. Iz kasneje zaplenjenega sovražnega arhiva v Kobariду je podatek, da je takrat padlo mnogo Italijanov in 19 partizanov. Gregorčičeva brigada je potem nadaljevala pot v Beneško Slovenijo in je šest dni kasneje prekorčila Nadižo med Podbonescem in Robičem.

Ta borbeni pohod Gregorčičeve brigade — čeprav združen z žrtvami in velikimi napori — je med prebivalci Beneške Slovenije nadel na ugoden političen odmev. Prinesel je prebivalcem Beneške Slovenije njihovo domačo besedo, prinesel jim je nadalje borbeno geslo: Smrt fašizmu! Svoboda narodu! ki je kasneje pripomoglo, da je na ozemlju Beneške Slovenije nastal Briško-Beneški partizanski odred, v katerem so se borili tudi Benečani.

Proslava Dneva borca bo združena s 30-letnico oborožene vstaje. Poleg enot JLA bodo sodelovale na proslavi enote teritorialne obrambe in predvojaške vzgoje. Na kraju borb pred 28 leti bodo odkrili spominsko ploščo. Slavnostni govor bo imel nekdanji komandant Gregorčičeve brigade, tovariš Albert Jakopič-Kajtimir.

A. P. — Ogarev

MIRNA

BORCI 3. BATALJONA VDV IMAJO DOMICIL V OBČINI TREBNJE

V nedeljo, 7. junija, so na Mirni, prijazni vasi in partizanskemu kraju, podelili domicil 3. bataljonu Vojske državne varnosti. To je že tretji domicil trebanjske občine. Prva dva sta dobila Gubčeva brigada in Dolenjski odred.

Tretji bataljon 1. brigade Vojske državne varnosti je bil ustanovljen iz mirnske skupine Varnostne-obveščevalne službe marca 1944 v bližini Mirne. Mirna je bila te-

daj otoček osvobojenega ozemlja in važna prehodna točka na partizanskih poteh z Dolenjske na Štajersko ter nazaj.

V imenu borcev tega bataljona je prejel domicilno listino Marko Sodja iz rok predsednika občinske skupščine Cirila Pevca. O pomenu praznovanja je govoril Niko Šilih. Preživeli borci tega bataljona se bodo odslej vsako leto sestajali v Mirni.

Imeli smo ljudi

Jože Mrovlje-Jurček

Maja se je pri delu smrtno ponesrečil, ko mu je bilo komaj 47 let. Bil je doma iz Zirov.

Jože se je leta 1942 uvrstil med naše borce. V JLA je bil do leta 1954, ko je bil demobiliziran kot major. Za hrabrost, nesebičnost in tovarišstvo je prejel šest odlikovanj. Po osvoboditvi je prevzemal odgovorna mesta, hkrati pa se je še šolal. Potem je postal direktor pri obrtnem centru v Zireh. S svojo delavnostjo in nesebičnostjo si je pridobil velik ugled med ljudmi. Na prežgodnji zadnji poti ga je spremljala velika množica prebivalstva in njegovih vojni tovarišev. — Slava mu!

Jernej Šturn

Spremlili smo ga na zadnji poti iz njegove rojstne vasi, iz Prepolja na pokopališče v Starše na Dravskem polju. Rodil se je pred 86 leti.

Bil je eden tistih naših zavednih in naprednih Slovencev, ki so šli skozi trpljenje prve svetovne vojne. V Boki Kotorski je sodeloval pri organizaciji upora mornarjev, pozneje pa je bil tudi Maistrov borec. Prejel je odlikovanje za belim orlom in s srebrnimi mečji. — V stari Jugoslaviji je bil zadržan organizator. Leta 1934 je bil izvoljen za po-

slanca delavsko-kmečke stranke.

Več let je bil župan občine Rače. Kot zaveden Slovenec se je boril proti nacističnemu kulturnemu, zato pa je bil tudi med prvimi na seznamu tistih naših ljudi, ki so jih Nemci izgnali v Srbijo. Toda tudi v izgnanstvu ni držal križem rok; sodeloval je v narodnoosvobodilnem gibanju in povedel svoje štiri sinove v boj proti okupatorjem. Starejši sin, Ivan, ki je padel že 1. 1941. Aprila 1942 so Kirbiša aretirali in poslali v uničevalno taborišče na Banjici. Šest mesecev je čakal na smrt, dokler se mu s pomočjo sodelavcev za NOB ni posrečilo pobegniti. Potem se je s podvojeno vneto vrgel v boj. — Srečno se je vrnil domov. Izvolili so ga za predsednika KLO, potem pa ljudskega poslanca nove Jugoslavije. Nato je bil nekaj časa poverjenik za kmetijstvo in gozdarstvo pri ptujskem okrajnem ljudskem odboru. Nadalje je bil prvi predsednik ptujske lovske zveze, ustanovni član ZB NOV v Staršah itd. — Kako priljubljen je bil ta napredni domoljub širom po domovini, je izpričala velika množica ljudi, ki ga je spremljala na njegovi zadnji poti.

Alojz Žlender

Pokopali smo ga na pilštajnskem pokopališču. — Rodil se je leta 1913 v Javoršici.

Med NOV je bil sprva v kozjanskem odred. Končno je bil v brigadi, ki je prispela z drugimi osvoboditelji maja 1945 v Ljubljano. Tik pred Ljubljano je bil ranjen v glavo in izgubil je oko. Po osvoboditvi se je vrnil v domači kraj, kjer pa je našel popolnoma požgan dom. Trdo je moral delati, da je obnovil dom in potem preživljal družino. Mučila ga je zahrbtna bolezen in po operaciji v celjski bolnišnici je umrl. — Naj mu bo lahka domača zemlja!

UTRINKI IN ODMEVI

Če vsi pozabijo – kurirji ne!

Bivši partizanski kurirji in vezisti so pred koncem letošnjega šolskega leta obiskali zadnjo šolo v partizanskih vaseh med tistimi šolami, ki so nad njimi prevzeli patronat skupno z delovnimi skupnostmi. Tako so izpolnili, kar so se zavezali med narodnoosvobodilnim bojem in pozneje, ko so prevzeli patronat – da ne bodo pozabili partizanskih krajev. Postalo je že tradicija, da leto za letom obiskujejo partizanske kraje.

Pionirji so kurirjem vselej v vsakem kraju priredili prigrizni sprejem. Kurirji pa so jim pripovedovali dogodke iz NOB. Tudi, če je v vasi spet zaživelo – kar dandanes najbolj pogrešamo – tovarištvo, partizanska pomoč.

Vse te vasi, ki jih obiskujejo kurirji in vezisti, so hribovske, težko pristopne in revne. Dandanes prav tako potrebujejo pomoč, kakor so jo med vojno potrebovale partizanske enote, ko so se bojevale v teh krajih. S poudarkom je treba reči, da so partizanske enote zmeraj uživale podporo v teh krajih kljub revščini ljudi.

Ena izmed šol, ki so jo obiskali kurirji in vezisti, je v Gorenji Tribuši. Partizani dobro poznajo to vasico v bližini ene največjih partizanskih tiskarn na Primorskem in kurirske postaje P 7. Po vojni je bila vasica pozabljena. Ko so jo kurirji obiskali, je spet malo zaživela. Ob prvem obisku so pionirski pričakali kurirje pokriti s titovkami, z rdečo zvezdo; naredili so si jih iz časopisnega papirja. Letos pa so kurirji pripeljali pionirje v Ljubljano. Nekateri pionirčki so prvič videli trolejbus... Ogledali so si nekatere tovarne, kar jim bo koristilo pri šolskem pouku. Pionirji osnovne šole »Prežihov Voranc« so pripravili gostom prigrizni sprejem. Poprej so celo zbirali časopisni papir, da so nekaj zaslužili in lahko kupili pionirjem iz Tribuše lepa darila.

Pionirji iz Loma na Gorenjskem pa so pomagali zbirati prispevke za postavitev televizijskega pretvornika; pri tem so jim prišli na pomoč kurirji. Nalogo so uspešno opravili, ker so pomagala tudi podjetja, ki so prevzela patronat nad šolami. Prav

tako je bila zelo uspešna akcija za opremo nove telovadnice.

Ob podnožju Kočevskega Roga je znana partizanska vasica Poljane, kjer zdaj živijo predvsem borci, ki so preživeli vojno. V Poljanah so bile enote VII. korpusa in ena osrednjih kurirskih postaj – TV 15. Šola so stalno zasedale partizanske enote. Po vojni je bila slabo opremljena, tako da so morali prenehati v nji poučevati. Med prvimi so priskočili na pomoč kurirji, pozneje pa še delovne skupnosti. Šola je tako dobila opremo. Kurirji so šolarjem omogočili izlet in nekateri otroci so tedaj prvič videli vlak. Ob vsakem srečanju s kurirji pionirji v te, vasi pripravijo lep sprejem, ki se ga udeležijo tudi člani ZB in drugi.

Šola v Stopercah je v enem najrevnejših krajev v Halozah. Tam je med okupacijo delovala kurirska postaja S 4. Nemci so šolo požgali. Po osvoboditvi so domačini s prostovoljnimi delom obnovili šolo. Zda jo obiskuje v petih razredih 127 učencev in učenk. Šolski prostori so tesni, primanjkuje učnih pripomočkov; otroci se seveda šolajo v mnogo slabših razmerah kakor pa v mestih. Kurirji in vezisti so jim priskrbeli nekaj učil, šola pa še ima nekatere hude težave. Ko so jih kurirji letos obiskali, so se o tem natančneje pogovorili. Ne le šola, tudi prebivalci potrebujejo pomoč. Kurirji jim bodo pomagali, kolikor bodo mogli. Že letos bodo zbrali obleke in jih poslali revnim ljudem.

Pomoč bivših partizanskih kurirjev in vezistov ljudem v revnih krajih je neprecenljive moralne vrednosti; zaka, ljudje čutijo, da niso pozabljeni. Zato pa vaščani, tudi odrasli, ne le pionirji, kurirje in veziste izredno prisrčno sprejemajo.

Kurirji in vezisti so zelo hvaležni delovnim skupnostim, ki gmotno podpirajo stike s šolami v revnih partizanskih krajih; med njimi so bili doslej v Ljubljani ZP PTT, hotel Turist, Jugoreklam, Slovenija-anto, Termika, Prosvetni servis, Tobak, Zavod borec, Državna založba Slovenije, dalje gozdno gospodarstvo Kranj, soško gozdno gospodarstvo, Sport-oprema, Vižmarje, letos pa sta se jim pridružila še hotel Slon in podjetje Labod iz Ljubljane. Upanje je, da bodo temu zgledu sledili še drugi.

MAKS BURGAR

Učenci osnovne šole v Stopercah pri Ptuj. V ozadju predstavniki kurirjev in vezistov ter učno osebje

Neljudsko na ljudskem srečanju

»Kakšne cene! Da teh trgovcev ni sram!«

»Dražje je kot v hotelih!«

Takšne in podobne pripombe je bilo slišati v nedeljo, 27. junija, na III. srečanju gorenjskih aktivistov v Predvoru pri Kranju. Od ognjev se je širil »balkanski duha«, žejne udeležence srečanja so vabile pijače, toda vse je bilo salamensko drago. Porcija čevapčičev (sedem bobu podobnih kroglic) s kosčkom kruha in čebulo – 10 dinarjev, liter »starčka« 13 dinarjev (v trgovini daš zanj nekaj nad 5 dinarjev), slabega pol deci žganja 3 dinarje (tudi takega, ki ga kupiš pri kmetu po 10 dinarjev liter) itd. Skratka, cene na tem ljudskem shodu so bile izrazito neljudske, znatno višje od cen na drugih podobnih srečanjih, na primer na srečanju aktivistov grosupeljsko-stiškega okrožja na Polzevem. In vendar ni bilo med enim in drugim srečanjem niti velike časovne niti geografske razlike!

Človek se ne bi jezil, če bi prihajali na take proslave ljudje z debelimi denarnicami; naši ljudje, aktivisti, pa seveda zvečine niso tuki, njihovi dohodki so poprečni, če ne celo podpoprečni. Kajpak, trgovci ra-

čunajo takole: vroče bo, ljudje bodo žejni in lačni, ni vrag, da ne bi kupovali tudi po visokih cenah. To pa je račun starih krčmarjev, sejmarških oderuhov, ki je s humano vsebino partizanskih tradicij v hudem nasprotju.

Prav bi bilo, če bi se organizatorji srečanj prej pomenili s podjetji, ki nameravajo postaviti svoje stojnice na slavnostnih prostorih. Saj nihče ne mara ničesar zastoj, vsak pa hoče, da je cena na ljudskem srečanju vsaj kolikor toliko ljudska, oziroma vsaj taka kakor v poprečnih gostinskih lokalih.

Pred nami je četrty julij, ko bo širom po domovini veliko različnih proslav. — Bo spet prevladala sla po čim večjem dobičku nad ljudskim značajem srečanj?

F. S.

ZBORNİK O SPOMENIKIH

Občinski zbor ZZB NOV Kranj pripravlja v sodelovanju z Gorenjskim muzejem in zavodom za spomeniško varstvo zbornik o spomenikih NOB na območju kranjske občine. Zbornik bo dragocen učbenik za šolsko mladino, da se bo bolje seznanila z zgodovino NOB. Hkrati bo zbornik vodnik po krajih, kjer imajo žrtve iz narodnoosvobodilnega boja spomenike.

France Pušnar

Mnogo prezgodaj nas je zapustil. Rodil se je leta 1923 v Dol. Cero-rem v Goriških Brdih. Kot sin kolona je že kot otrok okusil, kako grenak je kruh zatiranega delovnega človeka.

Že leta 1942 je z drugimi zavednimi primorskimi Slovenci, ki so jih fašistični oblastniki uvrstili v kazenske delavske bataljone, ilegalno deloval za osvobodilno gibanje. Zaradi sabotaže pri delu in udeležbe pri protifašističnih demonstracijah so ga odgnali na prisilno delo na grški otok. Ob italijanski kapitulaciji se je takoj pridružil vseljudskemu grškemu odporu, nato pa se je z rojaki v grškem osvobodilnem gibanju (ELAS) v posebni enoti »Primorjek« bojeval proti nemškim okupatorjem najprej v Grčiji, potem pa v Jugoslaviji. Prejel je več odlikovanj. Ves čas po demobilizaciji leta 1948 je neutrudno deloval za utrditev ljudske oblasti. — Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Jakob Črnologar

Doma je bil iz Polic pri Cerknem. Zapustil nas je sredi najlepše pomladi. — Rodil se je leta 1901. Umrl je v bolnišnici na Golniku.

K partizanom je odšel leta 1943. Bil je borec Cankarjeve brigade. Po petnajstih mesecih je bil odpuščen zaradi bolezni. Poslej ni bil nikoli

Ivan Klančar-Žan

več zdrav. — Pokopali smo ga na domačem pokopališču v Policah. — Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Rodil se je leta 1910. Spremili smo ga na zadnji poti na pokopališče na Bloški planoti.

Cenili smo ga kot borca od leta 1941. Kot poročnik JLA je bil demobiliziran in upokojen, izčrpan po hudih naporih med NOV. Vendar je bil kljub slabotnemu zdravju delaven v invalidski in borčevski organizaciji. Spoštovali smo ga zaradi njegove skromnosti in delavnosti. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Avguštin Slavinec

Tragično je preminul v svojem 64. letu. Pokopali smo ga v Trebnjem. Rodil se je leta 1907 v Radomerščaku pri Ljutomeru. — Kot trgovski pomočnik je služboval v Trebnjem že pred vojno. Ob okupaciji je kmalu postal aktivist OF, leta 1943 pa je odšel k partizanom.

Po vojni je prevzel razne dolžnosti kot družbenopolitični delavec. Cenili smo ga kot doslednega in iskrenega moža, poštenega in vedrega tovariša.

Franc Bizjak

Združenje borcev NOV Kamnje na Vipavskem je izgubilo v dveh

dneh kar dva člana. Najprej smo pokopali Franca Bizjaka iz Potoč. — Bizjak se je rodil leta 1907 v družini malega kmeta. Kot narodno zavodnemu Slovencu in odkritemu antifašistu Italijanu niso hoteli dati dela pred vojno. Zato se je izselil v Južno Ameriko. Pred začetkom druge svetovne vojne se je vrnil v domovino. Leta 1942 se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Pri njem so se zbirali večkrat partizani in aktivisti, ki je z njimi sodeloval. Po kapitulaciji Italije so ga Nemci odgnali v taborišče, od koder pa je ušel že leta 1944, raketar se je spet vneto posvetil narodnoosvobodilnemu boju.

Maks Bratina

Bil je član ZB NOV Kamnje na Vipavskem. Umrl je 61 let star. — Kot mizar je pred vojno delal več let v Trstu, po osvoboditvi pa v Ajdovščini. V narodnoosvobodilnem gibanju je začel sodelovati takoj po italijanski kapitulaciji kot zaveden narodnjak in odločen protifašist. Ko je živel v Trstu, se je družil le z nasprotniki fašizma. Po vojni je bil član vseh množičnih organizacijah v domačem kraju. Bil je tudi dober pevec. Med NOV se je odlikoval kot komisar bataljona v Gradnikovi brigadi. — Pri odprtem grobu se je od njega poslovil v imenu številnih sodelavcev in prijateljev Jožko Krivec.

Valentin Savinc

Pokopali smo ga v Zagorju ob Savi; dočakal je 75 let. Rodil se je v revni kmečki družini v Ravna pri Šoštanju. Bilo mu je komaj sedemnajst let, ko se je že uvrstil med rudarje v Trbovljah. — Med NOB je imel manjši mlin, kar mu je omogočilo, da je dajal za borce

z odprtimi rokami vse, kar je imel. Njegov gostoljubni dom je bil zmeraj odprt številnim borcem in aktivistom. Ni ostal zgolj »partizanski mlinar«, marveč je bil tudi zaveden član vaškega odbora OF. Po osvoboditvi je bil odlikovan z redom za zasluge za narod. — Ob grobu se je od Savinca poslovil nekdanji aktivist Milan Garantini.

Jaka Lipovšek

Živel je na hribovski kmetiji v Novi Rebri pri Kamniku. Ko so partizani prišli v to vas, je Jaka postal simpatizer narodnoosvobodilnega gibanja. Leta 1943 pa je stopil v odred Slandrove brigade. Bil je izredno požrtvovalen borben tovariš in zelo priljubljen med borci. Po vojni je ostal še nekaj časa v JLA. Bil je od same ustanovitve do zadnjih dveh let, ko ga je bolezen priklenila na posteljo, delaven odbornik združenja borcev. — Hvala ti, Jaka, za požrtvovalno delo! Ostal nam boš v najlepšem spominu!

Ivan Pregelj

Smrtno se je ponesrečil, bil je član ZB NOV Miren. — Rodil se je leta 1902 v Zorščini pri Kanalu. — Organiziran je bil od novembra 1941, aprila 1943 pa je stopil v briško četo. Sodeloval je v enoti VOS in kot politikomisar narodne zaščite. V organizaciji je sodeloval do upokojitve 1965.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Ciklostilna tehnika »Tabor«

Znani organizator osvobodilnega gibanja v Ljubljani ing. Avgust Jug s partizanskim imenom Tone Kovač me je zgodaj spomladi 1942 obiskal na mojem domu in mi zaupal važno nalogo.

»Ibro,« je dejal s poudarkom, »ti dobro poznaš ta okoliš. Treba je zgraditi bunker, v katerem se bodo lahko skrivali ilegalci...«

Za nas, mlade komuniste, ni bila nobena naloga pretežka. Brez premišljevanja sem se odločil, da bo ta bunker v podaljšku kleti mojih staršev na Taboru 5, ki je rabil za skladiščenje premoga. Dolg je bil 3 metre, širok poldrugi meter in visok en meter štirideset.

Še isti večer mi je po naročilu Toneta Kovača neki prevoznik pripeljal pred hišo gradbeni material in kovinsko konstrukcijo za skrivni vhod v bunker. Ta vhod je bil za bolj vitke linije, meril je komaj 40 x 50 cm. Iz previdnosti sem znosil ves material na drugo stran zgradbe, kasneje pa od tam v našo klet posamezne kose izolacijske obloge in malto.

Bunker je bil čez dva dni zgrajen. Z zunanje strani je bil založen z drvni. Tudi pri odprtini za vhod so bila zložena cepljena drva, ki so se odpirala z vrati vred. Tako je bil vhod dobro prikrit. Notranjost bunkerja sem obložil z dekorativnim papirjem in z letvicami. Dno pa sem moral poglobiti. Kopal sem večinoma ponoči, tako da so me prišli domači opozarjati, da se sliši kopanje prav na drugo stran debele stene, seveda v skrbeh, da ropot ob poglobljanju bunkerja ne bi slišali lastnica hiše in njeni podnajemniki kvesturini, ki so stanovali nad nami. No, pa ni nihče nič zapazil. Vse je bilo v redu končano.

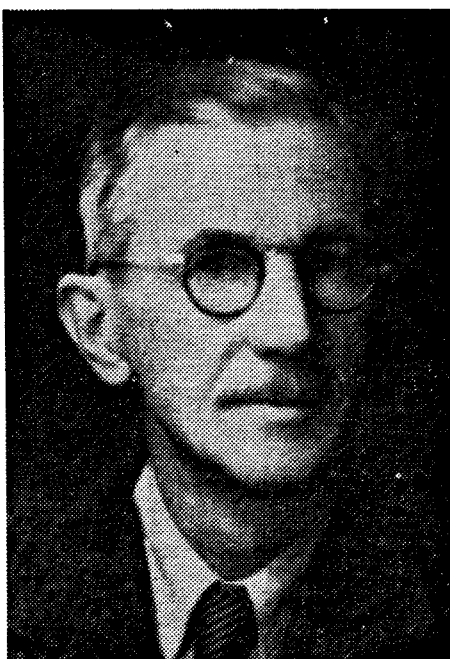
Električno napeljavo sem speljal po dimniku. Seveda je bila priključena skrivaj, tako da so tok nevede plačevali Italijani, zakaj

nad bunkerjem je bila fašistična menza, pri lastnici so stanovali kvesturini, v 1. in 2. nadstropju oficirji kraljeve italijanske vojske iz bližnje belgijske vojašnice, nasproti pa je bil »Dopolavoro« pod stalno stražo fašistov.

S Tonetom Kovačem sem vzdrževal redne stike. Nekako v začetku marca sem mu sporočil, da je bunker gotov. Razložil sem mu, da je bivanje v njem zelo težavno, ker je brez ventilacije, pa tudi dostop vanj je zelo neprimeren. S Tonetom Kovačem sva sklenila, da ga bomo uporabljali za ciklostilno tehniko ter za skladišče orožja in ilegalne literature.

Rečeno storjeno. Tisti čas je bila izdana Tomšičeva tiskarna v Šubičevi ulici. Deloma rešeni ilegalni tisk se je preselil na Turjaški trg. Tam pa ni bil na varnem, zato mi je Tone Kovač naročil, da naj ga spravim na varno v naš bunker. To nalogo je brez pomisleka sprejela moja zavedna mati. Naložila ga je na ročni voziček, na vrh pa je posadila našega malega nečaka. Tako ga je srečno prepeljala mimo Zvezde, Prešernovega spomenika in po današnji Trubarjevi in Vidovdanski na Tabor. Spotoma je srečala več fašističnih patrol, pa ni nobena ničesar posumila. Tako smo ves ta tisk srečno spravili v naš bunker.

Tone Kovač mi je kmalu zatem dostavil ciklostilni stroj bolj starinskega tipa. Na bobnu je bil napet še filc, zato si z eno matrico in večkratnim mazanjem filca s tiskarsko barvo natisnil le kakih 500 listov. Potem se je matrica začela trgati in bila je neuporabna. Posebno slabo je bilo, če so bile matrice stare in suhe. Tipkanje matric je prevzel Marko Kuček-Rok, sestavke pa mu je dobavljal Tone Kovač. Sam sem skrbel za nabavo ciklostilnega papirja, ki sem ga kupoval prek svojega prijatelja Janka Colnarja, jadranskega letalca, ki je bil v službi v papir-

Inž. Avgust Jug — Tone Kovač, eden prvih organizatorjev osvobodilnega boja v Ljubljani, je umrl 30. januarja 1953

nici na današnjem parkirnem prostoru Metanke. Tudi za tiskarsko barvo ni bilo težav, huje je bilo le za matrice. Malo knjigovozniško tiskalnico nam je priskrbel ing. Stan-ko Bloudek, ročni stroj za spajanje zvezkov pa sva z Rokom izdelala sama.

Prva brošura »Komunistični manifest«, Marx-Engels 1847, je bila razmnožena nekako v 500 izvodih. Poslali smo jo na več javk. Nadalje sem natisnil še: »Radikalizem, otroška bolezen komunizma«, »Kratki kurz idr. VKP (b)«. Tone Kovač pa nam je dajal razmnoževati tudi radijske vesti, okrožnice, biltene, letake in razna propagandna gesla. Za manjše listke sva uporabljala gumijaste črke. Odpadni, nepopisani papir sem dobival iz Bonačeve kartonažne tovarne, dobavljal pa ga je zavedni tehnični vodja Jože Hočvar. Tudi za obrezovanje vse razmnožene literature je skrbel on.

Delo v bunkerju je bilo naporno. Večino sva delala ponoči, ker naju je podnevi čakalo delo v službi. Vse šume ciklostila je bilo treba zmanjšati, kolikor je bilo največ mogoče. Menza je bila ponoči sicer zaprta, toda pri lastnici hiše sta stanovala dva oficirja fašistične policije, to pa je bilo tik nad bunkerjem. Poleg teh je v hiši živelo nekaj dobrih pristašev Osvobodilne fronte. Zvezo z njimi sem vzdrževal sam in jim dostavljal razno ilegalno literaturo, predvsem so to bila poročila z bojišč in pa Slovenski poročevalec, ki so ga razmnoževali v drugih tehnikah, izhajal pa je že od maja 1941. V bunkerju sem hranil skoraj vse številke tega našega glasila, razen tega pa še 4 številke »Delav«, kakšnih 50 izvodov, Borovo pesmarico »Previharimo viharje« nekako v 500 izvodih, od tega sem jih 26 razdelil našim ljudem. Kaj še vse je bilo v tej zbirki, se ne spominjam več, vem pa dobro, da je bilo vmes še večje število Titovih slik velikosti razglednice.

Delo v bunkerju je potekalo od marca 1942 pa do septembra 1943 skoraj brez zastojev in težav. Edine skrbi so bile, kadar se je ustavil kakšen kamion pred hišo in so iz njega skakali fašisti, ki so iskali ilegalce. To se je zgodilo trikrat, vendar niso našli nikogar in tudi v klet niso prišli. Od stanovalcev pa za bunker razen mojih ožjih svojcev tako ni vedel nihče.

V začetku septembra so prestrašeni Lahi že kupovali moško konfekcijo. Ravno takrat mi je Tone Kovač sporočil, da je tudi naš bunker izdan. Izdal ga je prevoznik, ki je zanj vozil gradbeni material. Seveda ni vedel natančno povedati, kje je. Kako modro sem ravnal, da sem ta material takrat znosil na dvorišče. Kljub tej moji previdnosti pa bunker ni bil več varen, morali smo ga izprazniti. Takoj sem literaturo spravil v 4 vreče. Nameraval sem jo skriti v ozek predor pod bunkerjem, ki služi za ventilacijo iz stranišč šestih strank. Tega sem odkril še kot otrok, ko smo se šli okoli hiše skrivalnice. Ta rov je bil kakšne 4 metre dolg in meter visok, pokrit pa je bil z železnim pokrovom. Ko sem se spustil vanj, sem sredi njega naletel na popolno italijansko vojaško opremo. Bila je to uniforma, šotorsko krilo in popolnoma nova pištola »Beretta«. Seveda pištola je brž postala partizanska. Začela je delati družbo moji FN 9 mm. Obe sem še isti dan odnesel v Železniško zadruho na Masarykovi cesti, kjer jih je z veseljem prevzel bataljonski intendant Narodne zaščite Viki Skrjanc. Sam nisem potreboval orožja, ker sva bila z Rokom namenjena k partizanom, tam, izven Ljubljane pa je bilo orožja na izbiro.

S tem skrivališčem torej ni bilo nič. Tone Kovač mi je še isti dan sporočil novo javko za vso ilegalno literaturo, ciklostil in prešo.

Moj namestnik, vodnik narodne zaščite Drago Koprivec iz Vidovdanske ceste mi je posodil tricikelj. Ko sem težko breme zapeljal iz pločnika, se mi je zvrlo kolo, da sem ga komaj za silo popravil. Nato sem ga rinil peš po današnji Rozmanovi čez Sempetrski most in po Poljanski cesti za finančno direkcijo k tovarišu Alojzu Tavčarju. Ta je vso literaturo zvil v več paketov in jo potaknil med zavitke starih arhivov. Po vojni sem izvedel, da so Tavčarja odpeljali v Dachau, kjer je umrl. Ti paketi pa so bili, kakor mi je po osvoboditvi pripovedovala njegova žena, prepeljeni v bunker Šmitove hiše pri Magistratu na podstrežje. Malo pred osvoboditvijo je bil tudi ta bunker izdan. Vso dragoceno literaturo so zasegli gestapovski hlapci. Menda so jo odpeljali v prisilno delavnico in jo uničili.

Po mojem odhodu k partizanom v varnostnoobveščevalno službo na Ribniškem so se gestapovci kot nasledniki italijanskih fašistov spomnili na izdajalsko zapuščino tistega našega voznika. Čez dober mesec so prišli k našim domov in jih vpraševali po meni. Moja mlajša sestra jim je odgovorila: »Saj sami veste, kje je...« Takoj za tem so začeli razbijati po stanovanju, da bi našli bunker. Potem so se v onemogli jezi, ker niso ničesar našli, spravili nad bratovo klet. V tej kleti sem imel shranjenega še nekaj nepotiskanega ciklostilnega papirja, kakšnih 20 zavitev. Na vrhu je bilo nekaj steklenic desertnega vina. Ko so tega našli, je bilo razbijaške akcije konec: ciklostilnega papirja niti opazili niso, pa tudi bunkerja niso odkrili.

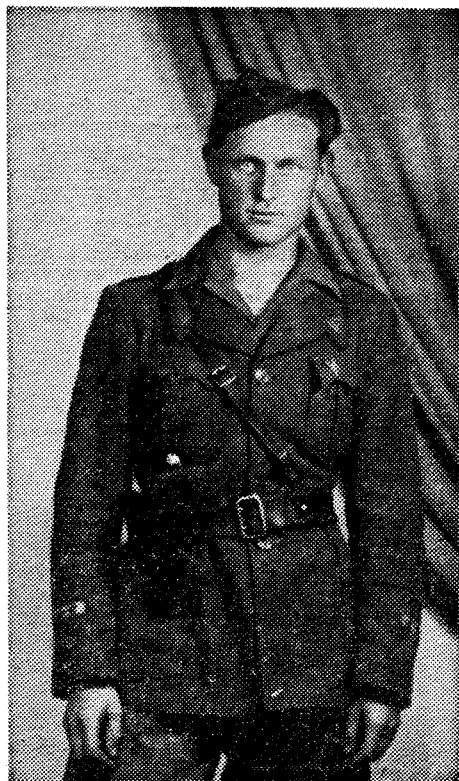
Danes spominja na ciklostilno tehniko »Tabor« zapuščena spominska plošča na Taboru 4 in nekaj redkih izvodov ilegalnega tiska, ki ga hranijo v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani.

VILKO KOPECKY-IBRO

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Počitek partizanske brigade je radiotelegrafist izkoristil za zvezo z višjim poveljstvom. Toda katera enota je bila to, kdo je bil ta radiotelegrafist, kdaj se je to zgodilo in kdo je fotografiral, vsega tega ne vemo. Prosimo vlasti nekdanje partizanske veziste, da bi nam to pomagali pojasniti!

Marko Kuček-Rok kot politični komisar bataljona ob osvoboditvi

Proslava na Bregu pri Litiji

Združenje borcev NOV Litija je sklenilo praznovati svoj praznik in 30-letnico vstaje v nedeljo, 4. julija 1971, ob 14. uri na Bregu pri Litiji.

Ob 13.30 bo zbor borcev in aktivistov naše občine ter drugih občanov pred spomenikom NOB v Litiji, nato slavnostni sprejeto na prireditveni prostor na Bregu pri Litiji. Po slavnostnem govoru in kulturnem programu bo tovariško srečanje s srečolovom.

Vabimo vse nekdanje borce in aktiviste, da se tega srečanja udeležijo v znani partizanski vasi Breg.

Leskovica vabi

V gorski vasi Leskovica, blizu nekdanje italijanske jugoslovanske meje, med cerkljansko in selško dolino bo v nedeljo 1. julija srečanje borcev Prešernove brigade. Domačini se na ta dogodek že dolgo pripravljajo in vabijo vse, ki so svoj čas hodili tam skozi, se tam zadrževali in našli zatočišče kot partizani, aktivisti, obveščevalci ali kurirji. Ob tej priložnosti bodo razvili tudi svoj prapor, na kraju, kjer je padel komisar Prešernove brigade tovariš Črt, pa bodo odkrili spominsko ploščo.

K. M.

KULTURNI OBZORNIK

OB VELIKEM DELU, KI GRE H KONCU

Devetnajst knjig o NOB!

Uredništvo »TV-15« je zaprosilo urednika slovenske izdaje Zbornika dokumentov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov podpolkovnika Jožeta Novaka za odgovor na nekaj vprašanj o pomenu Zbornika in o tem, kako so ga pripravljali. Upamo, da bomo s tem prispevkom bralcem pojasnili pomen tega velikanskega dela za proučevanje zgodovine naše osvobodilne vojne in revolucije.

V KRATKEM BOSTE KONČALI Z ZBI-
RANJEM GRADIVA ZA ZBORNIK, KDAJ
SE JE TO DELO ZAČELO, KJE, V OIGA-
VEM OKRILJU, KOLIKO LJUDI JE BILO
SPRVA ZRAVEN, KOLIKO DOKUMENTOV
STE OBRNILI?

Zamisel, da bi začeli izdajati zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, se je rodila 1948. leta, kmalu potem, ko je prišlo do spora z Informbirojem, ki je zanikal vlogo Komunistične partije Jugoslavije ter uspehe osvobodilnega boja in revolucije. Sprva je torej imel Zbornik politično nalogo, da bi podpisnikom resolucije Informbiroja in tuji javnosti dali dokaz o veličastnem štiriletnem boju narodov Jugoslavije. Izdajo Zbornika so zaupali Vojaškemu zgodovinskemu inštitutu Jugoslovanske ljudske armade. Ta je 1951. leta poslal v Ljubljano Zdravko Klanjšček z nalogo, da pripravi prvo knjigo VI. dela Zbornika, ki obravnava boje v Sloveniji. Prvi urednik je delal sprva pri Muzeju narodne osvoboditve LRS, nato pa pri centralnem komiteju ZK Slovenije. Leta 1955 je inštitut dodelil še enega urednika, oba sta se po ustanovitvi inštituta za zgodovino delavskega gibanja priključila temu. Še zda je uredništvo zbornika pri omenjenem inštitutu.

Vojaški zgodovinski inštitut je že ob začetku dela sklenil objavljati dokumente o narodnoosvobodilnem boju po znanstvenih metodoloških načelih, vendar so politične potrebe zahtevale in nekaj časa tudi silile, naj bo delo čimprej končano. Sprva so namreč predvidevali, naj bi bilo objavljanih knjig Zbornika opravljenih že 1952. leta, skupno le 28 knjig za vso Jugoslavijo. Ko so leta 1955 skupino sodelavcev v Sloveniji okrepili, so bili že razčisti pogledi, kakšen je namen Zbornika. Zgodovinarjem in drugim uporabnikom bo na voljo 19 knjig, ki bodo obsegale najvažnejše gradivo o osvobodilni vojni slovenskega naroda.

Ker širši javnosti verjetno ni znano, s kolikšnimi fondi razpolaga arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, bi ob tej priložnosti želel povedati nekaj števil, iz katerih se vidi, kolikšno delo so opravili

sodelavci Zbornika. Ocenjeno je, da arhiv hrani okoli 4,5 do 5 milijonov dokumentov od tega okoli 333.600 partizanskih vojaških in 304.000 partizanskih civilnih dokumentov. Dalje hrani okoli 2.260.000 nemških in italijanskih izvirnikov ter 415.000 dokumentov kontrarevolucionarnih enot, drugi dokumenti pa so o vojnih zločinih, repatriaciji in partizanski tisk. Iz tega ogromnega in bogatega gradiva je bilo treba izbrati, prepisati, vzporediti in opremiti z opombami najvažnejše dokumente, da bi jih objavili v Zborniku.

Letos je torej minilo dvajset let, odkar smo začeli izdajati Zbornik. Čeprav so se sodelavci Zbornika menjali, bi ob tej priložnosti želeli, da se iskreno zahvalim vsem tistim, ki so krajši ali daljši čas sodelovali v uresničevanju te velike zamisli, a to so bili uredniki: Zdravko Klanjšček, Vida Markič, Ivan Ferlež, Jože Čertalič in sodelavci slovenske izdaje: Tone Ferenc, Rudolf Golouh, Slavka Gorjan, Zdenka Preatoni in Franček Saje ter strojepiske Tončka Bernot in Nada Požun, kakor tudi arhivarjem Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, ki so prav tako pripomogli, da je delo na pripravi Zbornika nemoteno teklo.

KOLIKO KNJIG STE IZDALI, KOLIKO SLOVENSKE IN KOLIKO SRBOHRVAŠKE?

Že ob začetku izdajanja Zbornika je bilo sklenjeno, da bo VI. del Zbornika izhajal v dveh verzijah: srbohrvaška izdaja bo vsebovala prevode izvirnikov, slovenska pa izvirnike v slovenščini ter prevode italijanskih in nemških dokumentov. Vsaka knjiga naj bi imela dve identični izdaji, ki naj bi izšli približno hkrati. Doslej je izšlo v srbohrvaščini 17 knjig z 2.245 prevodi partizanskih dokumentov, ali 9.346 tiskanih strani, ter 911 okupatorskih dokumentov, ali 2579 strani, skupaj 3.156 dokumentov ali 11.925 tiskanih strani. Za tisk je pripravljena 18. knjiga, ki ima 131 dokumentov partizanskega porekla in 21 okupatorskih dokumentov, končujemo pa 19. knjigo, ki bo imela okoli 150 partizanskih in 30 nem-

ških dokumentov. To pa bo tudi poslednja knjiga VI. dela Zbornika. Ti zadnji dve knjigi bosta imeli vsaka približno tisoč tiskanih strani in bosta v srbohrvaščini izšli 1972. leta. Izdajo Zbornika v srbohrvaščini plača Vojaški zgodovinski inštitut, kar teče po predvidenem načrtu.

Posebno težavno pa je vprašanje izdajanja Zbornika v slovenščini, katerega je prevzela Slovenija. Vojaški zgodovinski inštitut odstopa brezplačno rokopise. Spričo stalnih denarnih težav slovenska izdaja zelo zaostaja. Ker niso načelno rešili plačevanja že na začetku, vprašanje izdajanja in zalaganja slovenske verzije traja ves čas do danes. Prvo in 2. knjigo je izdal Vojaški zgodovinski inštitut in založila Državna založba Slovenije, 3. in 4. knjigo je izdala in založila DZS, 5. knjigo je izdal IZDG, založila pa DZS, od 6. do 13. knjige pa je bil izdajatelj in založnik IZDG.

Zelim poudariti, da so zaradi finančnih težav med izdajo 12. in izdajo 13. knjige pretekla štiri leta in da se je šele sedaj našel založnik, Partizanska knjiga, za 14. knjigo, ki je izšla v srbohrvaščini že 1968. leta. Slovenska izdaja te knjige bo predvidoma šla v tisk do konca tega leta. Nerazumljivo pa je pri tem dejstvo, da odgovorni dejavniki v Sloveniji ne morejo najti poti, da bi zadovoljivo rešili vprašanje financiranja izdaje, ki objavlja takšno bogastvo dokumentov o najpomembnejšem herojskem vzponu, velikih žrtvah in največjih bojnih uspehih Slovencev v njihovi zgodovini. To bi težko imenovali drugače kakor kulturno sramoto, zlasti še, ker izhaja srbohrvaška verzija dokumentov o bojih v Sloveniji in dokumenti o bojih v drugih republikah brez težav in ker so za redno izdajanje slovenske verzije potrebna sorazmerno skromna dodatna sredstva. Menimo, da je skrajni čas, da bi za preostalih šest knjig končno našli dodatne vires in omogočili njihov izid vsaj v naslednjih treh letih.

KAKŠEN CILJ IMA IZDAJANJE ZBORNIKA, KOMU JE NAMENJEN?

Zbornik ima izreden pomen, saj je približal herojski boj malega slovenskega naroda za svobodo in združeno Slovenijo vsej jugoslovanski javnosti. Osvobodilni boj Slovencev je tako še bolj postal sestavni del jugoslovanske osvobodilne vojne. Še več, to opravljeno delo ga je približalo tudi drugim narodom sveta. Vsekakor pomeni ta, lahko ga tako označimo, veličastni prikaz osvobodilne vojne Slovencev v okviru že objavljenih del Vojaškega zgodovinskega inštituta uresničevanje politike utrjevanja bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti v praksi. Čeprav je Zbornik imel sprva političen cilj, je bil vedno namenjen znanstvenim delavcem, ki v njem najdejo najpomembnejše dokumente iz zgodovine narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije narodov Jugoslavije. Zbornik je nujen pripomoček za pisanje monografij in kronik in sploh vsakomur, ki piše kaj resnejšega o narodnoosvobodilnem boju. Mislim, da bi moral biti Zbornik tudi nujen pripomoček vsem profesorjem in dijakom pri predavanjih in učenju zgodovine narodnoosvobodilnega boja. Za Zbornik je veliko zanimanja v mnogih tujih državah in lahko rečemo, da ni nobene večje znanstvene ustanove v zamejstvu, katera v svoji knjižnici nima te mogočne zbirke, ki bo za vso Jugoslavijo, ko bo v kratkem končana, vsebovala okoli 180 knjig.

KAKŠNA MERILA STE UPORABLJALI PRI IZBIRI DOKUMENTOV? KAKŠNA NAČELA STE IMELI PRI TEM, KAJ STE HOTELI PONAZORITI?

Ker je cilj Zbornika, da prikaže oboroženi boj slovenskega naroda, je razumljivo, da v njem objavljamo predvsem dokumente, ki govorijo o akcijah, bojih in operacijah enot NOV in PO Slovenije. Pri tem smo se držali načela, da dokumenti kot celota ponazorijo začetek, vzpon in razvoj narodnoosvobodilne vojne v vseh predelih Slovenije, hkrati pa prikažemo razvoj enot NOV in POS, služb in vsega tistega, kar je bilo posredno ali neposredno povezano s tem razvojem.

S KAKŠNO POZORNOSTJO JE DOSLEJ SPREMLJALA SLOVENSKA KULTURNA JAVNOST IZHAJANJE ZBORNIKA?

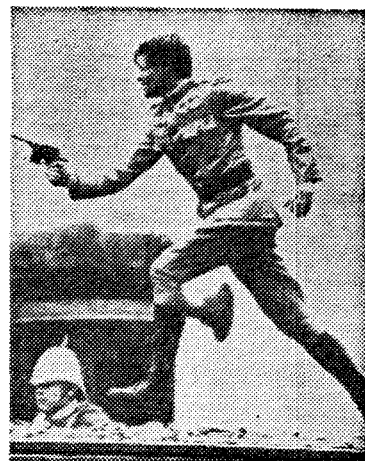
Na žalost moram reči, da ji ni posvečala skoraj nobene pozornosti in da je bil časopis »TV 15« prvi, ki mu je posvetil nekaj prostora in prisodil pomembnost za naše zgodovinske. Zato smo lahko uredništvu samo hvaležni in bi želeli, da bi tudi kak drugi časopis nekaj prispeval k večji popularnosti našega mnogo let trajajočega napetega dela.

BELEŽKE

NOVO GLASILO

Pred kratkim je izšla prva številka glasila slovenskega bataljona 1. krajiške brigade, ki so jo uredili Miroslav Belle, Karel Kos, Miloš Lapajne, Janez Lednik, Marija Majcen-Prohinar, Marko Sušarsič in Bronislav Vrhunc, izdal pa odbor slovenskega bataljona 1. krajiške brigade pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ki ga vodi Milan Peroci. Posebej opozarjamo na seznam preživelih in padlih borcev 5. bataljona 1. krajiške brigade, v katerem je tudi približno sto borcev, ki so se borili na srbski fronti, a za katere ni bilo moč ugotoviti, ali so bili borci imenovanega bataljona. Seznam žal ni popoln, zato sestavljajo prošjo za spreminjevalne oziroma dopolnilne pripombe.

NE DAJ SE, WINSTONI

V Angliji gre že h koncu snemanje filma »Mladi Churchill«, o katerem smo na tem mestu že poročali. Na fotografiji iz filma vidimo, kako mladi Winston beži pred Buri. Churchill je namreč v mladosti sodeloval v angleško-burski vojni v Južni Afriki kot poročevalec enega izmed angleških častnikov. Tridesetletni filmski igralec bo predstavil lik velikega državnika med devetnajstim in sedemindvajsetim letom starosti. Za glavno vlogo v filmu »Mladi Churchill« se je bilo javilo okoli štiristo igralcev!

UNIČEN TV FILM

Kaže, da so na švedski televiziji zavestno uničili edinstven film o vojnih zločinih v Indokini. Gradivo o tem je posnela ekipa »TV 2«, ki je dalj časa v Vietnamu spremljala delo mednarodne komisije o ugotavljanju vojnih zločinov. Avtor filma je prepričan, da gre za politično sabotažo, katere cilj je bil onemogočiti prikazovanje filma... Pripovedujejo, da so bile na več kot šest tisoč metrih barvnega filmskega traku posnete nadvse preseljive dokumentarne scene!

Partizanska
ljudska
pesem

Koroški rej

Godci, stopite za mano,
v roke puške pa za mano:
da Koroška spet bo vstala
in Zila in Miklova Zala.

Mašinka, zagodi kot frula,
da vsa te dolina bo čula,
zapoje kot ježva naj bređa,
naj njena bo glavna beseda.

In težki bakači — orači,
zaorajte v sovražni globači:
tja v zadnjo koroško vas
odmeva naj globoko vaš bas.

Miklova Zala bo vstala
in Zila bo v soncu sijala,
Koroška svobodna bo, hej,
dra, godci, zagodimo rej!
Valentin Senega-Zdravko

Iz filma dr. Toneta Ferenc »Izgnanci«, ki ga bo ljubljanska televizija predvajala na predvečer dneva borca ob 19. uri in deset minut... Obe fotografiji sta bil posneti v nemškem taborišču Rajhenburg (grad Brestanica) novembra 1941.

ZANIMIVOSTI

DVESTO MILIJARD DOLARJEV LETNO ZA OROŽJE

Ameriška agencija za nadzorovanje oboroževanja je sporočila, da je človeštvo v prejšnjem letu porabilo za orožje kar 204 milijarde dolarjev, za pet milijard več kot predlanskim. To je ogromen znesek, ustreza pa letnemu dohodku 1.800.000.000 ljudi v nerazvitih deželah.

V zadnjih petih letih so se izdatki za oborožitev povečali sicer za 50 odst., toda večji del tega gre na račun inflacije. Dejansko povečanje znaša 20 odst. Priznati pa je treba, da skupni bruto dohodek narašča hitreje od povečanja vojaških izdatkov.

V vojaškem oziru najmočnejše dežele so razvrščene takole: ZDA, ZSSR, Kitajska, Francija, Velika Britanija, Zahodna Nemčija, Italija, Poljska, Kanada in Indija.

NEUTRALIZACIJA INDIJSKEGA OCEANA

Iz dobro obveščenih krogov je znano, da ameriško zunanje ministrstvo razmišlja o možnostih za sklenitev posebnega sporazuma med velikimi silami z namenom, da bi prišlo na območju Indijskega oceana do omejitve pomorske moči in oborožitve. Predlog o tem izhaja iz Cejlona in nekaterih drugih dežel in še bi ga uresničili, bi Indijski ocean postal nevtralna cona.

OBOROŽEVANJE JUŽNE AMERIKE

Oboroževalna mrzlica je zajela tudi dežele Latinske Amerike, čeprav so vse doslej v vojaške namene trošile manj od drugih. O tem so pred kratkim razpravljali na skupščini organizacije ameriških držav z namenom, da bi dosegli zmanjšanje vojaških izdatkov, medtem ko bi prihranke namenili za razvoj tega nerazvitega kontinenta. Ob tej priložnosti so ugotovili, da dežele Latinske Amerike kupujejo čedalje več lovskih letal, vojnih ladij in druge težke oborožitve.

Povečanje vojaških izdatkov je v teh deželah sicer manjše od svetovnega povprečja, saj znaša le 3 odstotke, toda za siromašne latinske dežele je tudi to preveč. V vojaške namene največ troši Brazilija (1.100 milijonov dolarjev), slede pa ji Argentina (435.000.000), Kuba (250.000.000), Mehika (204.000.000), Venezuela (197.000.000), Kolumbija (163.000.000), Peru (150.000.000), Čile (110.000.000 dolarjev) itd.

DRAGO LETALO

Ameriško obrambno ministrstvo se še vedno pogaja s proizvajalci lovca-bombnika z gibljivimi krili F-111 o omejitvi končne cene. Čeprav so pri proizvodnji in preskušanju letala naleteli na vrsto težav in čeprav se tudi nesrečam ni bilo moč izogniti, še vedno trdijo, da je letalo nekaj posebnega in da je uporabno ob vsakem vremenu.

To letalo stane sedaj devet milijonov dolarjev, toda kritiki v ameriškem kongresu zagotavljajo, da se bo končna cena dvignila kar na šestnajst milijonov dolarjev.

BOJAZEN AMERIŠKEGA OBRAMBNEGA MINISTRA

Ameriški obrambni minister Laird je pred kratkim poudaril, da so ZDA bolj zaskrbljene pred nevarnostjo s strani Sovjetske zveze kot pa pred tem, kar bi komunistična Kitajska mogla storiti čez nekaj let. Laird je dejal, da so sovjetske koncentracije v Sredozemlju »ne vplivajo samo na ravnotežje sil na Bližnjem vzhodu, ampak tudi na skupno ravnotežje sil, zlasti pa na južnem krilu NATO.«

Ameriški minister je v dokaz svoji trditvi navedel podatek, da so Sovjeti še leta 1963 imeli na Sredozemskem morju približno 750 plovnih dni oziroma vsak dan povprečno po dve ladji na morju. Letos se bo to število dvignilo na 18.000 plovnih dni, kar znese povprečno po 50 ladij dnevno na morju.

Dne 15. junija se je v Beogradu sestala komisija za informacijsko-založniško dejavnost zveznega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Člani so razpravljali o založništvu in obveščanju javnosti o dejavnosti in ciljih ZRVS, ki je eden izmed glavnih nosilcev priprav za vseljidski odpor. Seje so se udeležili tudi zastopniki vojaškega založniškega podjetja. Ti so poročali o obsežni dejavnosti pri izdajanju raznih učbenikov, namenjenih za obrambno vzgojo in pouk izven vojske kot tudi o izdajanju časopisov, tako »Narodne armije«, »Vojnega dela«, »Fronta« kot tudi »Obrane i zaštite«.

Iz vsega tega sledi, da je vojaško založniško podjetje na srbskem in hrvaškem pa tudi na makedonskem jezikovnem območju glavni založnik strokovne literature. Zato izdaja tudi precej del v makedonščini, madžarščini in albanščini.

V Sloveniji pa opravlja to nalogo »Partizanska knjiga« z raznimi knjigami in revijo »Naša obramba«. V zadnjem času so tudi na Hrvaškem sklenili začeti tiskati podoben časopis, kot je »Naša obramba«, in je prva številka tičk pred izidom.

Največja slabost strokovne literature z območja obrambe je v tem, da skuša biti preveč na visoki teoretski stopnji. Take knjige pa so potrebne zelo ozkemu krogu visokih vojaških voditeljev. Primanjkuje pa živahno pisanih učbenikov in pripomočkov za vojaške voditelje na nižji stopnji. Gre torej za nekakšen vojaški akademizem, za

Obrambna vzgoja

Pozornost tiskani besedi

žargon, ki je enako odtujen poprečnemu človeku kot v »slovenščini« pisanje, polno čudnih tujk.

Nadalje še ni povsod prodrl v zavest odgovornih ljudi spoznanje, da je moč s tiskom veliko več doseči kot s predavanji, da pa je tudi tisk cenejši in učinkovitejši. Predvsem mlajši rezervni starešine so po večini izobraženci, ki so sposobni za samostojno učenje.

Zvezna komisija je začela izdajati tudi poseben bilten zveznega odbora. Ta naj bi imel tri dele. V enem naj bi bila zajeta dejavnost v preteklem razdobju, v drugem načrti za prihodnost, nekakšna navodila in podobno, v tretjem pa naj bi bile koristne izkušnje iz dela posameznih organizacij. Pri nas v Sloveniji opravlja dejavnost tega biltena list »TV-15« kot organizacijsko glasilo ZRVS. Po naših izkušnjah naj bi postal organizacijsko glasilo za vso državo list »Obrana i zaštita«, ki naj bi zato izhajal v jezikih iarodov in številnejših narodnosti. Toda mnenje glede tega, ali je spričo decentralizacije obrambe nasploh in posebej potre-

ben nekakšen zvezni list rezervnih starešin, so bila deljena. Mnogi so takemu glasilu prerokovali neuspeh. Posebno še, ker del dejavnosti opravlja »Narodna armija«, na Hrvaškem pa računajo na list ZZZ NOV iz Dalmacije »Poruka boraca«.

Za popolnejše obveščanje javnosti o obrambnih pripravah je zelo važno, da o tem ne pišejo samo strogo vojaški ali borčevski listi, pač pa tudi drugi. Tudi televizija in radio imata velik pomen. Zato naj bi komisija skušala zajeti več urednikov. Toda pokazalo se je, da ne sodelujejo, ker so preveč obremenjeni z drugimi dolžnostmi. Zato bi tudi v tem primeru najbrž kazalo poseči po slovenski praksi. Pri nas je namreč v vsakem časopisu po en novinar odrejen za poročanje o obrambnih zadevah. Ze prej je pri republiškem sekretariatu za informacije deloval aktiv novinarjev, ki pišejo o zadevah obrambe, zdaj pa bo ustanovljena sekcija. To zahteva tudi ožja novinarska strokovnost. Pokazalo se je, da je v slovenskih časopisih glede poročanja o vojaških zadevah tako po količini kot tudi po kakovosti precejšen napredek.

Nasplošno pa naj bi komisija nastopala kot usklajevalec vseh prizadevanj po količinsko in vsebinsko bogatejših pripomočkih za boljši pouk in izpopolnjevanje. Potrebe so velike in že so se začeli pojavljati »divji založniki«, ki marsikdaj skušajo preprečiti, po drugi strani pa je razveseljivo veliko zanimanje ljudi za zadeve obrambe. Predvsem pa bo treba stalno temeljito spremljati potrebe po literaturi in opreječevati dvotimnost, s tem pa nepotrebno razsipa- vanje družbenih sredstev. MP

Uspešne vaje teritorialnih enot v Mariboru

Priznava pred vajo

Pripadniki teritorialnih enot so v okolici Maribora opravili taktične vaje »v boju s sovražnim letalskim desantom«. Sodelovale so operativne enote, dalje letalci in padalci mariborskega letalskega središča in radioamaterji. Vaje so si ogledali zastopniki mariborskega družbenopolitičnega življenja in načelnik republiškega štaba s sodelavci.

Vaje so bile opravljene po splošni sodbi zelo uspešno. »Sovražnik« z letalskim in padalskim napadom (desantom) ni posrečilo ukaniti branilcev. Branilci so namreč računali, da bi napadalec utegnil prekoračiti Dravo in potem skušal na desnem bregu spustiti padalce; niso se zmotili. Zato so padalce hitro odkrili in nemudoma prilagodili vojskovanje novemu položaju.

Vaja je nazorno pokazala, kako pomembno je sodelovanje teritorialnih enot z operativnimi enotami med vseljidsko obrambo ter da so takšne vaje izrednega pomena.

ložaje v tezenskem gozdu, potem pa so se premaknili proti Milavžu, Skokam, Dobrovcem in Dravskemu dvoru pri Mariboru. Vsak pripadnik obrambe je natančno vedel, kaj je njegova naloga.

Spopad s »sovražnikom« je bil srdit; tudi branilci »so imeli izgube«. Kljub številnim ukanam se »sovražnik« ni posrečilo ukaniti branilcev. Branilci so namreč računali, da bi napadalec utegnil prekoračiti Dravo in potem skušal na desnem bregu spustiti padalce; niso se zmotili. Zato so padalce hitro odkrili in nemudoma prilagodili vojskovanje novemu položaju.

Vaja je nazorno pokazala, kako pomembno je sodelovanje teritorialnih enot z operativnimi enotami med vseljidsko obrambo ter da so takšne vaje izrednega pomena.

D. M.

Raport

Naša obramba VI-71

V tej številki zasledimo v skladu s tradicijo revije spet vrsto zanimivih prispevkov iz vseh področij obrambne dejavnosti.

Naj začnemo s prispevkom Ivana Franka-Iztoka »Moralni razkroj agresorja v protijudski v...«, ki nam govori o značilnem pojavu pri vojaki, ki počasi spoznajo, da je njihova žrtev jalova in da delajo strahotno krivico poštenim ljudem drugega naroda, žrtvi napada. Ciril Zabret je napisal »S kakšno podporo lahko računa jugoslovanski pešak.« Članek ponazarja številne izbrane črno-bele in barvne fotografije. Polkovnik Milan Klobas piše o oblikah oborožena odpora napadalcem in okupatorjem. Ciril Zabret je napisal tudi članek o orožju, s katerim lahko pešak uniči še tako velik in dobro oborožen tank, to je o ročnih minometih, tromblonih itd. Ing. Vlado Ribarič piše o sredstvih in metodah kemijsko-bakteriološke vojne. Iz »Paris Matcha« so priredili članek o sovjetskih poskusih za prodiranje v vesolje, zlasti o zadnjem, to je o vesoljski postaji. Sledi članek o grški vojski. Polemičen je prispevek, povzet iz Vojnega glasnika (pisek major Aleksander Drndarevič) o tem, ali so se sodobni tanki že toliko izpopolnili, da se ne morejo več in ali bodo šli počasi v pozabo. Iz revije »Historama« so povzeli prispevek, ki nam govori o prvem razdobju protiletalskega topništva. Slavko Tarman je napisal članek o Edvardu Rusjanu, pionirju letalstva, našem rojaku. Iz Vojnega glasnika je tudi članek o nenavadnem orožju v zadnji vojni. Polkovnik Ahmed Hanžić piše o diverzijah z zasilnimi pripomočki. Sledi polemichen prispevek o tem, ali bo možna bodoča vojna helikopterjev. O narodnem heroju Jaki Bernardu piše Mile Pavlin. Robert Bobanec pa o mladinski akciji, pohodu po poteh Prešernove brigade. Radovan Timotijević je prispeval članek o nacističnem napadu na Jugoslavijo aprila 1941 »Zagotavljam, da vojne ne bo«. Zelo zanimivi so spomini Ivana Kerna, ki jih piše Miroslav Uličar, govori pa o kapitulaciji bivše jugoslovanske mornarice. Naslednji članek govori o natočevanju, ki so jih med zadnjo vojno gradili Angličani in Američani, da bi oskrbovali svoje enote na bojiščih. Zanimiv je opis prodora angleških komandosov v Singapur leta 1945 z žepno podmornico. Mile Pavlin je napisal prispevek o »koroskem vodu« Gorenjskega odreda poleti 1943. O dogodkih na sovjetsko-nemškem bojišču v začetku vojne govorita dva prispevka: Paula Carella »Najdaljša noč« in »Zakaj se je Stalin nutil presenetiti?« Vmes je fotoreportáža o nacističnem napadu na SZ. Profesor Branko Reisp je napisal prispevek o gradu Mehovo pod Gorjanci. Nadalje najdemo tudi nekaj številki novosti iz vojaške tehnike (s fotografijami), križanko ter rubriko s pismi bralcev.

Vojaška služba na obroke?

Pred kratkim je predstavnik državnega sekretariata za narodno obrambo generalpolkovnik Dušan Pekić izjavil, da je že zdaj mogoče vpeljati za študente služenje vojaške obveznosti na obroke. Po njegovi izjavi v sekretariatu že razčenjujejo podrobnosti in možnosti. Seveda pa je pri tem zelo važno mnenje študentov.

Kot je znano, naj bi študentje po predlogu služili vojsko čez poletne počitnice, torej vsako leto dva meseca. Najbrž enkratni »obrok« ne bi mogel biti krajši in da je ugoden predvsem za osebe z akademsko izobrazbo. Prav tako bi uredili tak način služenja predvsem za skupine okoli stotih ljudi. Tak način bi se tudi vključeval v splošni sistem izobraževanja s področja obrambe.

in ljudska zaščita

Z lovskimi puškami so ustavili tanke

Ustanovitev Ozrenskega partizanskega odreda v vzhodni Bosni je okupatorja in njegove sodelavce močno vznemirila. Sovražnik si je na vso moč prizadeval, da bi upornike uničil in zavrl širjenje oboroženega odpora. Navzlic temu je doživljal le neuspehe, partizanski borci pa so mu prizadejali občutne izgube.

V prvi polovici septembra 1941 so ustaši, domobranci in Nemci z združenimi silami organizirali obsežno akcijo proti »partizanski jazbini«. Prav takrat, ko se je sovražnik bližal našemu osvobojenemu ozemlju, so se partizani gnetli okrog radijskega sprejemnika in poslušali najnovejša poročila z vzhodne fronte. Njihova pozornost je bila zlasti usmerjena na dogodke pri Vjazmi, kjer so se rdečearmejski krčevito branili.

Napovedovalčev glas, ki se je le stežka prebijal skozi ozračje, je borcem nenadoma presekla dihanje: fašisti spet napredujejo proti Moskvi.

Tak potek dogodkov so si nekateri borci razlagali po svoje. Iz kota se je nekdo oglašil:

»Moramo storiti nekaj takega, da Nemcem pokvarimo veselje nad doseženim uspehom.«

Nihče ni nasprotoval. Štab odreda je sklenil izkoristiti ugodno razpoloženje in pripravljenost borcev za nadaljevanje boja z Nemci in njihovimi podreptniki, in je načrtoval akcije na več krajih.

Borci so se že odpravljali na pot, ko so dobili obvestilo, da so iz Tarbuka in Ševarij krenili dve sovražnikovi koloni. Komandant Todor Vujasinović pa se zaradi tega sploh ni zmedel, ampak je z delom svojega odreda takoj zasedel položaje nad vasjo Striježevice in se pripravil na boj.

Pred nemško kolono, ki se je pomikala proti Striježevici, je bila kolesarska predhodnica. Borci so sovražnika spustili v spretno postavljeno zasedo. Nato je tišino prekinil komandantov vzklik:

»Ogenj!«

Spričo natančnih strelav so Nemci sprva neodločno zastali, nato pa so zmedeno udrl nazaj. Pod hribom so se spet uredili in počasi krenili navzgor proti partizanskim položajem. Partizanski borci so jih spustili prav blizu, nato pa so jih začeli z vsem svojim orožjem obstreljevati.

Čeprav so imeli občutne izgube, so Nemci trdovratno napadali. Prvi poskus, da vzamejo partizanske položaje, se je povsem ponesrečil. Partizani so poskakali iz svojih zaklonov in v nasprotnem napadu Nemce pognali proti želeniški postaji v Tarbuku. Ob tej priložnosti so naši borci zaplenili dva

minometa, trideset koles, tri mitraljeze, nekaj tovnjakov, mnogo pušk, nekaj zabojev s strelivom in razno drugo vojaško opremo.

Ko so se začeli Nemci in njihovi sodelavci vzpenjati v železniške vagon, je postalo očitno, da se žele izogniti boju in zbežati v Doboj. Delali pa so račun brez krmarja. Partizani so po bližnji pihoteli proti soteski pri kamnolomu Gradiču in tja prispeli pred vlakom, nabitim z vojaštvom. Skozi okna so v notranjost vagonov metali ročne bombe, sledile pa so eksplozije in — stokanje. Kurjač in vlakovodja sta se kljub temu še kar znašala. Povečala sta hitrost in železniško kompozicijo odpeljala iz dosega partizanskega orožja. Popolnega uspeha pa le nista dosegla, zakaj ob tem napadu je bilo ubitih in ranjenih precej sovražnikovih vojakov.

Sovražnik se s porazom ni hotel sprijazniti in je Ozrenski partizanski odred napadel s svežimi silami, ki so jih tokrat spremljali tudi tanki. Ropot tankovskih motorjev in gosenic je nekatere mlajše in neizkušene borce tako preplašilo, da so se nameravali umakniti iz svojih zaklonov. Toda Todor Panić jih je pravočasno opazil in zavpil:

»Počakajte, tovariši! Celo tanke lahko ustavimo!«

Vprašujoče so ga pogledovali. Panić pa se na njihovo začudenost sploh ni oziral, ampak je na ves glas, da bi preglasil ropot tankov, zavpil:

»Vsi, ki imate lovske puške, sem! Obstreljevali bomo line na tankih!«

Tanki so v predpisani razdalji drug od drugega previdno lezli naprej in s topovi obstreljevali zemljišče pred seboj. Pri tem so bili borci navidezno mirni in čakali, da bi z lovskimi puškami dosegli nekaj nemočnega. Tedaj je Panić velel:

»Ogenj!«

Po oklepih je zaropotal dež svinčenih kroglic. Sovražnikovi tankisti se zaradi tega niso zmedli in so še nadalje na slepo obstreljevali položaje pred seboj. »Lovci na tanke« pa se tudi niso umaknili in so še natančneje s šibrami obstreljevali line na tankih.

Prvi tank se je nepričakovano ustavil. To je borce opogumilo in so še bolj vneto streljali. Navsezadnje so tankisti le ugotovili, da prav daleč ne bodo več prišli, in so svoja težka vozila obrnili. Kmalu so tanki zginili iz bližnjih gričev, partizani pa so se iz dna srca veselili svoje zmage.

GOJKO MARČETA

Brodospas toži Pentagon

Po pisanju VJESNIKA U SRIJEDU zahteva splitsko podjetje »BRODOSPAS« od Združenih držav Amerike milijon dolarjev odškodnine za ladjo »Sea Lady«, ki se je bila potopila ob trčenju z neko ameriško jedrsko podmornico.

»BRODOSPAS« je to ladjo kupil z namenom, da jo razreže in proda kot staro železje. Iz Panama Cityja jo je otovorjeno z 10.800 tonami starega železja vlekli proti Splitu vlačilec »Fair Play X«. Do trčenja je prišlo blizu španske obale. Tistega dne, 9. avgusta 1968, je poveljnik vlačilca ob 11.20 nenadoma opazil, da mu neki vrag vleče ladjo nazaj, čeprav je vlačilec plul naprej. To se je dogajalo takrat, ko so vlečno vrvi nekoliko popustili, da bi jo skrajšali. Strojnikom je ukazal: »Z vso močjo naprej!« Stroj so sicer zahrnul, toda ladjo je še vedno gnalo nazaj. Nepričakovano se je na morskem površju znašel ogromen črn trup ameriške jedrske podmornice SSBN 632 »Von Steuben«, na kateri je bilo šestnajst jedrskih izstrelkov tipa polaris! Remorker je tako spretno manevriral, da se je podmornica lahko izvila iz objema jeklene vrvi, v katero se je bila zapletla, toda takoj so opazili, da se »Sea Lady« nagiba in potaplja. Stara »Morska gospa« (»Sea Lady«) pa se kljub temu ni potopila in jo je vlačilec srečno privlekel prav do obale, na katero je nasedla.

Ameriška podmornica jo je takoj popihala, ne da bi skušala ugotoviti, če je našim potrebna kaka pomoč. V zvezi s tem bi lahko odkrili še marsikaj zanimivega, zlasti pa to, da taka elitna ladja strateškega pomena, kot je jedrska podmornica, ni opazila nad seboj vlačilca in 150 metrov dolge ladje. Ne samo to. Tudi še kasneje, ko se je zapletla v vrvi, njen poveljnik sploh ni ravnal preudarno, temveč je povzročil trčenje. Bilo bi razumnejše, če bi se skušal rešiti z mirovanjem, s previdno vožnjo naprej in nazaj ali pa celo s potopitvijo v večjo globino.

Kdo je kriv? Vsekakor Američani, če se je vse to dogajalo tako, kot smo opisali, in kar celo Američani ne zanikajo. Podmornica je plula pod morskno gladino. Imela je zanesljive naprave za odkrivanje plovilnih objektov na razdalji več milij. Nasprotno pa nima površinska ladja po mednarodnem pomorskem pravu nobenih obveznosti v odnosu na podmornico pod morskno površino. To pa zato, ker nima nobenih možnosti, da jo vidi, razen če kdo zre v vodo, pa še to takrat, kadar je morje mirno in če je podmornica tik ob ladji.

Posadka ameriške jedrske podmornice se opravičuje, češ da sta ladji mirovali in ker njuni motorji niso delovali, jih ni bilo moč slišati. Izgovor je smešen, zakaj iskalcii šumov niso edina naprava, ki jo ima jedrska podmornica za opazovanje svoje okolice.

Zgodba s tem še ni končana. Pentagon ne samo onemogoča BRODOSPASU iskanje dokaznega materiala na inkriminirani podmornici, češ da gre za vojaško skrivnost, ampak je na našo tožbo odgovoril s lastno tožbo, v kateri zahteva 750.000 dolarjev odškodnine. Po vsem tem, kar je znano, ni sodišča na svetu, ki bi spor razsodilo v korist ameriške podmornice. Nekoliko drugačna bi bila ta zadeva, če bi območje, kjer je prišlo do trčenja, bilo na karti označeno z besedo »previdno!«. To velja za območja, kjer se zadržujejo vojne ladje. Tako območje je tudi okrog španskega pristanišča Rotte, kjer je oporišče ameriških jedrskih podmornic. Toda za primer »Morske gospe« je to brez vsakega pomena, zakaj ukrep je bil v pomorskih publikacijah objavljen šele po trčenju ameriške jedrske podmornice vanjo.

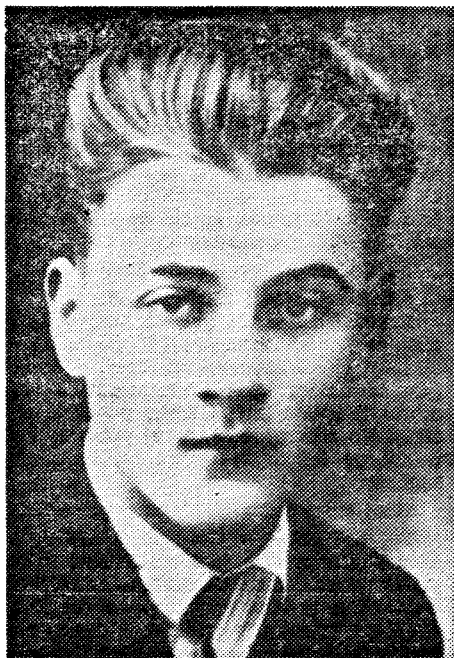
S tem seveda še ni zajamčeno, da bo spor dobilo naše podjetje in je treba počakati na razplet dogodkov. Zanesljivo pa je to, da je to trčenje prišlo med bisere pomorskih letopisov.

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STRLE

V okviru Notranjskega odreda pa je spadal tudi tako imenovani Civilni logor pod Snežnikom, in sicer kot 4. bataljon Notranjskega odreda. Štel je 90 ljudi, od tega otrok izpod 14 let 37, žena z otroki (dojenčki) 10, med njimi dva novorojenčka, nad 50 let starih 7 in za delo sposobnih 23. Civilnemu logorju je bilo dodeljenih 20 partizanov za zaščito in za nabavo hrane. Notranjski odred je imel tudi tri bolnišnice, eno na področju Krima in 2 na področju Snežnika, še ena na področju Krima pa je bila v gradnji.

Iz citiranega poročila štaba Notranjskega odreda je razvidno, da je bilo predvsem po italijanski ofenzivi iz notranjskih partizanskih enot veliko avtomatičnega orožja dodeljenega v partizanske enote na drugih področjih (Dolenjsko, Primorsko in Dolomiti). Potemtakem Notranjski odred ni bil več tako močno oborožen, kot so bile oborožene nekdanje enote Krimskega in še zlasti Kočevskega odreda. Torej bi lahko že iz tega sklepali, da temu (drugemu) Notranjskemu odredu ni bila namenjena posebno dolga življenjska doba. Po vsej priliki je temu odredu odklenalo že v pismu OK KPJ z dne 16. novembra 1942, v katerem tovariš Tito svetuje Kardelju, naj v Sloveniji ne ustanavljajo tako majhnih brigad (največ 380 mož), hkrati pa sporoča, da pošilja v Slovenijo načelnika Vrhovnega štaba Arsa Jovanovića in še 12 sposobnih oficirjev. Na vidiku je bila torej nova reorganizacija slovenske partizanske vojske.

Lado Mavsar — Ronko, ki je padel kot komandant bataljona v Šercerjevi brigadi 21. februarja 1944 na Graški gori in je bil razglašen za narodnega heroja, je bil jeseni 1942 komandant 2. bataljona Notranjskega odreda.

Načelnik Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije Arso Jovanović je z omenjenimi oficirji prispel v Slovenijo po napadu Cankarjeve in 13. proletarske brigade (hrvaške) na Suhor v noči na 27. november 1942. Člani Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet Bolko Brezar (Dr. Jože Brilej), Branko Hrast (Jaka Avšič), Slavko (Lojze Vrhovec) in Jure (Štefan Pavšič) poročajo, da je v tem času (v času napada na Suhor) prišel na njihov položaj tov. Boštjan (Jože Brađeško), ki je pripeljal s seboj 17 tovarišev z onega najvišjega mesta... Med njimi je tudi en član tega foruma in ima posebne naloge, ostali pa so poslani našim kadrom v pomoč. Na predlog tov. Arsa smo napravili gotove reorganizacije, katerih posledica bo, da se povečajo brigade in zmanjšajo odredi... Kot bomo videli kasneje, je bilo bistvo nakazane reorganizacije slovenske partizanske vojske v uvedbi operativnih con. Na Dolenjskem se ustanovi I. operativna cona, na Notranjskem pa II. ali Notranjska operativna cona. Po poročilu Zdravko Jovanovića, načelnika štaba II. operativne cone, je bila ta (Notranjska) operativna cona dejansko formirana že 11. decembra 1942 in začela takoj zbirati enote, ki so bile dotlej razmešene po vseh koncih Notranjske. Tako se je na področju Mokreca zbral tudi Notranjski odred in bil 14. decembra 1942 razpuščen. Njegovi borci so bili deloma uvrščeni v Šercerjevo brigado, deloma pa predvideni za Tomšičevo. Odredni politični komisar Stane Dobavičnik-Krt je spet prevzel položaj namestnika komisarja v Šercerjevi, njegov namestnik Matvez Hace je bil imenovan za političnega komisarja v 1. bataljon Šercerjeve (k Luki Suhodolcu), Franc Strle-Nino pa je bil določen za vodjo agitpropa Šercerjeve, kar je bila tiste čase zelo odgovorna funkcija.

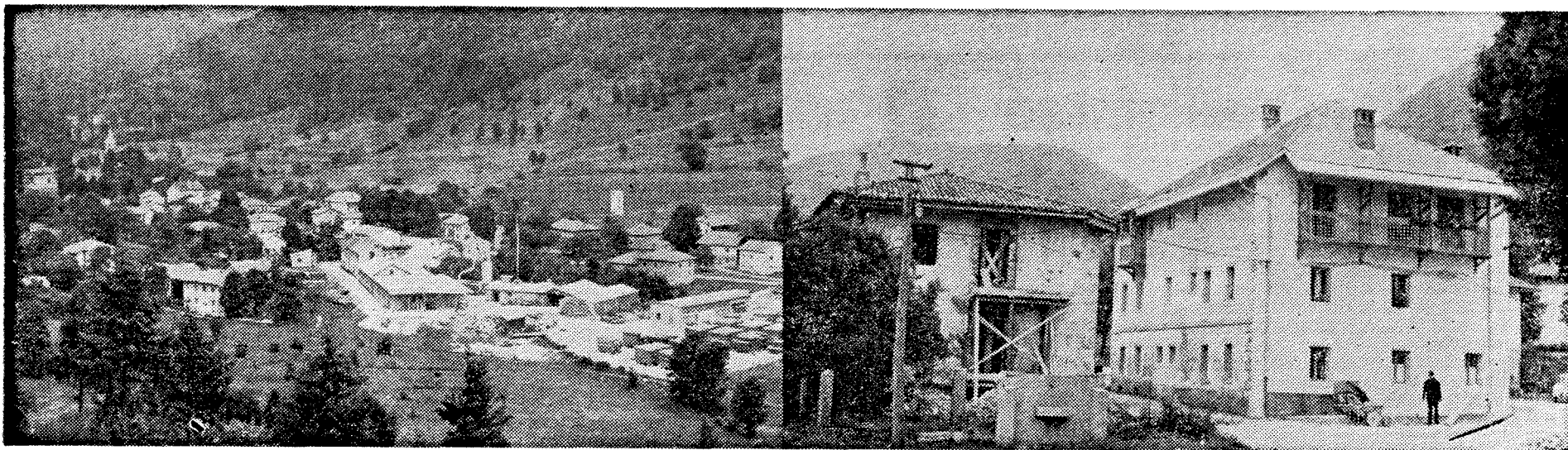
Ostali funkcionarji Notranjskega odreda so večidel še čakali na razporeditev.

Formalna Naredba Glavnega poveljstva slovenske partizanske vojske o reorganizaciji oziroma o ustanovitvi operativnih con je izšla šele 26. decembra 1942. Ustanovljene so bile: I. Dolenjska operativna cona, II. Notranjska operativna cona, III. Alpska operativna cona in IV. Stajerska operativna cona. V II. Notranjsko operativno cono sta spadali 1. Udarne brigada Toneta Tomšiča in 4. Udarne brigada Ljube Šercerja ter Notranjski odred. Vzporedna naredba istega dne je postavila štabe con, brigad in odredov. Za komandanta Notranjske operativne cone je bil imenovan Nande Kovač (Ivan Kavčič), za političnega komisarja Joki Petrov (France Popit) in za načelnika štaba Zdravko Jovanović.

Namesto v Tomšičevo v Dolomite

Po dolgem času smo v gornjem odstavku spet omenili Tomšičevo brigado. Morda se bo kdo vprašal, zakaj je bila tudi Tomšičeva brigada dodeljena v sestavi II. Notranjske operativne cone. Odgovor na to vprašanje ne bo težak. Njen izvor smo v prvem delu te razprave že dokazali. Povedati pa moramo še to, da je Tomšičeva tudi še pred ustanovitvijo con pogosto operirala na Notranjskem. Tako sta 2. in 3. bataljon že 28. septembra prišla nad Rakitnico, 1. bataljon pa je prispel istega dne prek Brige in Raven na Krempe. Bataljoni so se na tem področju večkrat spopadli s sovražnikom, največji uspeh pa sta dosegla 2. in 3. bataljon 2. oktobra 1942 pri Šterni v Jelenovem žlebu, ko sta razbila bataljon iz divizije Macerata, ki je štel 250 vojakov in 30 karabinerjev. Ti so utrpeli 74 mrtvih, 7 pa je bilo ujetih, 40 so jih zakopali kasneje Italijani na kraju samem in jim postavili križ. Zaplenjen je bil 1 mitraljez, del težkega minometa in 15 pušk. Tomšičeva brigada je v naslednjih dneh krenila proti Mokrecu in je tam ostala do 18. oktobra, ko krene na področje Molnika in začne napade na belogardiste v Polju, Bizoviku in Dobrunjah. 1. in 2. bataljon 6. novembra blizu Turjaka znova preideta na Mokrec. Čez tri dni 2. bataljon spet preide na Molnik, 3. bataljon pa se z ranjenci prebije v nasprotno smer in se 12. novembra na Mokrecu snide s 1. bataljonom. Na Mokrecu ostaneta oba bataljona do 22. novembra, ko kreneta mimo Zelimelj in Turjaka proti Brezovi rebi v osrčje Dolenjske. 2. bataljon, ki je ves november in december operiral na področju Molnika, se je 9. januarja 1943 umaknil na Mokrec, kjer ostane pri štabu Notranjske operativne cone do 22. januarja, nato pa znova preide na Molnik. Na tej poti so jih pri Tlakah napadli belogardisti in en vod, ki je bil v zaščitnici, se je moral umakniti na Mokrec, pa se je v sestavi bataljona na Pogled vrnil šele 2. februarja 1943. V tem času je bila Tomšičeva brigada začasno dodeljena v sestavi I. Dolenjske operativne cone in je tega dne tudi 2. bataljon krenil proti Gorjancem. Po vsem tem torej ni čudno, da je bila Tomšičeva brigada uvrščena v sestavi II. Notranjske operativne cone, in tudi ni čudno, da se je na Mokrecu konec decembra 1942 ustanovil (prvič) njen 4. bataljon.

O prvi ustanovitvi 4. bataljona Tomšičeve brigade je ohranjenih le malo pisanih virov, še ti pa o njem govorijo le posredno. Tako pravi Glavno poveljstvo NOV in POS v navodilu štabu Dolenjske operativne cone z dne 12. januarja 1943, da je z bataljonom brigade Toneta Tomšiča okrepljeno Dolomitski odred. V Navodilu z istega dne štabu Notranjske operativne cone pa pravi: »Bataljon, ki smo ga predvideli za brigado Toneta Tomšiča, ne bo vključen v sestavi te brigade, temveč ga napotite takoj na sektor Dolomitskega odreda. Na ta način smo namreč okreplili Dolomitski odred in ustvarili v vrhniškem predelu močnejšo skupino, ki bo s svojim dejstvom razdelila sovražnikovo pažnjo na večji prostor...« Dalje pravi Glavno poveljstvo v tem navodilu, da računa s tem, da bo bataljon došel na odredena mesta najkasneje do 25. januarja 1943 in posebej naroča, da mora biti bataljon kompleten, tak, kakor je bil predviden za brigado Toneta Tomšiča. Kratko naredbo o tem je dobil tudi štab brigade Toneta Tomšiča in sicer pravi, da je »bataljon, ki je bil k vam dodeljen iz Notranjskega odreda, dodeljen Dolomitskemu odredu. Štab II. (Notranjske) operativne cone pa poroča Glavnemu poveljstvu, da je 22. januarja 1943 poslal 4. bataljon UBIT v Dolomite.

Partizanski Čepovan nekoč in danes

Čepovanska dolina je nekakšen travnati mež, ki se od Vrat nad Idrijo steza proti jugu, od Čepovana dalje pa se vije nizdol proti jugozahodu, dokler se pri Grgarju ne odpre in konča. Tako leži Banjško planoto od Trnovskega gozda in Trebuše. Na reliefu banjškotrnovskega masiva je to le plitva rava, ki ljudi s obeh hribov bolj združuje kot razdvaja. In združevala jih je tudi v času osvobodilnega boja, ko so morali biti eno in so eno s partizani tudi bili.

Zdaj je ta srednjejgorski svet ves v zelenju s razcveti in popki gozdne lilije, ki jih srečujemo na vsakem koraku. Tu je paše za oči, da si oko oddahne od mestnih sivin in se pljuča naužije čiste svežine; tu je nekaj, kar naše srce odpira veselju travnatih vonjav in nas spominja, kako srečni smo, da smo svobodni. A kadar povleče morjak veter, ki nosi dežne kaplje kakor puščice postrani od morja sem — zato so v Čepovanu skoraj vse hiše s južne strani zavarovane s lesenimi opaži — da, takrat, ko vleče ta morjak, pride človeku, da bi ostrim deževnim strelcem nastavil svoja lica: ko bi potem uzrl v arcalu svoj razbičani obraz, bi šele spoznal, kaj vse je doživel in kako je trpel partizanski Čepovan.

Svobodni smo. Le tu in tam še kaka razvalina, prerasta s koprivami in bezgom. V samotnih domačijah pa boš po toliko letih še vedno srečal starke v črnem, ki ti bodo s tresočo roko razkrile »spomenico« za padlim sinom. Te starke nagubanih lic so prava podoba naše junaške Primorske.

Tudi Čepovan si ni še zacelil vseh ran. Pred vojno je ožji Čepovan štel 72 hišnih števil, dandanes jih je samo 52. Te hiše so razen šestih vse na novo zrasle po osvoboditvi na temeljih tistih, ki so jih Nemci razdejali s letalskimi bombami, ki so jih požgali ali razstrelili. Sicer pa je Čepovan kraj, ki se s vsem navezuje na partizanske čase. Tu še zmeraj lahko srečate pravo partizansko ljudsko oblast, ki se ni navzela garij birokratizma in ki posluje še vedno tako neposredno in učinkovito kakor nekoč. In med Čepovanci ne najdete človeka, ki bi se pritoževal, da je njihov kraj na svoj junaški vojni dobiček premalo dobil, čeprav ni od države dobil prav ničesar. Čepovanci dobro vedo: kar si bodo sami ustvarili, to bodo imeli in s tem bodo upravljali. To pa je prava ustvarjalna samoupravijska misel-

nost, ki bi morala biti doma pri vseh delovnih ljudeh in vseh narodih.

Oče partizan, sin mornar

Malo nad Solkanom sem pobral mornarja, ki je koračil proti Grgarju. Kam da gre, sem ga vprašal. Rekel je, da v Čepovan. Nato me je zanimalo, zakaj me ni ustavljati, ko je imel pred sabo še kar 18 kilometrov peš hoje.

»Težko mi je prositi,« je priznal.

Vedel sem tisti hip, da bom imel opravka s ponosnimi ljudmi. To so korenite hribovske duše. Komur uspe, da se mu taka hribovska duša odpre, se ne bo mogel pritoževati zoper nezvestobo.

»Kje služite mornarico?« sem vprašal.

»Na rušilcu sem topničar...«

Povedal mi je, da prihaja domov na dopust po petnajstih mesecih in da bo na vojni ladji služil še devet mesecev. Svoje dni sem tudi sam nosil uniformo naše vojne mornarice, zato sva si lahko povedala marsikaj. Ko sem povedal, zakaj potujem v Čepovan, je brž zaznal pravi namen mojega zanimanja.

»Moj ata je bil v Gradnikovi brigadi...«

Da, oče nekoč v Gradnikovi, sin na rušilcu topničar. Oče je Alojz Bratuž z Dola pri Čepovanu, sinu pa je ime Danijel. Ta zveza očeta in sina je simbolična vez današnjega z nekdanjim partizanskim Čepovanom. Vsak mladi Čepovane bo odgovoril tako ali vsaj temu podobno.

»Moj oče, moj stric, naša hiša...«

»Pri nas je bil štab IX. korpusa, jaz sem služil pri vezistih,« pove Peter Šavle, ki vzdržuje prijetno in mnogo obetajoče gostišče v Tesnem onstran Čepovana. Da, Nemci so Čepovan bombardirali, a Šavlejeve gostilne ni zadela nobena bomba. Kje natančno se zadržuje štab korpusa, tega sovražniki niso vedeli.

Kako so začeli

Prva človeka, ki sta mi pripovedovala o Čepovanu iz partizanskih dni, sta bila Jože Krivec-Pečko in Pavle Plesničar-Vjerbov. Posenbo Pavle ima dober spomin.

»Čakaj, Pepi, treba je povedati vse na-

tančno, da potlej ne bo kritike,« je večkrat opozoril nekdanjega gozdarja.

»Prvi sestanek je bil 19. marca 1942 pri Alojzu Podgorniku, po domače pri Jakoponu. Tja sta z Mosta hodili sestri pisatelja Cirila Kosmača in ti dve sta prvi zaupnim ljudem govorili o ustanovitvi Osvobodilne fronte in o slovenski partizanski vojski, ki bo prinesla svobodo tudi Primorcem. Takrat smo začeli osvobodilno gibanje podpirati z denarjem, partizansko literaturo pa je v Čepovan prvi nosil Borigoj,« je povedal Pavle.

V Čepovanu je bil tedaj sedež občine. Pod njeno upravo so sodili še vsi trije Lokovci in Gorenja Trebuša, v vasi pa je bilo 30 karabinerjev in 6 financarjev. Zato sta se obe Kosmačevi na videz družili s karabinerji, skrivoma pa sta fašistični državi kopali grob.

»Dne 6. januarja 1943 je bil za Čepovan ustanovljen odbor Osvobodilne fronte,« je dalje pojasnil Pavle.

Kmalu za tem je prišlo do prvega spopada med partizani in karabinerji. Karabinerji so po kmetijah pobirali mladeniče in može, da jih odženo na Sardinijo v bataljone »speciale« in da jih tako odtegnejo od partizanov.

Ti specialni bataljoni so bili pravzaprav kazenski. Vojaki v njih niso nosili orožja, delali pa so z njimi slabše kakor s živino. Tako je bilo s temi bataljoni. Tisto zimo so Primorci kar drli k partizanom. Po Pečkovem obvestilu je komandir mobilizacijske čete izvedel za tak pohod osemnajstih karabinerjev. Sklenil je, da postavi zasedo. Toda v hudem meteu sta dva karabinerja slučajno naletela na partizane, nakaš so se vsi hitro umaknili, čez čas pa v skoraj potrojenem številu prišli partizanom za hrbet. Padla sta dva neizkušena partizana.

Na Vršah iznad Gorenjega Čepovana so bili partizani takrat že kakor doma. Pri Šavlijevih na Vršah 166, kamor me je pospremil Pepi, je dr. Aleksander Gala-Peter ustanovil eno od sanitetnih postaj in odlejal so partizanski ranjenci imeli na Vršah zanesljivo zatočišče, ki ni bilo nikdar izdano. Kasneje so bili pri Šavlijevih trije bolničarski tečaji, ki sta jih vodila Peter in dr. Bogdan Brecej. In končno je bilo tu še okrevališče bolnišnice Pavle.

»Tudi Pavla je bila mnogokrat tukaj. Ona se nas rada spomni. Piše nama ob vsakem novem letu,« pove mati Katarina Šavli, ki bo na 25. novembra letos stara že 81 let.

Mati Katarina in hči Ivanka ste edini človeški bitji na Vršah. Hčere Marija, Danica in Katica so se pomogle, sin je nesrečno končal, ko je udarila strela, bližnji in daljni sosedje pa so se tudi že preselili v dolino. Letos se bosta preselili tudi Šavlijevi, menda na Vrata, da jima bodo nekdanji borci laže pomagali.

Hudi dnevi, ko je šlo za življenje

Nazaj grede z Vrš naju je dobil dež in bila sva dodobra mokra.

»Kdaj pa je bil Čepovan razdejan?« me je zanimalo.

»Nemci so prvič pridrli na Čepovan s tanki in blindami 25. septembra 1943. Takrat sta padla Alojz Podgornik, ki se je kot partizanski kurir pripeljal med Nemce v dobri veri, da prodirajo le od Mosta na Soči, vtem pa so na Čepovan prišli Nemci iz Gorice, in Jožef Bratuž, ki je bil gluhi in se ni utegnil umakniti s straže. Ostale Čepovance, kolikor so jih dobili doma, pa so Nemci odpeljali v Trst in od tam v Nemčijo. Požigali pa takrat še niso...«

Nekaj mladih Čepovancev so Nemci po-

taknili v svoje vojaške enote. Milan Gruđen in Anton Vončina sta morala nemško suknjo obleči v Trstu. Ko se je to izvedelo, so šle ženske v Trst, da ju rešijo. Mladenica sta se preoblekla v dekleti in ušla k partizanom.

Enega najhujših dni je Čepovan doživel 12. aprila 1944. Tedaj so nad vasico prileteli strmoglavci in začeli odmetavati rušilne in zažigalne bombe. Tako je bilo uničenih več kot tretjino hiš, padla sta Vida Kofol Trdinova in Franc Pavlovec Ivančev, ranjenih pa je bilo več otrok. Nov mejnik v žalostni usodi Čepovana je 27. julij 1944. Tedaj so Nemci, ki so prodrli iz garnizije v Idriji, na Čepovan najprej streljali z zažigalnimi minami, nato pa je v vas pridrl 25 sovražnikov. Pobrali so vso živino, tretjino domačij pa požgali. Končno je prišel 9. oktober 1944, ko je bilo Čepovanu in Čepovancem namenjeno, da morajo izginiti. Vse vaščane, starce, ženske in otroke so strpali v cerkev. Tam so zvečer ustrelili 72-letnega Jožefa Premca, po domače Žefuca. Rafal je usekal skozi cerkvena vrata med množico in le čudnemu naključju se je zahvalil, da niso bili zadeti tudi mnogi drugi. Tej nemški enoti je poveljeval oberlejtant Hezner, za tolmača pa je bil belogardist Kramar. Slednji je Čepovancem povedal, da jih bodo izselili, vas pa popolnoma uničili. Res so naslednji dan ob 10. uri začeli požigati še preostale hiše, toda tisto jutro so enote IX. korpusa udarile proti Predmeji. Nemcem na tistih položajih je grozil polom, zato je bila enota oberlejtanta Heznerja poklicana na pomoč in ni utegnila dokončati zločina početja. Vaščani so bili rešeni, uspelo pa jim je tudi pogasiti ogenj v šestih hišah, ki so jih potem zakrpal in v njih preživeli zimo.

Še več je bilo napadov in bojov. Nad Čepovan so prileteli zračni pirati. Tako je bil med mitraljiranjem marca 1945 zadet od letalskega mitraljeza štirinajstletni Umberto. Tedaj so bili Nemci pri Vršah doživeli hud poraz. Gradnikova brigada jih je pričakala v zasedi, ko so prodirali proti Gorenji Trebuši. Sedem jih je popadalo, mnogo je bilo ranjenih, ostali pa so se panično razbežali ter partizanom prepustili ves pratež. Takrat so se veselili Čepovanci!

Krompir s pasjo zabelo

»Napišite, kako so si Nemci postregli s pasjo zabelo,« je nenadoma živahno zagostolil Pepi.

»Bilo je pri Cveku na Vršah. Ko so v tisti zadnji ofenzivi prvič pridrli na Vrše, so imeli s seboj velikega psa bernardinca. Ta pes je potem ostal na Vršah in se potepal okoli Cvekove domačije. »Daj, Pepi, ubij to mrcino, da koga ne popade,« me je prosila Cvekova. Potem smo zverino zvezali, da sem jo lahko na tistem pokončal. Ker pa je bil pes zelo rejen, sem ga odrl in mu pobral loj, da bi Cvekova skuhala milo. Ta je potem tisto reč sevrila, da počaka na lužni kamen. Potem pa so znova prišli Nemci. Bili so lačni. Pobrali so krompir, drugega tako ni bilo, in ko so stikali za zabelo, so našli tisto skledo s pasjo mastjo. Kuhan krompir so nato na debelo zabelili in vse pospravili. »Kar žrite, hudiči,« sem dejal, »saj imate že tako pasje oči in pasjo dušo...« He, he, he...«

Pepiju so se zaiskrile drobne oči. Dobro se mu je zdelo, da je lahko vsaj tako zagodel Nemcem.

Malo je takih veselih iz Čepovana. Več je resnih in žalostnih. Naj potegnemo črto in zračunamo: 2 sta umrla v nemških koncentracijskih taboriščih, 4 so bili ustreljeni, 18 jih je padlo pri partizanih, 6 pa je partizanskih vojnih invalidov.

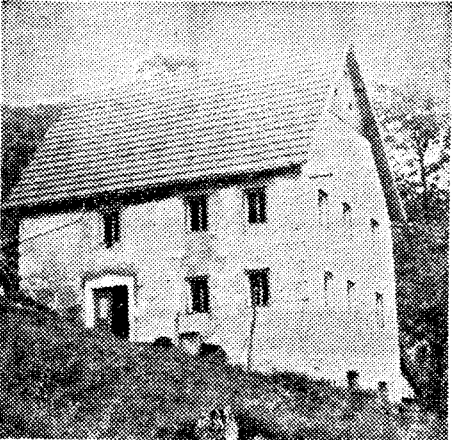
Okrevališče vojaške partizanske bolnišnice »Pavla« pri Šavlijevih na Vršah med Čepovanom.

Partizanski Čepovan nekoč in danes

Prazna domačija

Padli so štirje bratje Kogoji, po domače Medvedovi.

»Čudoviti fantje so bili to. Močni in hrabri, bili so zares pravi medvedje. Pa so vsi štirje popadali,« de žalobno Pepi. »In peti se je s strelom pokončal po vojni zaradi čee, ki ga ni marala... Zdaj je Medvedova domačija prazna, edini preživeli Milan se je preselil v Novo Gorico.«

Hiša, kjer so se rodili in živeli bratje Medvedji, pisali pa so se Kogoj. Tisti štirje, ki so padli kot partizani, so bili znani kot odlični strelci in hrabri borci.

Toliko vtisov se mi je motalo po glavi... Stopi sem tja proti Kofolovi hiši, ki jo prav zdaj prenavljajo. Tam so kmetje vozili teleta. Živinoreja je pač še vedno poglavitna pridobitna panoga čepovanskih kmetov, čeprav v samem Čepovanu že primanjkuje mleka, ker redijo manj živine kot pred vojno. V Puštaleh pa na drugi strani Čepovana, v Dolu in Vratih pa redijo več živine. Mesečno so v Čepovanu štirje odkupni semnji, dva za teleta in dva za starejšo živino.

Od stare venecijanke do...

Največ dohodkov prinaša Čepovancem lesnoindustrijska dejavnost. V lesnem podjetju »Komfort« je zaposlenih v dveh izmenah 82 delavcev iz Čepovana, Lokovcev in Trebuše. Tudi to podjetje je poglavalno korenine v partizanskih časih.

»V Čepovanu je delovala venecijanica na vodni pogon, stara že več kot sto let,« pripoveduje Leopold Pavšič. »Ker smo rezali za potrebe partizanske vojske, so jo Nemci razstrelili, v turbino pa nametali kamenja, da so se polomile lopatice. Potem pa me pokliče Franc Breginc — Soča, šef gospodarske komisije, in mi reče, če se obvezem, da žago znova usposobim. Jaz sem to nalogo prevzel. Najprej sem porabljal polomljene lopatice in kolo, si vse zadal na hrbet, pa hajd v Cerkno. Tam so mi zavarili na pogonsko kolo vsako drugo lopatico, ker so se bile druge zdrobile. Tako popravljen turbina pa je porabila preveč vode, ki jo je tako že čisto malo. Zato sem

začel iskati primeren elektromotor. Tak motor smo naposled našli v rudniku bakra na Planini nad Cerknim. Bil je 2,8 konjskih moči. Bil je tako šibak, da smo lahko rezali samo z eno žago, a če bi dobili močnejši motor, si pa še toliko ne bi mogli pomagati, ker je bila elektrika prešlaba. Rezali smo les za nosila, za smuči in podobno... Ob hajkah sem moral motor skrivati, zakopaval sem ga v gnoj in vse mogoče.«

Po vojni so to venecijanico toliko izpopolnili, da je lahko začela delati za obnovo Čepovana. Zgradili so nov električni transformator, da so lahko instalirali motorje večjih moči. 1947 so se združili INDLES, MEKOVO iz Lokov in SKAFARSKO iz Lokovca v Lesno podjetje obrtnih izdelkov Čepovan. Prelomni razvoj pa se je začel 1957, leta, ko so začeli kooperirati z Meblom. Specializirali so se za izdelavo mizic, kavčev in ležišč. Zdaj so eden poglavitnih kooperantov Mebla.

»Lani smo ustvarili 7 milijonov bruto dohodka, povprečni osebni dohodki delavcev so bili 1.210 dinarjev mesečno, ustvarili pa smo še 630.000 dinarjev skladov,« je povedal direktor Jože Jug.

Tovarnico so že lepo modernizirali. Sproti kupujejo naj sodobnejše stroje. V prihodnjih letih nameravajo »Komfort«

Leopold Pavšič, partizanski aktivist in zaščitnik, je dobil nalogo, da za potrebe enot IX. korpusa obnovi žago na Čepovanu. Iz te žage se je razvilo sodobno pohištveno podjetje »Komfort«, ki daje kruh 82. delavcem.

preseliti poldrugi kilometer niže iz Čepovana, ker naj bi se Čepovan razvijal predvsem kot turistično središče. Zdaj predeležujejo dve opuščeni hiši, kjer bodo uredili 25 turističnih sob. Kasneje bi uredili še restavracijo in speljali žičnico na Lazne, kjer so idealne razmere za razvoj smučarskega športa.

Čepovan ima z nadmorsko višino 600 metrov zelo ugodno klimo za razvoj in obnovo turizma, ki je v prejšnjih časih že kar lepo cvetel. Za uresničenje teh načrtov pa je treba predvsem izboljšati cesto od Čepovana do Grgarja.

O čepovanski šoli

Tudi Čepovanska osnovna šola ima svoj izvor v partizanskih časih. Začetki ljudske šole segajo v leto 1872, toda pouk v slovenskem jeziku je bil samo do 1922. leta, 1926. leta pa je bil že ves pouk v italijanski. Učitelja Milka Kofol in Ciril Kofol sta bila odpuščena. Slovenska šola se je spet začela 8. novembra 1943, vodila pa jo je učiteljica Vera Kofol. To šolsko leto se je zaključilo 10. junija 1944. Jeseni se je šolsko delo začelo šele 21. novembra. Ustanovljene so bile 3 skupine: en 1. razred, druga skupina 2. in 3. razred ter tretja skupina 4. in 5. razred. Verj Kofol sta pri šolskem delu pomagali še sestra Antonija in Irma Vončina. Šola se je selila v zasilne prostore. Bila je v Kofolovi hiši, v župnišču in celo v kapelici. Danes dela na osemletki v Čepovanu 8 učnih moči, vpisanih pa je 92 učencev. Za oddaljene učence imajo dijaški dom, v katerem je poleti 39 dijakov, čez zimo pa še več. Letos bodo tudi šolo prenovili in polepšali.

Tako napreduje Čepovan. Počasi, vendar nepretrgoma. Kmetje imajo že 20 motornih kosilnic, 3 puhalnice in 1 traktor, en kmet pa si je nabavil tudi molzno napravo.

Le v slogi je lepši jutrišnji dan

Sedim v pisarni matičnega urada. Tu je tudi sedež krajevne skupnosti in združenja borcev. Albin Velikonja iz Dola opravlja hkrati kar tri dolžnosti. Ljudje prihajajo in odhajajo. Z vsakim opravi na kratko, izpolni mu ustrezno listino, stavi pečat, da nasvet ali pojasnilo in tako naprej. Vse teče brez administratorke.

Vprašam ga, v katerih enotah se je boril.

»Najprej sem delal na terenu kot kurir in obveščevalec. Potem v ciklostilni tehniki »Mlada« na Lokvah. Končno sem prišel v zaščitni bataljon IX. korpusa. 20. decembra 1944 sem bil ranjen na Trnovem. Potem so me ujeli in bil sem zaprt do konca vojne v Gorici...«

Pogovarjava se o gospodarskih možnostih Čepovancev. Vmes se venomer odpirajo vrata in ljudje prihajajo drug za drugim. Razlaga. To pa to smo ukrenili. Mnogo stvari je treba rešiti. Na samotnih domačijah so ostali ostareli ljudje, tako jim pomagati, kje dobiti denar. Še vedno se da največ storiti z dobro voljo, tako da si ljudje pomagajo med seboj, kot so si v partizanskih časih. Nekaj se mi zdi pri tem važno, da ljudje prihajajo in da odkrito govorijo o svojih težavah. Če ne bi upali, da bodo dobili, ne bi hodili. Da, prihajajo sprošče.

Katarina Šavlj iz Vrš je podoba prave partizanske matere. Kljub visoki starosti, saj je že v 81. letu, se še vedno bistro spominja junaških fantov, ki so pri njej na Vršah nahajali zatočišče od 1942. leta dalje.

no. S tem priznavajo, da je ta oblast njihova.

Krajevna skupnost si vse bolj pridobiva veljavo. Tu se stikajo samoupravni interesi Čepovancev, ki vedo, da si bodo le v slogi in združeni lahko zgradili lepši jutrišnji dan...

Fotografije in tekst: FRANTI STRLE

Predlog za 102 nova narodna heroja

Člani medobčinskega komiteja ZK Hrvaške in okrajnega koordinacijskega odbora ZZB NOV v Splitu so pred kratkim podprli predlog borčevskih organizacij, naj bi predložili za odlikovanje z redom narodnega heroja 102 udeležence NOB. Vsaj predloženi so že mrtvi. Predlog bodo poslali republiškega odbora ZZB NOV Hrvaške in CK ZK Hrvaške.

Predlog naj bi poslali letos, ko slavimo tridesetletnico vstaje. Do zdaj so v Dalmaciji odlikovali z redom narodnega heroja 60 revolucionarjev. Glede na število Dalmatincev, udeležencev revolucije, ki jih je bilo 120.000, to pomeni, da je narodni heroj eden na 1800 borcev. Jugoslovansko poprečje pa je en heroj na 750 borcev. Zato zahtevajo dalmatinski borci, da je zdaj skrajni čas da se ta krivica popravi.

Tudi borci iz občine Vrginmost so predlagali za posmrtno odlikovanje z redom narodnega heroja 18 padlih borcev.

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Ni prijazno ni pogledala svoje mame. »Ne grem od tete Mare,« je popravila in se stisnila k njej.

Mihec in Nataša sta se škodoželjno muzala. »Poslušaj,« jo je spet nagovorila Vida in jo pobožala po laseh. »Saj boš še obiskovala svojo teto Maro, spala in jedla pa boš pri meni in očku. Otroci morajo živeti pri svojih starših. Tukaj si bila samo toliko časa, dokler se nisva midva vrnila, zdaj boš morala pa spet domov!«

»Saj sem doma,« je vztrajala Marjanka.

»Le nekaj časa si bila tukaj doma, zdaj pa nisi več,« jo je skušala prepričati, a se ji ni posrečilo. »Se sem, še, da veš! Ne grem s teboj!« se je branila.

Vidi je bilo hudo, komaj je še govorila. »Punčka moja, saj sem vendar tvoja mama!« je vsa obupana vzkliknila.

»Da, da, saj si moja mama, ampak ta je pa moja zlata mamica.« Skočila je k Mari in jo čvrsto objela.

To, kar je Marjanka storila, je bilo tako naravno in pristrano, da je Vida ostala brez besede. Nemo jo je pogladila po skuštranih kodrih in se obrnila ter počasi odšla po stezici proti čebelnjaku. Ramena so ji trzala, ko je obraz zakrila z rokami in se naslonila na leseno, od sonca ogreto barako. Za seboj je slišala brenčanje čebel, ki so odhajale in prihajale. Kako drago je morala plačevati dolg, ki ga nikoli ni sama zakrivila!

Mara in Gaber sta stopila za njo. Skušala sta jo

143

potolažiti: »Nič si ne ženi k srcu, še vse bo dobro.« »Že prav, že prav, bom že tudi to prestala,« je tiho odgovarjala.

Marjanka je vedela, da je napravila nekaj, kar ni bilo lepo. Tista tuja mama je bila žalostna, jokala je, kot je njena mamica, če jo je užalila. Ni mogla razumeti, kaj je narobe. Le zakaj hoče, da bi šla z njo? Z očkom že, z očkom, a zakaj z njo? Tega ni mogla razumeti. Ne pozna je, če je ni še nikoli videla. Očka res ni nikoli imela, toda mamico ima že ves čas. Zakaj nenadoma kar dve mamici? Vsak otrok iz ulice ima samo eno mamo. Ni in ni mogla razumeti.

Ko se je Vida nekoliko pomirila, je začela trezno premišljati. »Tako naglo ne bo šlo. Treba bo potrpljenja. Najbolje bo, da jo še nekaj časa pustimo tu in jo vsak dan obiskujemo. Počasi se nas bo privadila. Treba si bo pridobiti njeno zaupanje, šele potem jo bomo lahko odpeljali. Vse drugo bi jo preveč prizadelo. Premajhna je, da bi razumela, in prevelika, da bi ji bilo vseeno.«

Tako so se tudi dogovorili.

Vsak dan je Vida romala v ozko ulico kraj mesta. Igrala se je s punčko in jo skušala vsaj malo navezati nase. S seboj je vozila malega bratca. S težavo in počasi, prav počasi je osvajala svojega izgubljenega otroka. S pripovedovanjem povesti, ki jih je punčka tako rada poslušala, s potrpljenjem in nežnostjo je počasi luščila skorjo z njegovega drobnega, skritega srčka.

Od Mare je počasi znosila domov Marjankine stvari, in nekega večera sta jo z Gabrom pregovorila, da je šla z njima.

Vida si je za silo uredila stanovanje, ki sta ga že pred njenim povratkom poiskala Breda in Ga-

144

ber. Breda je bila od prvega dne, ko so prišli partizani, spet pre zaposlena z novim delom. Prav njej se je imela Vida zahvaliti, da je tako kmalu imela streho nad glavo. Breda je poznala mesto. Vedela je za stanovanja tistih, ki so se udingali okupatorju in z njim bežali. Vedela je, kje so stala novanja prazna, in to povedala Gabru. Gaber se je meni nič tebi nič vselil in si tako zagotovil prostor, ki bo v bodoče dom za njegovo družino.

Ko je Vida pripeljala Marjanko domov, je bila mala videti kar zadovoljna. Skupaj sta kopali malega bratca, ga nahranili in povili, tako da punčka ni prav nič pogrešala tete Mare.

Ko pa sta bratca odložili v košarico, ker je medtem, ko je pil kavo, zaspal, se je začelo...

Treba je bilo tudi njo umiti in jo preobleči v spalno srajčko. Šele zdaj se je mala zavedela.

»Ne, ne bom tukaj spala, grem k teti Mari!« se je uprla.

»Zdaj ne moreš k teti Mari, glej, zunaj je tema. Takšne majhne punčke ne smejo ponoči iz hiše. Nocoj boš tukaj spala, ali ne?!«

»Ne, nočem biti tu, pelji me domov!« je kričala.

»Doma si Marjanka, tudi tvoj bratec spi tukaj!« jo je mirno tolažila Vida; medtem ji je z upirajočega se telesa potegnila oblečko in jo oblekla v srajčko. V naročju jo je odnesla. V posteljo pa Marjanka ni in ni marala. Sedela je in jokala tako glasno, da je odnevalo po velikem stanovanju. Ko jo je Vida le hotela položiti na blazino, je začela opletati z rokami:

»Ne maram te, pojdi proč, ti nisi moja mamica, nočem te! Grda si, pelji me nazaj k moji lepi mamici!« se je trela iz nje.

Vida je klečala ob njeni postelji in jo prosila:

S PRVE REDNE SKUPŠČINE ODBORA ZZB NOV ZA MESTO LJUBLJANA

Odkrito o uspehih in pomanjkljivostih

Dne 25. junija so se v sejni dvorani ljubljanskega Magistrata sestali delegati za prvo redno skupščino ZZB NOV za mesto Ljubljano. Mestni odbor, ki je do zdaj opravljal nekatere skupne naloge, je bil namreč postavljen. Delegati za sedanjo skupščino kot tudi kandidati za mestni odbor pa so izvolili na občinskih skupščinah ZZB vseh petih ljubljanskih občin.

Uvodni govor je imel podpredsednik odbora tovariš Vladimir Senk. V njem je načel vrsto reči, ki v sedanjem času borci niso z njimi zadovoljni in ki jih skrbijo, obenem pa je poudaril vlogo Ljubljane v osvobodilnem boju. Pri tem si je pomagal z odlomki iz govora Borisa Kidriča v Ljubljani 10. maja 1945. Prav tako pa je govoril tudi o vlogi Ljubljane v zadnjih šestindvajsetih letih in o uspehih v našem razvoju, ko se je njeno prebivalstvo več kot podvojilo. V teh letih je glavno breme političnega dela ležalo na ramenih borcev in starih aktivistov. Še zdaj imajo borci veliko dolžnosti, še vedno so delavni, saj za pravega revolucionarja ni pokoja, on stoji do zadnjega na mrtvi straži. Tudi zdaj so borci vneti pristaši ustavnih sprememb ter navdušeni podpirajo sklepe kongresa samoupravljalcev.

V preteklih letih se je pri nas nakopičilo precej družbenih nasprotij. Borci ne bi bili zvesti svoji biti, če o njih ne bi spregovorili. Zlasti nas skrbijo naraščajoče socialne razlike, ko na eni strani ljudje živijo zelo razkošno, na drugi strani pa životarijo v revščini.

Pričakujemo, da bodo odgovorni naglo in odločno ukrepali.

Nadalje je tov. Senk obdelal vse tiste, ki bi radi borce proglasili za veterane in jih na tak način prisilili k politični pasivnosti. Dotaknil se je tudi bratstva in enotnosti naših narodov, te naše velike revolucionarne pridobitve. Da prihaja v zadnjem času do trenj in nezadovoljstva, je krivo to, ker se je v zveznih ustanovah zbiralo vse preveč denarja, delitev pa ni bila vedno takta kot bi morala biti.

V zvezi z odnosom do mladine je dejal, da se borci niso bojevali sami zase, ampak zato, da bodo njihovi potomci živeli bolje. Vedno so imeli pred očmi cilj, obvarovati jih usode, ki so jo sami doživeli. Dosegli smo, da imajo mladi zdaj možnosti, na kakršne v nekdanji Jugoslaviji niti pomisliti niso mogli. Zato borci podpirajo mladino povsod tam, kjer se bojuje proti tistim rečem, proti katerim se bojujemo tudi mi: proti raznim nepravilnostim, šovinizmu itd. Če pa se mladi ogrevajo za drugačne možnosti in če za tem stoji kdo drug, ki je proti sedanjim družbenim ureditvi, tedaj smo nepopustljivi!

Borci so v skrbih zaradi stanja v našem gospodarstvu, zaradi nelikvidnosti, nepokritih investicij in nesmotnega uvoza. Včasih se zdi, kot bi odgovorni ne znali in tudi ne hoteli urejati te zadeve. Tisti, ki ne plačujejo računov, s tem spravljajo v težave druge, sami pa denar obračajo. Služba družbenega knjigovodstva ima pregled nad poslovanjem vsakega podjetja, ni pa jasno, zakaj ne uporablja z zakonom dovoljenih ukrepov.

V drugem delu svojega govora se je Senk dotaknil delovanja mestnega odbora kot usklajevalca raznih akcij na področju mednarodnih zvez, zlasti z Zvezo italijanskih partizanov, in pri urejanju stanovanjskih zadev. Od leta 1968 je družba uredila stanovanjske razmere 869 borcem, poleg tega pa je podjetje Dom dalo ZZB na razpolago še 143 stanovanj. Mestna skupščina je podelila domicil Tomšičevi in Ljubljanski brigadi ter VOS-u. Glede položaja borcev bi bilo zaželeno, da bi bila zakonodaja bolj točna in zbrana v enem samem zakonu, ne pa razmetana. Ni prav, da imamo tudi med borci dve zvrsti upokojenцев, tiste pred letom 1965 in tiste po njem. Prvi so v veliko slabšem položaju kot drugi. Težave so tudi glede razmeroma mladih upokojenцев in JLA in notranjih zadev.

Po govoru tovariša Šenka se je razvila razprava, člani delegacij in predstavniki pa so izrekli pozdrave.

Skupščine se je udeležil tudi pred-

sednik mestnega sveta ing. Miha Košak, in je izrekel borcem lepo priznanje za njihovo požrtvovalno družbeno delo. Drugi so govorili o položaju invalidov, ki se slabša zaradi padanja vrednosti denarja, o socialnem razlikovanju, ki je tudi v sami Ljubljani zelo pereče, o boju za spoštovanje zakonitosti itd.

Končno je skupščina potrdila vse izvoljene predstavnike iz občin, za predsednika pa je ponovno izvolila tovariša Franca Taurerja.

MP

Obvestilo

Odbor Združenja borcev NOV Ig-Iška vas vabi svoje člane kot tudi člane drugih združenj, svoje žrtev in vse občane na odkritje spomenika po bitim leta 1942 v Lapušni dolini nad Iško vasjo.

Slovesnost se začne v nedeljo, 4. julija, ob 10. uri.

PRIPRAVLJALNI ODBOR

za poletje in dopust

vam je pri **nama**
Ljubljana • Kočevje • Škofja Loka
na izbiro spet nova pošiljka

MOŠKE, ŽENSKÉ IN OTROŠKE

OBUTVE IZ ITALIJE

prikladna zlasti za poletno sezono in v modelih za vsak okus:

- za tiste, ki jim je všeč ekstravaganca,
- za pristaše klasične mode

in za vse tiste, ki poleti želijo nositi lahko, zračno, a vendar elegantno obutev.

GABER

Stari trg

KUHINJA VEGA 55

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likožarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnice in plastificirnice
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

145

»Marjanka, punčka moja boči pridna in zaspí! Jutri te bom peljala nazaj, samo ne joči, ti moja uboga punčka.« Nič ni pomagalo...

»Nisem tvoja! Nimam te rada!« je kričala. »Proč

146

pojdi hočem svojo zlato mamico!« Vsa ihtava je dvignila roko in udarila Vido po obrazu.

Vida se je naslonila na posteljo in tudi sama bruhnila v jok. Tako malo moči je imela in tako je bila že utrujena, da ni zmogla nič drugega več.

Šele pozno ponoči je Marjanka zaspala. Nemirno se je premetavala po postelji in še v spanju včasih bolešno zahlepala. Zjutraj se je zbudila z vročino. Vida se je prestrašila: »Vse to ne bo dobro za otroka, kar nazaj jo bom odpeljala in čakala, dokler ne bo sama hotela z menoj,« je sklenila.

Zavita v toplo odejo, je Marjanka romala nazaj k teti Mari.

In spet je hodila Vida k njej, potrpežljivo in vdan. S sinkom, ki ga je pripeljala s seboj, se je mala igrala, kot bi imel živo igračko. Vozila ga je, obuvala in sezuvala pletene copatke, pomagala previjati, pripravljala pleničke in s tem tako vzljubila svojega bratca, da ga je bila vsak dan bolj vesela.

Ko je prišla neko poldne Vida brez malega, je Marjanka razočarana vprašala:

»Kje pa je Peti?« (Tako ga je imenovala.)

»Doma je ostal.«

»Zakaj?«

»Bolan je, zato ne sme iz hiše. Zdravnik je prepo-

vedal,« ji je razlagala Vida.

»Ali ga ne boš več pripeljala?«

»Ne vem, če ga boš še kdaj videla. Hudo je bolan. Doma leži v svoji postelji in gleda naokrog, če boš od kje prišla ti. Najbrž je žalosten, ker te ni, zato kar naprej joče. Če mu ne boš pomagala in prišla k njemu, bo najbrž kar umrl,« si je Vida izmislila. Mogoče ji bo pa z zvijačo uspelo. Sinek je bil res bolan, a ne hudo.

Marjanka se je nakremžila, ko da bo zdaj zdaj majokala.

147

»Kaj, ko bi ga obiskala in ostala pri njem nekaj dni, dokler ne bo zdrav. Ko bo zdrav, se boš pa spet vrnila k teti Mari. Ali hočeš?«

Marjanka se je zresnila. Obrnila se je k Mari in jo zaprosila:

»Oblecí me, lepo prosim. Moram z mamico k bratcu, da ne bo umrl,« je prepričevala Maro. »Ko bo zdrav, bom pa spet prišla k tebi.«

Videlo se je, da se Marjanka boji užaliti teto Maro in da skoraj prosi ter se hkrati opravičuje zaradi svojega odhoda.

Maro jo je oblekla. Slutila je, da se deklica ne bo več vrnila za stalno.

Vida se je razveselila. Ves trud, ki ga je imela z malim, ko je sirotka v partizanih po cele dneve v snegu in mrazu prenosila kilometre in kilometre, je bil poplačan v tej minuti. Prav ta otročiček ji je vrnil punčko, ko je že mislila, da je ne bo nikoli več pripravila do tega, da bi se vrnila k njej...

Odšli sta domov. Marjanka je ostala od tistega dne za vedno pri mami in očetu ter bratcu, ki ga je imela nadvse rada. Včasih je vsa srečna obiskala teto Maro, a se prav takšna vračala nazaj domov.

Tudi Oki se je vrnil — nekoliko kasneje, ker je taborišče v katerem je bil, ležalo daleč na severu. Bil je suh in zdelan, a srečen, da je kljub hudemu ostal živ. Krepko je objel svoje drage in jih toplo stisnil k sebi. »Zdaj se ne bomo več ločili,« je dejal nasmejan in oči so se mu svetile. »Da je le minilo,« je pristavil, ko je pripovedoval svojo žalostno povest.

Kot da so si hoteli Nemci, ki so še ostali zadnjo noč v mestu, skupaj z belogardističnimi krvniki, privoščiti za slovo še zadnjo krvavo šalo, so tisti dan, ko so prišli v Bredino celico in odpeljali sedemnajstletno dekle, pobrali še v drugih zaporih nekaj ljudi.

PRED PROSLAVO V JURKLOŠTRU

Kako je padel komandant Bobek

V okviru proslave, ki jo pripravlja skupščina občine Laško kot gostiteljica vseh kozjanskih občin za 4. julij v partizanskem Jurkloštru, je tudi odkritje spominskega obeležja padlemu komandantu 2. bataljona 3. štajerske brigade VDV Francu Gorjancu-Bobeku. Postavitev spominskega obeležja je predlagal iniciativni pododbor 2. bataljona 3. štajerske brigade. Le-ta je tudi poskrbel za potrebna sredstva. Prispevale so jih vse kozjanske občine. Obeležje je iz naravno oblikovane granitne skale z napisom. Stoji na mestu, kjer je Bobek padel. Odkrili ga bodo 2. julija ob 16. uri v Brezah pri Laškem.

Bataljon je počival v Brezah. Bilo je 21. februarja 1945, leta pozno popoldne. Enote so bile razporejene po hišah. Severno in zahodno med naseljem je bila razporejena zaščitna zaseda. Štab bataljona je bil v gradu na zahodni strani naselja. Po obveščevalnih podatkih v daljni okolici ni bilo sovražnika. Štab bataljona je razpravljal o položaju. Bataljon je imel nalogo, da izvrši dve pomembni akciji. Govorili so tudi o stanju v bataljonu. Ugotovili smo, da je »moralal« na višini.

Zunaj so borci večerjali in se pripravljali za odhod. Komandir Jože je prišel poročat, da je enota pripravljena za izvršitev naloge. Komandant Bobek je odšel z njim na pregled in kratek pogovor z borci. Vrnil

se je v izbo, kjer smo bili zbrani člani štaba. Sedel je in še enkrat pregledal karto in področje, kamor je bila enota poslana. Bil je skrben in natančen. S Sašom sta se spregovorila nekaj besed. Odločil se je, da stopi do cerkve. Nemci so bili namreč pred nekaj dnevi vdrl v cerkev. Hotel si je sam ogledati, kaj so napravili. Povabil je tudi Sašo. Le-ta je odklonil, češ da se mu ne da in ima še delo s poročilom za štab brigade. Tudi jaz sem sestavljal poročilo za brigado. Bobek se je odpravil, vzel je pas z okviri in brzostrelko. V izbi je bilo že temno in prižgal so petrolejko. Škornji so se mu svetili. Vedno je bil rad lepo oblečen in urejen. Na svojo zunanost je zelo pazil in to zahteval tudi od borcev. Obrnil se je k meni z besedami: »Ivo, kmalu se bom vrnil, samo do cerkve stopim.« Bilo je okrog šestih zvečer. Odprl je vrata in stopil v temno vežo. Njegova nizka postava je izginila v zgrinjajočem se mraku. Zunaj je rahlo snežilo. Snega ni bilo veliko, poti so bile shojene in mokre. Riček je dremal ob peči, s Sašom sva pisala poročili.

Cez kakšne pol ure se je skozi okno posvetilo — raketa! Večerno tišino je prekinilo nekaj strelcev in nato detonacija ročne bombe. Zatem je preparalo zrak nekaj rafalov iz puškomitraljeza. Posvetilo se je še par raket.

»Nemci!« je šinilo vsem skozi možgane.

Mi smo redko uporabljali rakete. Pomislil sem na Bobeka, odšel je v to smer. Takoj smo se zavedeli in skočila k orožju. V trenutku so se čete postrojile. Zaseda, ki je bila na grebenu vzhodno od gradu je streljala, tudi iz smeri od kapelice so naši vžgali. En vod je dobil povelje, da čimprej zavzame položaje jugovzhodno od pokopališča nad cerkvijo. V trenutku je bil položaj v naših rokah. Nemci so se umikali po poti, od koder so prišli, proti jugu. Borci so se vračali mimo cerkve in župnišča. Naleteli so na mladince, ki so jim zasopli povedali, kaj se je zgodilo: Bobek je padel. Borci so pohiteli, vendar svojemu komandantu niso mogli več pomagati. Ležal je pred njimi, nekaj korakov od župnišča.

Mladinci so pripovedovali, kako so se zvrstili dogodki. Sedeli so v sobi v župnišću, poslušali poročila in razpravljali. Pri vratih se je pojavil Bobek. Pridružil se je zbranim in jih povprašal, če kaj vedo, kaj so počeli Nemci pred nekaj dnevi v Šen-trupertu. Po krajšem razgovoru se je napolnil k vratom, hoteč oditi nazaj v štab. Pri vratih ga je presenetil strel. Nemec je streljal s pištolo. Bobek je stekel nekaj korakov in padel. Drugi Nemec je vrgel skozi odprta vrata v sobo ročno bombo. Dva mladca sta bila ranjena. Ko je pričela streljati naša zaseda, so se Nemci umaknili. Komandantu niso utegnili vzeti niti orožja. Bili so oblečeni v bele halje. Ker je bilo že temno, jih naša zaseda ni opazila. Bataljon je žaloval za svojim komandantom. Ponoči smo vse pripravili za pogreb. Pokopali smo ga drugi dan na krajevnem pokopališču. Bataljon se je postrojil. Ob grobu je spregovoril politkomisar bataljona. Vsem je bilo silno težko. Častno salvo mu je izstrelila prva četa. Nato je bataljon krenil sklonjenih glav proti Svetini, ločeval se je od svojega hrabrega borca — komandanta.

Bobek — borec od leta 1941 — se je kot mladinec vključil v partizane. Prišel je iz uporne okupirane Ljubljane. Še šibak, a z veliko volje in energije, je bil takoj v prvi bojni vrsti. Učil se je za lesostrugarja. Zamenjal je dleto za puško. Kasneje je bil odrejen v II. grupo odredov za Štajersko. Zatem se je bojeval v VOS, kasneje se je pridružil skupini oficirjev, ki je bila določena za izpopolnitev komandnega kadra 3. štajerske brigade VDV. Pri formiranju brigade je bil Bobek imenovan za komandanta 3. bataljona na Pohorju. Od tam je bil v decembru 1944 premeščen v drugi bataljon. Tako malo časa je bil v 2. bataljonu, pa vendar dovolj, da smo ga vsi vzljubili. Nosil je spomenico 1941 in čin kapetana. Kruta partizanska borba je napravila iz nje ga hrabrega in odločnega komandanta.

IVAN SUŠA-IVO

Brigadni odbor III. brigade VDV vabi na proslavo vse nekdanje borce in sodelavce!

Krvavo Kraljevo polje

Strahotno trpljenje, mučenje in ponižanje je pri zapornikih begunjskih zaporov vedno znova netilo misel na beg.

Debeli zidovi z linico pod stropom, okovano z debelim železnim križem... Onkraj zidu, v bunkerju, policijska straža... Stražar v hodniku je večkrat pogledal, kaj dela zapornik. V takih okoliščinah je upanje na beg hitro splahnelo. Mnogo med njimi pa tudi v najhujših dnevih, ko so čakali na smrt ali na mučenje, niso klonili. To nam dokazujejo mnoga sporočila na stenah in vratih bunkerja. Kako kljubovalno je neznan junak zapisal: »Danes mi, jutri vi, kolo sreče se vrti.« Nekdo je na podboje vrat izrezal dve črki: OKF. Pa čeprav je bil zaradi Osvobodilne fronte mučen ali celo obsojen na smrt!

Lani sem v neki hiši v Begunjah dobil precej vojnega arhiva iz obdobja 1944-45 in zapisnike postaje milice Begunje v zvezi z zasliševanjem domačinov, ki so bili priča vojnim zločinom okupatorjev. Ti podatki so bili potrebni za ugotavljanje vojnih zločinov in zločinov. Tokrat se bom omejil samo na dogodek na Kraljevem polju v Begunjah.

Sedmega julija 1943. leta so Nemci na Kraljevem polju v Begunjah ustrelili 20 talcev. Ustreljeni so bili: Rudolf Aleš iz Zgornje Bele, Stanislav Ambrožič z Bleda, Ivan Arh iz Stare Fužine, Alojz Černe iz Poljšice, Jože Dolžan iz Zirovnice, Kristijan Dovžan z Dovjega, Alojz Jeran iz Smarce, Stanislav Kalan iz Sp. Bitenj, Franc Kokole iz Dolgega brda, Franc Lavrinč (Kelgraben? — ne vem, kateri kraj so Nemci tako imenovali), Robert Lavtar iz Bukovice, Karel Nahtigal iz Ljubljane, Peter Skubi iz Podgorice, Anton Šifer iz Zabnice, Ivan Šuštar iz Sela pri Kamniku, Jože Šušter iz Rožičnega, Stanislav Trobešek iz Loke v Tuhinju, Maks Učakar s Prista-

ve, Stanislav Urbanec iz Stare Fužine in Mihael Vizjak iz Studorja. Najmlajši talec je bil Karel Nahtigal iz Ljubljane, ki še ni bil star 18 let, najstarejši pa Alojz Černe s Poljšice. Med talci ni bilo nobene ženske. Komisiji za ugotavljanje vojnih zločinov je pokojna Ana Prešeren iz Begunj decembra 1945. leta dala naslednjo izjavo:

»Dne 7. julija 1943. leta so okrog pol šestih zjutraj na travniku blizu naše hiše ustrelili 20 talcev. Mimo hiše so pripeljali dva avtobusa talcev, ki so bili močno zastraženi. Skozi okno sem videla, kako so jih vlačili po bregu navzdol na travnik, ki mu pravimo Kraljevo polje. Kaj takega v življenju še nisem doživela in tudi nikomur ne privoščim. Talci so ležali do večera na travniku, da so jih lahko ljudje hodili gledat, toda jaz od strahu nisem mogla nikamor...«

Slavka in Franc Gašperin pa sta izjavila: »Dne 7. julija 1943. leta so Nemci na Kraljevem polju ustrelili dvajset talcev. Na tem polju so namreč partizani prejšnji dan ubili dva gestapovca, in to Lozerta in Fajfarja, ki sta tja pripeljala na delo dvajset zapornikov. Za vsakega ubitega gestapovca so ustrelili po deset talcev.

Zvečer so Nemci prisilili vaščane Begunj, da so morali nakladati mrtve talce na tovornjak. Med vaščani, ki so nakladali talce, so bili: Franc Bukovnik, Anton Iskra in Konstantin Kolman — Talce so odpeljali pokopat na vrt begunjskih zaporov.«

Prejšnji dan so torej partizani na tem polju ubili dva gestapovca. Kaj pa je bilo s tistimi zaporniki, ki so prišli tja na delo? Od tistih partizanov, ki so sodelovali v akciji na Kraljevem polju v Begunjah, sta živa samo še dva. In ta dva v knjigi »Beg z moriščar« pripovedujeta o tej akciji. Knjiga bo že te dni na knjižnem trgu. J. VIDIC

PRAVNA POSVETOVALNICA

KAKO BO Z DEDOVANJEM

Z. M. Dobračeva

Vprašanje: Lansko leto je umrl vaš stric. Zena mu je umrla že prej, otrok ni zapustila. Živita pa njegovi sestri, od katerih ena je vaša mama. Sestri sta bili klicani na obravnavo v Sarajevu. Vašo mater so odpravili s 40.000 st. dinarji in se je za ta znesek podpisala. Druga sestra, ki je v Sarajevu, zahteva 4 milijone starih dinarjev, saj je posestvo ocenjeno na 19 milijonov. Ali lahko vaša mama toži, čeprav je podpisala?

Odgovor: V dopisu pišete, da je stric napravil oporoko in svoje premoženje razdelil na vse sorodnike. Če torej oporoka velja, potem je moralo sodišče zapuščino deliti na podlagi oporoke. Vaša mama je dobila potemtakem to, kar ji je pok. brat priznal v oporoki. Res je, da imajo dediči možnost kljub oporoki zahtevati svoj nujni delež, ki znaša polovico zakonitega deleža. Toda bratje in sestre so nujni dediči le tedaj, če so nesposobni za delo ali brez dohodkov ter premoženja. Le v takem primeru bi lahko sestri vašega strica zahtevali nujni delež. Sicer pa se morata zado-

voljiti s tem, kar jima je pok. brat določil v oporoki. Seveda, če je oporoka bila priznana kot veljavna. Kako pa je bilo dejansko v vašem primeru, bi bilo mogoče ugotoviti le iz sodnega spisa, ali točnejših podatkov prizadetih strank. Sicer pa: če se je vaša mati zadovoljila z omenjenim zneskom in podpisala, da se s tem strinja, tega ne more več preklcati in zahtevati več.

INVALIDSKI DODATEK

Č. Š. Zavre

Vprašanje: Glede na pojasnilo v okviru naše pravne posvetovalnice sprašujete, ali izpolnjujete pogoje za invalidski dodatek. Ste invalid IV. skupine, imate dva otroka, od katerih je hčerka duševno in telesno oostala. Stari ste 58 let in skoraj nepokreten. Preživljate se malo iz posestva in invalidnine.

Odgovor: Žal vam ne moremo dokončno odgovoriti ali izpolnjujete pogoje za invalidski dodatek. Lahko ponovimo samo to, o čemer smo že pisali. Kdo ima pravico do invalidskega dodatka? Upravičeni so invalidi od I. do V. skupine ne glede na starost in pridobitno sposobnost. Ostali invalidi pa le če so nesposobni za delo ali več kot 55 oz. več kot 65 let stari. Razen tega pa za vse velja, da ne smejo biti v rednem delovnem razmerju, da ne smejo prejemati pokojnine, da ne opravljajo samostojne po-

klčne dejavnosti ali da niti sami ali člani družine nimajo rednega dohodka. Cenzus je 300 din dohodka na družinskega člana, od kmetijske dejavnosti pa 240 din mesečno na družinskega člana. Kakšni so vaši dohodki od kmetijstva, niste navedli. Sicer pa vam svetujemo, da se obrnete na referenta za zadeve invalidov in borcev pri vaši občini v Ptuj; tam boste tudi zvedeli za vse podatke, ki jih boste morali priložiti prošnji za invalidski dodatek.

NAJNIŽJI POKOJNINSKI PREJEMKI ZA SPOMENIČARJE

O. V. Ljubljana

Vprašanje: V našem časopisu ste brali o najnižjih pokojninah za nosilce Partizanske spomenice 1941. Vendar vsega niste dobro razumeli. Zato prosite samo za kratko sporočilo, koliko znaša najnižja pokojnina za imetnike spomenice.

Odgovor: Izvršni svet SRS je marca letos sprejel sklep o določitvi najnižjih pokojninskih prejemkov imetnikov Partizanske spomenice 1941. Po določbah tega sklepa se tistim nosilcem Spomenice 1941, ki jim je priznana pokojnina s pokojninskim dodatkom vred v znesku pod 1270 din mesečno, prizna republiški pokojninski dodatek v višini 100 % razlike med pokojnino skupaj s pokojninskim dodatkom in omejenim zneskom 1270 din.

DOBRO JE, ČE VESTE

TUDI MARS IMA OBLAKE. To je novejša odkritje sovjetskih učencov na podlagi temeljite razčlenitve podatkov, ki so jih zbrali leta 1969, ko se je Mars najbolj približal Zemlji. Znanstveno obravnavanje podatkov je trajalo približno dve leti. Ugotovili so, da v Marsovem ozračju, ki je sicer zelo redko, nastajajo modri, rumeni in beli oblaki. Astronomi bodo letos avgusta, ko se bo Mars približal Zemlji na okrog 56 milijonov kilometrov, nadaljevali opazovanja in raziskovali, ali se bodo dosedanje ugotovitve potrdile.

TUDI PRI NAS SO ZACELI PRESKUSATI UZITNE MORSKE ALGE. Raziskujejo jih v rovinjskem znanstvenem središču za raziskovanje morja. Na Japonskem že več let smotrno pridobivajo užitne alge, tako da imajo celo »farme« na morju. Pridelajo jih na tisoče ton na leto. Iz njih pripravljajo že nešteto vrst jedi. Hvalijo jih, da so boljše in redilnejše od krompirja, zlasti še, ker vsebujejo mnogo beljakovin in vitaminov. Jedi iz alg imajo podoben okus kakor pražena bučna jedra. Užitne alge uporabljajo zdaj že tudi v ZDA, v Kanadi in nekaterih drugih deželah, toda predvsem za krmila, ki z njimi uspešneje pitažo živino kakor pa z drugimi, dosedanjimi vrstami tovarniških krmil.

NAJVIŠJO STAVBO NA SVETU BODO LETOS DOGRADILI V NEV YORKU; visoka je že zdaj 409,5 metra. Opisujejo jo kot »prvo zgradbo 21. stoletja«, to se pravi kot stavbo, kakršne bodo značilne šele v prihodnjem stoletju. Nebotičnik bo stal 600 milijonov dolarjev. V njem bodo številni uradi s 50.000 uradniki in delavci. Vendar bo v nebotičniku dovolj prostora še za hotel s 600 sobami in z restavracijami, kjer bodo lahko hkrati postregli 2000 gostom. V podzemskih nadstropjih bodo garaže za 2000 avtomobilov, na strehi pa bo letališče za helikoptere. — Vozilo bo 208 dvigalo, med njimi nekatera tako velika, kot nekakšen avtobus, tako da bodo lahko sprejela po 55 ljudi. Napovedujejo, da bodo to najhitrejša dvigala na svetu.

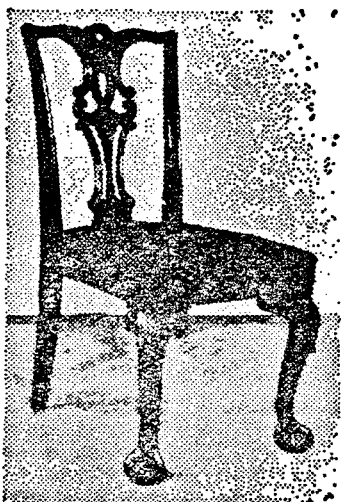
KAJENJE UTEGNE BITI ZELO NEVARNO, ČEPRAV KADILEC NE KADI TOBAKA. Tako so v newyorški bolnici sprejeli bolnika »kot nujen primer« z znamenji, da je imel hud srčni napad, potem pa se pokazalo, da se je mož nevarno zastupil. Zdravniki dolgo niso mogli ugotoviti vzroka zastupitve, dokler niso iz bolnika izvlekli, da je že tri mesece kadil sladke koreninice v želji, da bi se odvadil tobaka. Zdravili so ga mesec dni, da je poprej na smrt bolan bolnik popolnoma ozdravel. Zdravniki so spričo tega nenavadnega primera naslovili na javnost opozorilo, naj nihče kar na slepo ne poskuša zamenjati cigaret s čimerkoli.

NAJVEČ SRČNIH BOLNIKOV JE MED »REJENIMI« LJUDMI, kakor so z znanstvenimi opazovanji zanesljivo ugotovili v novosadski kliniki za notranje bolezni. Na sto bolnikov je bilo 89 moških (11 žensk). Po poklicih je bilo največ uradnikov (35) in kvalificiranih delavcev (27). Tudi med delavci so imeli večino tisti, ki že več let niso fizično delali (19). Velika večina bolnikov je kadila, nekadilcev je bilo le 15. Abstinencov je bilo le 21. Najznačilnejše je, da so bili skoraj vsi bolniki — 92 — mnogo pretežki. Vsi so se preveč dobro hranili ali jedli so premastne jedi, zelo malo pa so uživali sadja in zelenjave. — Te ugotovitve bi lahko bile zanesljivo napotilo ljudem, ki bi hoteli dlje živeti, ne da bi se jim bilo treba bati infarkta.

PREPOVED TOCENJA ALKOHOLNIH PIJAČ ZJUTRAJ PRED ŠESTO — V TRŽIČU je zbudila veliko zanimanje tudi v drugih republikah, tako da so o nji poročali kot o izrednem dogodku. Tržiška občinska skupščina je prepoved dobro utemeljila, češ da je uživanje alkohola zjutraj pred delom v tovarnah in drugod imelo na splošno škodljive posledice: pogostejše so bile nesreče pri delu, delavci so se zaradi pijače neprijemno hranili, nekateri so izostajali z dela itd.

STILLES

tovarna stilnega pohištva
in notranje opreme

SEVNICA

preje mizarska produktivna zadruga Sevnica

čestita vsem poslovnim prijateljem in narodom Jugoslavije ob
30. jubileju vseljidske vstaje naših narodov — ob 4. juliju
prazniku dneva borca.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

KONSTRUKTOR

MARIBOR, SERNČEVA UL. 8 — TELEFON 25-930 — TELEX YU-KONMAR 331 BO

KONSTRUKTOR OPRAVLJA DOMA VSE VRSTE
GRADBENIH DEL Z EKONOMSKIMI ENOTAMI:

gradbena proizvodnja, gradivo, gradbena obrt, ko-
vinar, mehanizacija, mizarstvo ter projektivno-
tehnološki biro.

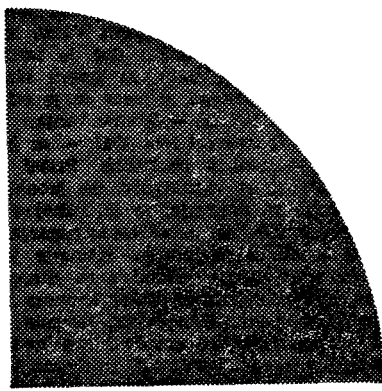
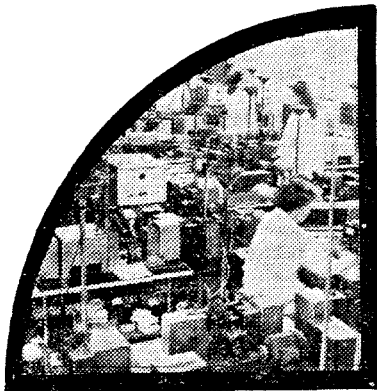
V TUJINI PA S SVOJIMI PODJETJI:

v Avstriji
Rationellbau GMBH, Wien,

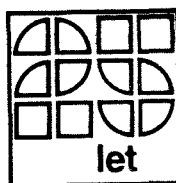
v Nemčiji
Konstruktor bau GMBH u. Co. München,

v Franciji
Société insulaire de construction, Ajaccio.

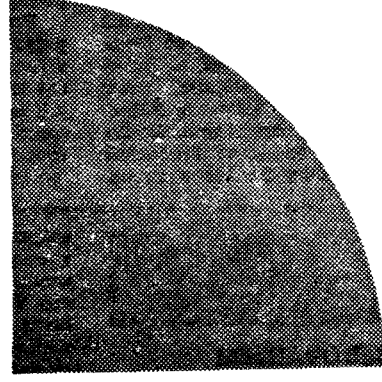
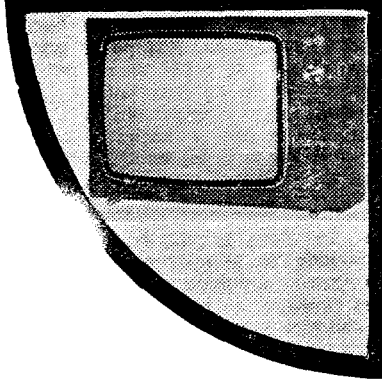
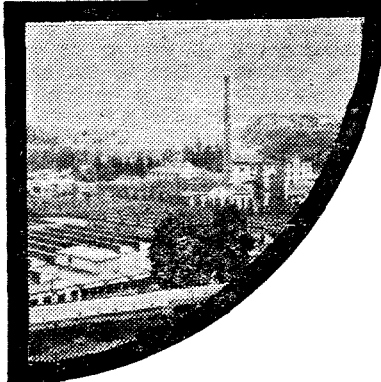
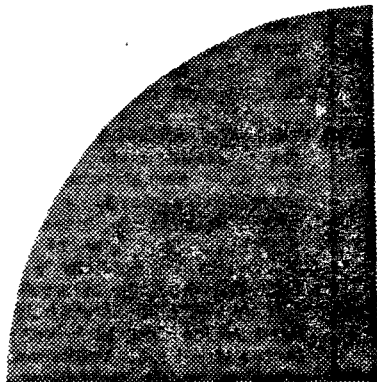
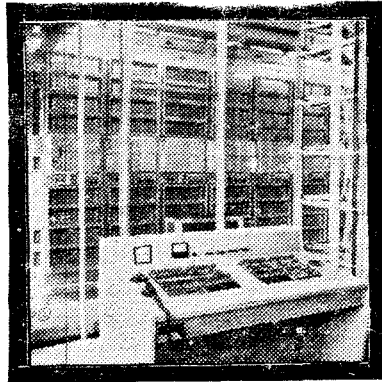
GRADIMO TUDI ZA TRG IN PREVZEMAMO
INŽENIRING.

srebrni
jubilej
Iskre

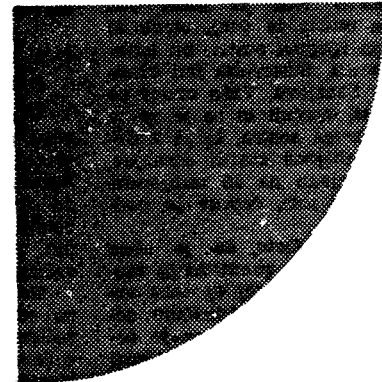
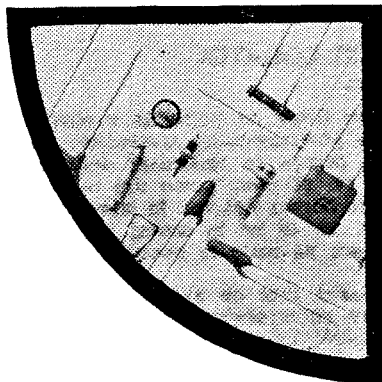

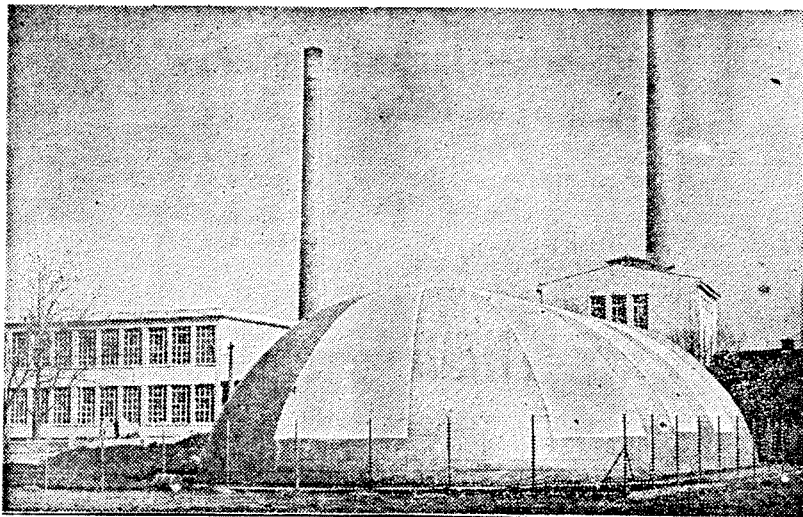
elektromehanika
telekomunikacije
elektronika
avtomatika
elementi

ISKRA je letos stara četrto stoletje. To
ni tako veliko, vendar dovolj, da je v
tem času postala eno izmed največjih ju-
goslovanskih podjetij.
Skoraj 18.000 parov rok v 17 delovnih
organizacijah, ki sodelujejo v bogati pro-
izvodnji, od sestavnih delov, raznih go-
spodinskih in drugih aparatov, do najza-
htevnejših elektronskih naprav — to je
ISKRA. Njeni izdelki so dobro znani do-
ma in v tujini. Kvaliteto teh izdelkov
pa zagotavlja visoka strokovna usposob-
ljenost kadrov, sodobna tehnologija in us-
pešno poslovno-tehnično sodelovanje z
največjimi ter priznanimi inozemskimi
proizvajalci.

ISKRA Elektromehanika, Kranj
ISKRA Elementi, Ljubljana
ISKRA Avtoelektrika, Nova Gorica
ISKRA Avtomatika, Ljubljana
ISKRA Aparati, Ljubljana
ISKRA Kondenzatorji, Semič
ISKRA Sprejemniki, Sežana
ISKRA Elektromotorji, Železniki
ISKRA Naprave, Ljubljana
ISKRA Polprevodniki, Trbovlje
ISKRA Instrumenti, Otoče
ISKRA Elektronika, Horjul
ISKRA Usmerniki, Novo mesto
ISKRA Orodjarna, Ljubljana
ISKRA Zavod za avtomatizacijo, Lj.
ISKRA Commerce, Ljubljana

PRVE ZRAČNE DVORANE — Razvojni oddelek tovarne Induplati Jarše je po enoletnih raziskavah izdelal prvo prenosno zračno halo v Jugoslaviji, ki si je po svetu že pridobila priznanje. Hala je izdelana iz plastificirane tkanine. V tovarni pravijo, da je vsestransko uporabna, saj jo je moč uporabiti kot skladiščni prostor, pa tudi za pokrivanje športnih igrišč, plavalnih bazenov in kopališč v mrtvi sezoni. Tudi gradbenim podjetjem bo v zimskem času prišla prav. Hala je dolga 37 metrov, 20 metrov široka in visoka 8, tlorisna površina pa je 650 kv. metrov. Šest ljudi takšno dvorano postavi v 6 urah. Za postavitev hale je potreben v notranjosti nadpritisk, ki se ga doseže z ventilatorji. Tkanina je prosojna, pa zato ni potrebna še kakšna posebna razsvetljava.

Foto: M. Š.

VAŠA BANKA JE DOLENJSKA BANKA IN HRANILNICA NOVO MESTO

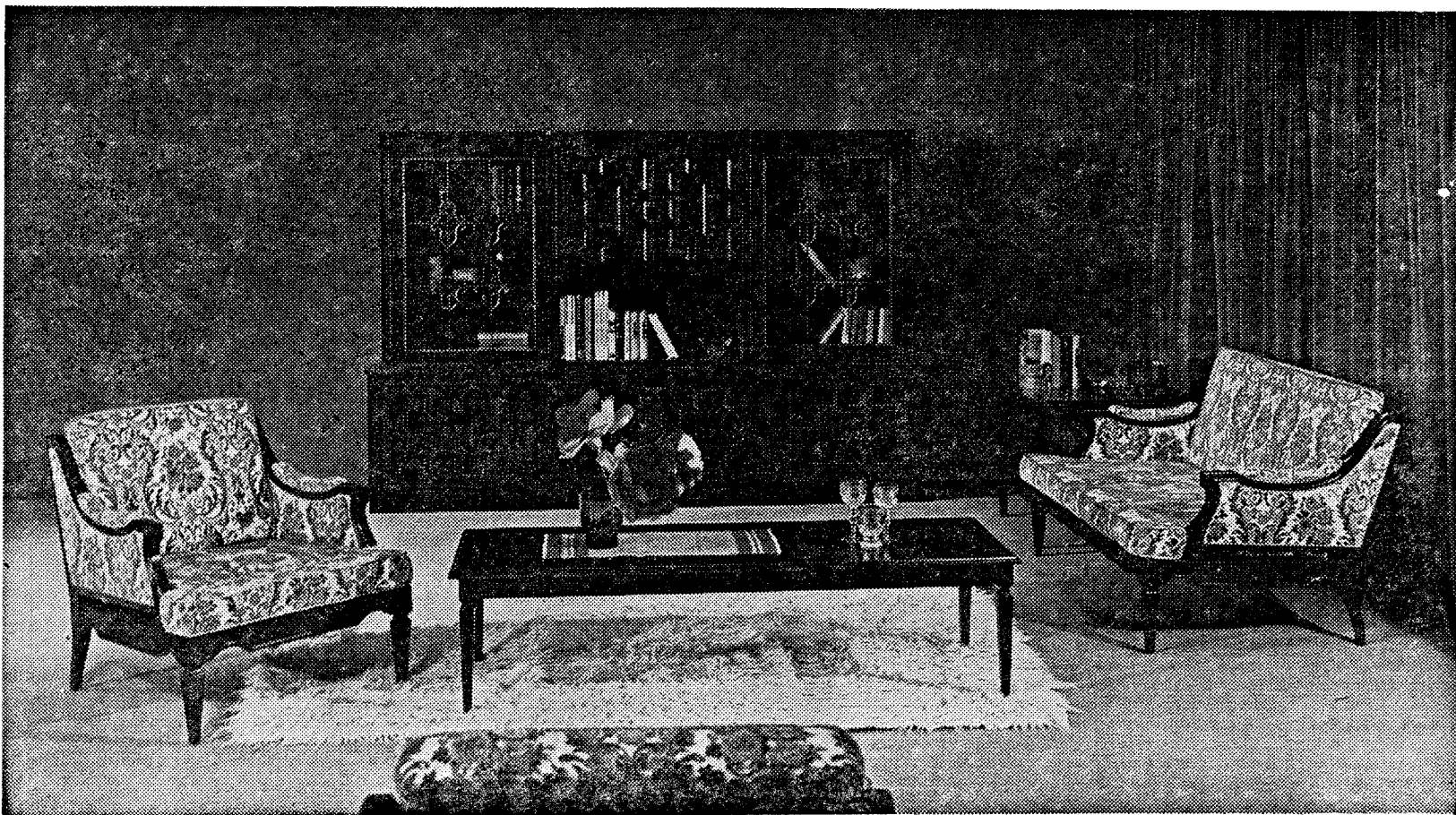
s podružnico v KRŠKEM in ekspozituro v METLIKI in TREBNJEM
ZA VAS

- nudimo najugodnejšo obrestno mero na hranilne vloge in devizne račune — od 6 do 7,5 odst.
- dajemo kredite za stanovanjsko izgradnjo, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja
- vodimo žiro račune občanov
- vodimo devizne račune občanov
- opravljamo devizno-valutne posle, odkup in prodajo valut
- odobravamo kratkoročne in dolgoročne kredite
- opravljamo tudi vse druge bančne posle

Zaupajte nam svoje denarne posle! Opazimo jih hitro, natančno in zaupno pod najugodnejšimi pogoji.

Poslužite se hranilne službe, ki jo za vas opravljajo tudi vse pošte na območju banke in kmetijske organizacije: kmetijska zadruga Žužemberk, Novo mesto, Trebnje, Metlika in Agrokombinat Krško.

DBH NOVO MESTO

DNEVNA SOBA Y-70

Za opremo stanovanja
smo vam pripravili
širok asortiman
najzahtevnejšega

visokokvalitetnega pohištva.
Odločite se za pohištvo
»BREST« in vaš dom
bo prijeten.

MLINOTEST

KOMBINAT ZA PREDELAVO IN PROMET
ŽITARIC

AJDOVŠČINA

Predeluje vse vrste žitaric
testenine
proizvaja: torteline, vafel proizvode
kruh in vse vrste peciva, ter
močna krmila.

Obrati: ILIRSKA BISTRICA, IZOLA, KOPER,
PIRAN, POSTOJNA, SEŽANA, SLAP OD IDRIJCI,
VRTOVIN, UMAG, IDRIJA, TOLMIN.

Ob dnevu borca — 4. juliju naše iskrene in
borbene pozdrave.

TOPOL — lesna industrija ILIRSKA BISTRICA

proizvaja:

vse vrste domačega in eksotičnega furnirja,
žagan les iglavcev ter furnirano pohištvo.

Čestitamo vsem borcem, delovnim ljudem in po-
slovnim prijateljem za 4. julij — dan borca.

»ŠPEDTRANS«

mednarodni in tuzemski
transporti
MARIBOR, Meljska c. 16

poslovalnice:

Maribor, Ljubljana, Slovenska
Bistrica, Slovenske Konjice,
Sladki vrh, Murska Sobota,
Zagreb, Split, Rijeka, Beo-
grad, Niš in München ZRN

Opravljam mednarodne in
tuzemske Transporte hitro, so-
lidno in po konkurenčnih ce-
nah!

Interesantom se priporočamo
za naročila prevoznih storitev

OB DNEVU BORCA
PRISRČNO ČESTITAMO

Skuščina občine Ilirska Bistrica

z družbeno političnimi
organizacijami

SE PRIDRUŽUJE
ČESTITKAM
ZA DAN BORCA — 4 JULIJ
IN POZDRAVLJA VSE
NEKDANJE BORCE NOV
IN DELOVNEGA ČLOVEKA.
SAMOUPRAVLJAVCA

Splošno gradbeno podjetje

»GRADNJE«

POSTOJNA

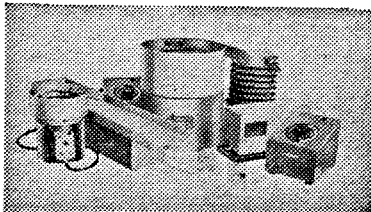
Poslovnim prijateljem, delov-
nim kolektivom, pripadnikom
armade in vsem državljanom
Socialistične federativne re-
publike Jugoslavije čestitamo
ob 30. obletnici vstaje jugo-
slovanskih narodov.

Prevzemamo in izvršujemo
vsa splošno gradbena
dela

KLAVIVAR ŽINI
TOVARNA ELEMENTOV ZA
AVTOMATIZACIJO IN
PREČIZNO MEHANIKO

VIBRATORJI

Za dan borca prizrčno česti-
tamo vsem delovnim ljudem
in borcem!

STEKLAR

obrtno podjetje

C E L J E

Trg Svobode 10

Vsem jugoslovanskim naro-
dom, predvsem pa nekdanjim
borcem prizrčno čestitamo in
pošiljamo borbene pozdrave
— za 30. obletnico vstaje na-
rodov Jugoslavije.

STANOVANJSKO PODJETJE

ILIRSKA BISTRICA

opravlja z družbenim stano-
vanjskim fondom in skrbi za
tekoče in investicijsko vzdr-
ževanje stavb.

Ob dnevu borca — 30. oblet-
nici vstaje jugoslovanskih na-
rodov prizrčen pozdrav delo-
nim ljudem in borcem NOV.

Proizvodno
transportno podjetje

»AVTOREMONT«

GORNJA RADGONA

Popravila avtomobilov in
kmetijskih strojev — to-
vorni promet.

Ob 4. juliju — 30. obletnici
vstaje jugoslovanskih narodov
prizrčno čestitamo delovnim
ljudem in poslovnim prijate-
ljem ter vsem nekdanjim
borcem širom naše domovine.

MEDEX

IMPORT — EXPORT
LJUBLJANA, Miklošičeva 30

vam nudi: naraven, cvetlični in gozdni med; domačo slovensko medico; preparate na
osnovi matičnega mlečka in cvetnega prahu kot so: Melbrozin super, Gelle Royal,
Poljuven, Melbrozin — čebelarski reprodukcijski material in satnice.

AC ADRIACOMMERCE KOPER JUGOSLAVIJA

IZVOZ - UVOZ

KOPER - ULICA JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADJE 25 a

UVOZ - VOJKOVO NABREZJE 30

Vsem borcem, poslovnim prijateljem in narodom Jugoslavije priskrbo čestitamo za 30. obletnico vstaje jugoslovanskih narodov.

Naj živi 4. julij — dan borca, dan spomina na vse tiste junake, ki se niso ustrašili prijeti za orožje na klic izdane in zaslužne domovine.

tekstilna industrija ajdovščina

tekstina

Umetno usnje
Texon in tiskane tkanine
Najnovejši dosežki tekstine, tekstilne
industrije Ajdovščina

Za dan borca — 4. julij želimo prijetno praznovanje ob spominu na herojski boj naših narodov za nacionalno in socialno svobodo.

PTT podjetje
Koper

Glagoljaška 8

čestita narodom Jugoslavije, delovnim ljudem in vsem borcem ob 30. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov

Dan borca nas bo vedno spominjal na herojsko epopejo malega naroda, ki je prvi dvignil uporno pest v takrat zaslužni Evropi.

GOSTINSKO PODJETJE

»ŠESTICA«

LJUBLJANA,
Cankarjeva 2

vabi cenjene goste — delovne ljudi na okrepčilo v Samopostrežno restavracijo, restavracijo »Šestica« in »Pod lipo« na hladno ali toplo prigrizek in pristne pijače

Našemu gostu smo vedno pripravljeni postreči z vsem, kar želi ob hitri in solidni postrežbi.

Gostinsko podjetje
»ZELENICA«
TRŽIČ

vabi člane ZB, Zveze VVI in ZRVS in priporoča obisk v restavraciji »Pošta«, kjer imamo tudi prenočišča, v gostilno in kavarno »Zelenica«, okrepčevalnico — gostišče »Apollo« in »Na Ravnah« in troje točilnic »Čez ulico«.

Dobra jedača in izbrane pijače. Pridite.

Skupščina občine
ŽALEC

z družbeno političnimi organizacijami

ČESTITA
VSEM NEKDANJIM
BORCEM,
DELOVNEMU ČLOVEKU —
SAMOUPRAVLJAVCU
ZA 4. JULIJ —
dan, ko se spominjamo vseh
naporov, žrtv in prestanega
gorja za dosego cilja — zma-
ge nad fašizmom

TORBICA

Izdelujemo torbice, kovčke in usnjeno galanterijo.

Priskrbo čestitamo ob 30-letnici vstaje jugoslovanskih narodov — 4. juliju.

Ključavničarstvo
RADOVLJICA

opravlja
vsa ključavničarska
dela

Za cenjena naročila se priporočamo s kvalitetno opravljenim delom

Gostinsko podjetje
»PLANINKA«
KAMNIK

vas vabi v svoje obrate: restavracijo in hotel Planinka,

kavarno in restavracijo pri Kolodvoru — kjer boste dobro postreženi z jedačami in pijačami po izbiri Razpolagamo tudi s tujskimi sobami Kadar vas pot zanese v Kamnik — bodite naš gost

VELETRGOVSKO PODJETJE IMPORT-EXPORT

»Nanos«

Hitro, solidno in poceni boste postreženi edino v Marketih: Postojni, Semedeli, Bujah, Umagu, Poreču, Izoli.

v samopostrežbah: Postojni, Portorožu, Piranu, Strunjanu, Luciji, Šalari, Žusterni, Kopru, Bujah, Novigradu, Savudriji.

v delikatesah: Postojni, Piranu, Luciji, Bujah. v blagovnicah: Postojni, Ajdovščini, Kopru, Izoli, Piranu.

v Supermarketu: Sežani.

VELIKA IZBIRA BLAGA ZA ŠIROKO POTROŠNJO
— KVALITETA! CENJENI POTROŠNIK, PRIPOROČA
SE VAM VAŠ

Nanos

Nanos

Nanos

STEKLARNA HRPELJE

p. KOZINA

čestita delovnim ljudem in narodom Jugoslavije, borcem, vojnim invalidom in vsem tistim še posebej, ki so nosili največje breme in napore, ter žrtve v narodno osvobodilnem boju naših narodov. Trideset let poteka, ko je na poziv komunistične partije dvignil svoj uporni duh narod, ki je bil stoletja sem zatiran.

Naj se zakorenini v naša srca lik vseh tistih poznanih in nepoznanih, ki so v tem velikem boju žrtvovali svoja življenja. Dolžni smo jim, da čuvamo bratstvo in enotnost naših narodov.

TOVARNA BARV IN LAKOV

»COLOR« MEDVODE

čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem predvsem pa nekdanjim udeležencem NOV ob 4. JULIJU — DNEVU BORCA

In želi prijetno praznovanje ob spominu na dni velike epopeje naših narodov.

OBRITNO PODJETJE

»COKLA« BLEJSKA DOBRAVA p. Jesenice

čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem NOV za trideseto obletnico vstaje jugoslovanskih narodov

NAJ ŽIVI 4. JULIJ —
SPOMIN NA HEROJSKO
EPOPEJO NAŠIH NARODOV

ŽIMNICA

TAPETNIŠTVO IN DEKORACIJE
LJUBLJANA, TOBACNA 3

čestita nekdanjim borcem NOV, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob 30. obletnici vstaje narodov Jugoslavije. Naj živi v spominu 4. julij — dan borca.

LESNA — Šoštanj

Serijska izdelava nove kuhinjske opreme, ki po svoji praktičnosti in sodobnih oblikah pomeni novost za potrošnike. Njena velika prednost je v tem, da je prilagodljiva za vsako stanovanje. Zaradi serijske proizvodnje je nova kuhinjska oprema, ki jo proizvajamo v raznih vzorcih s svojo konkurenčno ceno dostopna širšemu krogu kupcev. Kuhinjska oprema ima oznako TGO Gorenje vsled integracije z TGO Gorenje. Naj živi 4. julij — dan borca.

TOVARNA LESOVINE IN LEPENKE

CERŠAK

ŠENTILJ V SLOVENSKIH GORICAH

izdelujemo v priznani kvaliteti: sivo in rjavo embalažno lepenko, lepenko za kovčke, kartonažni prešpan, knjigoveško lepenko, ter ostale specialne vrste lepenk po želji kupcev. Za kvaliteto jamči naša dolgoletna tradicija. Promptne dobave večjih količin omogoča novi avtomatski stroj, na katerem je možna izdelava lepenke v raznih formatih.

Ob 30. obletnici vstaje jugoslovanskih narodov — 4. juliju priskrbo čestitamo vsem delovnim ljudem in borcem.

»ENERGOINVEST« SARAJEVO

VARNOST

tovarna elektromotorjev in elektroopreme

ZAGORJE OB SAVI

proizvajamo: opremo za potrebe rudarstva, kemične industrije, lesne industrije itd. grajeno v eksplozijski zaščiti — elektromotorje, vrtalne garniture, motorska zaščitna stikala, fluorescenčne svetilke, rudarske naglavne svetilke, cevne ventilatorje, razdelilne baterije.

Specialno elektroopremo za potrebe dvigalogradnje, železarn, lesne industrije itd.,

elektromotorje za žerjave in dvigala, elektromotorje za hišna dvigala, frekvenčne pretvornike, elektromagnetne zavore, elektromagnete za dvig bremen, elektromagnetne izločevalnike.

Vsem tistim, ki so nosili breme vojnih naporov za zmago nad fašizmom naj velja naš prisrčen pozdrav ob dnevu borca — 4. juliju.

Objekti, ki jih je
zgradil Ingrad

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

INGRAD

Celje, Ljubljanska cesta 16

gradi vse vrste visokih in nizkih gradenj

Vsa dela opravljamo strokovno, kvalitetno in hitro z uporabo sodobne mehanizacije in tehnike.

Investitorji — obračajte se na nas, naše usluge Vas bodo zadovoljile.

Kolektiv »INGRAD« Celje čestita hkrati vsem borcem in delovnim ljudem za praznik borca — 4. julij.

Skupščina občine KAMNIK

Z DRUŽBENO POLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

čestita vsem nekdanjim borcem, aktivistom in simpatizerjem ter vsem delovnim ljudem ob 4. juliju — prazniku borca.

S pieteto se spominjamo vseh tistih žrtev, ki so klorili pred fašističnimi krogli, umirali po taboriščih in vsepovsod tam, kjer se je bil nadčloveški boj za obstanek.

Izvajamo in adaptiramo vse vrste gradenj — visoke, nizke in industrijske.

Prisrčno čestitamo za Dan borca.

Pekarna ŽIRI

čestita delovnim ljudem in borcem za 4. julij — dan borca

Stanovanjsko in komunalno podjetje

BREŽICE

OPRAVLJA S STANOVANJSKIM FONDOM,

SKRBI ZA TEKOČA IN INVESTICIJSKA DELA

TER NUDI VSE KOMUNALNE USLUGE

Trgovsko podjetje
JESTVINA
KOPER

SE PRIPOROČA
ZA OBISK V SVOJIH
TRGOVINAH
IN LOKALIH

INTERTRADE

podjetje za mednarodno trgovino in zastopstvo

LJUBLJANA

MOŠA PIJADE 29

čestita vsem narodom Jugoslavije, udeležencem NOV in POJ in poslovnim prijateljem ob 30. obletnici vstaje narodov Jugoslavije — 4. juliju dnevu borca.

Prvovrstna kvaliteta, moderne barve, sodobni deseni in trpežnost so odlike naših izdelkov.

ISKRA

Tovarna avto-električnih izdelkov

NOVA GORICA

v Združenem podjetju

ISKRA KRANJ

priporoča svoje proizvode avtomobilski industriji, servisnim delavnicam in ostalim potrošnikom;

dinamo — zaganjalnike —
vžigalne tuljave — magnetne
vžigalnike — napetostne regulatorje

Konfekcija »Jutranjka«

SEVNICA

priporoča svojim cenjenim potrošnikom bogat izbor otroške konfekcije.

Za dan borca — 4. JULIJ
iskrene čestitke.

TEHTNICA

podjetje precizne mehanike

ŽELEZNIKI

izdeluje:

laboratorijske centrifuge in mešalce, precizne in analitske tehtnice, ter opravlja servisna popravila navedenih izdelkov.

ZA DAN BORCA PRISRČNE ČESTITKE.

ČEVLJARNA
»RATITOVEC«
ŽELEZNIKI

izdeluje moške in fantovske čevlje.

ZA DAN BORCA PRISRČEN POZDRAV.

TAPETNIŠTVO —
SEDLARSTVO
RADOVLJICA

opravlja vsa tapetniško sedlarska dela.

Za dan borca pošiljamo borbene pozdrave vsem delovnim ljudem in nekdanjim borcem.

STANOVANJSKO
PODJETJE

JESENICE

Titova 18

Vsem udeležencem narodno osvobodilne vojne, aktivistom in simpatizerjem, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem pristrčno čestitamo za 4. julij — dan borca.

TOVARNA
ORGANSKIH
KISLIN

ILIRSKA BISTRICA

Vojkov drevored 14

proizvaja:

citronsko kislino, vinsko kislino, mlečno kislino, metavinsko kislino, pektizim.

KOMUNALNO
PODJETJE
RADOVLJICA

čestita vsem delovnim ljudem in borcem za 4. julij — dan borca.

Mizarstvo — kamnolom —
komunalna dejavnost.

OBRTNO PODJETJE
ILIRSKA
BISTRICA

opravlja

obrtne usluge po naročilu — hitro, solidno in po konkurenčnih cenah.

KOMUNALNI
SERVIS

JESENICE

Cesta železarjev 5

— kemična čistilnica,
— pralnica,
— moško in žensko frizerstvo,
— javna kopalnica,
— pedikura

Za dan borca pošiljamo pristrčne pozdrave vsem borcem.

Združeno železniško
transportno podjetje

PROJEKTIVNO
PODJETJE

LJUBLJANA

Moše Pijadeva 39

Borcem narodnoosvobodilne vojne, vojaškim vojnimi invalidom, pripadnikom naše armade, mladini in pionirjem in vsem delovnim ljudem SFRJ čestitamo ob 30-letnici vstaje jugoslovanskih narodov

Zločinstvo se je začelo

Pred osrednjo proslavo slovenskih pregnancev, ki bo v gradu Brestanica 4. julija 1971 ob 11. uri, objavljamo odlomek iz spominov enega prvih slovenskih pregnancev pisatelja Josipa Vandota. Josip Vandot, rojen v Kranjski gori 1884, je znan zlasti po svojih zgodbah o »Kekcu«. Okupacija ga je doletela v Mariboru, nato so ga Nemci med prvimi pregnali najprej v Turbet pod Suvo- borom (blizu Gor. Milanovca v Srbiji), po- zneje pa so ga preselili v Trnjevsko Kuto pri Bosanskem Brodu, kjer je vse do 11. julija 1944 pisal svoje spomine. Tega dne pa je bil ubit od letalske bombe. V priču- jočem odlomku Vandot opisuje dogajanja v Mariboru po prihodu Nemcev in pri tem razkriva pravo ozadje preseljevanja Slove- cev, ki sta ga spodbujala pohlep po njih- vem imetju in ropanje...

In v jutru tistega dne se je začelo. Komaj sem vstal, se je oglasil zvonec. Odprl sem vrata in se začudil. Zunaj je stal mlad gospod, ki sem ga na videz po- znal kot magistratnega uradnika. Videl sem ga večkrat v slovenski družbi in sam sem ga smatral za narodnjaka. Pozdravil je vlijudno in vprašal, če je tu stanoval stot- nik Lazarevič.

»Seveda je,« sem odgovoril in gledal po- zorno na dva vojaka, ki sta s puško oboro- žena stala za uradnikom. Mirno mi je šinilo po hrbtu, zakaj vojaka sta bila gestapovca. »Kaj bi radi od njega?«

Iz žepa je potegnil polo papirja in jo raz- grnil. »Tu je zapoved vojne komande,« je rekel prav mirno in sladko. »Prišli smo, da zaplenimo stotnikovo imetje. Vse, kar ima: perilo in pohištvo. Stanovanje pa zasedemo v vojaške svrhe.«

Gledal sem ga in sam nisem vedel, ali bi se smejal ali čutil. Vse to se mi je zdelo nesramno in umazano in da nisem slišal na lastna ušesa, bi nikdar ne mogel ver- jeti, da tako ravnaajo Nemci, ki sami trdijo, da so najbolj pošteni ljudje na svetu. Mol- čal sem in od presenečenja nisem vedel, kaj bi storil.

vratih vinotoča je stal debeluhar in gledal za njimi. Ozrl se je gor na okno, a ko me je zagledal, se je naglo obrnil in izgubil v lokal.

Drugo jutro pa je pozvonil starejši go- spod, tudi magistratni uradnik. Poznal sem ga, ker sem ga nekajkrat videl v sokolskih vrstah. Bil je v vidni zadregi in ni vedel prav, kako bi začel.

»No, ali ste tudi vi prišli plenit moje stanovanje?« sem se mu posmehal. »Čudno, da se je visoki magistrat zagnal prav vame, ko me niti ne pozna.«

»Ne, o, ne,« se je zagovarjal in videlo se je, da ga je bilo sram govoriti z mano nemško, a obenem se je sramoval govoriti slovensko, ker se je menda bal, da ga ne- kdo posluša na stopnicah. Radi tega je zni- žal glas in nadaljeval potihoma: »O tem ni niti govora. Slišal sem, da bo vaše stano- vanje kmalu prazno. Rad bi se vselil sem- kaj, ker mi je to stanovanje jako všeč in pri rokah. Ali bi si ga mogel malo ogle- dati?«

»Česa mi ne govorite?« sem se začudil. »Kdo vam je natvezal, da se hočem prese- liti? Se na kraj pameti mi ne prihaja, da bi se v teh časih selil. Vesel sem, da sem pod streho. Stanovanje je prav po mojem okusu in bedak bi bil, če bi ga zapustil.«

Trikrat je prestopil z noge na nogo in me je pogledal skoraj hudomušno. »Saj to je, saj to je,« je dejal. »Oprostite, gospod, vi ste Primorec, a vsi Primorci bodo morali v kratkem času zapustiti Maribor. To ni več uradna tajnost. To je že splošno znano. Prišel sem, da si pravočasno zagotovim stanovanje in bom prvi, ki reflektiram nanj. Upam, da uvidevate moj položaj.«

»Popolnoma ga uvidevam, dragi gospod,« sem mu odgovoril. »A tudi vi morate uvi- devati moj položaj. Človek, ki vas je pre- pričal, da sem Primorec, je idiot. Ali ve- ste, kje je Kranjska gora? To je najlepše letovišče daleč naokrog. Nemci so ga za- sedli prav tako kot Maribor. Svetujem vam, da pošljete svojega obvestitelja v Kranjsko goro in tam naj pogleda v krstno knjigo,

naših ljudi. To izseljevanje so Nemci pri- pravljali že dalj časa in so do podrobnosti pripravili vse, kar je bilo treba, da ga glad- ko in v najkrajšem času izvedejo. Seznam konskribiranih so nemškutarji sestavljali na podlagi poročil svojih zaupnikov, ki so jih imeli v vsaki ulici. Ime zaupnikov je bilo strogo tajno in njih poročila so pri nemških oblasteh trdno in sveto držala, pa čeprav je bilo v njih polno neresnice in natolcevanja. Kjer je bilo kaj nejasnega, so gestapovci posegli vmes, da je bila mera še bolj polna. V prvi vrsti je šlo za ljudi, ki so imeli kaj pod palcem in je bil torej plen obilen, a Nemcem je bil plen dobro- došel. Iz tako imenovane statistike prebi- valcev, ki so prišli v Maribor po letu osem- najstem, so napravili priročno kartoteko. Na podlagi poročil zaupnikov so vsakega prebivalca klasificirali, in sicer po večjem ali manjšem narodnjaštvu s številkami od ena do pet. S številko eno so bili označeni pravi Nemci, s številko dve napol Nemci, ki so si zase izmislili pridevek »volks- deutsch«, s številko tri Slovenci, ki se v preteklosti niso ukvarjali s politiko, s šte- vilko štiri bivši sokoli in narodno zavedni slovenski ljudje, a s številko pet Slovenci, ki so bili tako veliki narodnjaki in sovražni- ki nemštva, da so se jih morali bati in so jih zato pometali v temnice ali jih kratko malo postreljali ali pa povesili.

Številki ena in dve jim nista delali pre- glavice, še manj pa številka pet, ki je bila že takoj po prihodu Nemcev popolnoma likvidirana. Ostali sta le še številki tri in štiri, a najprvo so segli po številki štiri, ki so jo hoteli čimprej odstraniti, ker se jim je številka tri zdela bolj zavita in kom- plicirana in jim je zaradi tega povzročala mnogo dela. Pri odstranjevanju žrtev niso poznali nobenega usmiljenja in človeških ozirov, in če je človek od strani gledal to novodobno ljudsko izseljevanje, se mu je zdelo, da se je nenadoma znašel v dobi starih Asirov in Babiloncev, ki ženejo pre- magane Izraelce kot sužnje na bregove Efrata.

Pisatelj Josip Vandot

naj bodo tiho. Ljudi se je pričela polasčati besnost, pesti so se dvigale, ostre besede so kakor trdi kamni letele proti gestapov- cem, ki so osupnjeni gledali na ljudi, do sedaj ponizne in v strahu trepetajoče pred njimi. Vendar jim ni bilo po volji, da pride do skrajnosti. Zato so se naglo odpeljali, a ljudi niso več lovili in selili pri belem dnevu.

Zato so pa ponoči tem lepše in brez ne- všečnih incidentov praznilni stanovanja. Po mestu je nastala panika. Nihče se ni poču- til varen v svojem domu. Ponoči je človek vsak hip pričakoval, da se zdajci črni ka- mion ustavi pred hišnim pragom in gesta- povci potrkajo na duri. Skoraj vsak je že imel zavezano culo z najpotrebnejšim peri- lom, ker drugega ni smel vzeti s seboj. Skoro vsak se je že poslovil od znancev in od najljubših stvari v stanovanju, ki jih bo moral zapustiti in jih ne vidi nikoli več. Ljublj je te stvari, saj so bile košček njega samega, oboževal jih je skoraj, te svetinje, ki jih bodo tuje, mrzle roke zdaj umazale in oskrunjevale in jih bogve kje prodajale za slepo ceno, čeprav bi on sam dal zanje več kot polovico življenja. In starcu so se krčile pesti in iz ust so mu vrele kletve. Vse življenje je skoparil in stradal, da si je za starost postavil lično in udobno hišico, kjer bo v miru preživel zadnje dni in se v miru pripravil za smrt. A morda ga že nocoj odženejo v siromašnost in bedo. Z malimi vnuiki vred ga nekje v nepoznani deželi postavijo na cesto, kjer nemara po- gine od lakote in ga zagrebejo kot psa v zemljo, ki ne pozna posvečenih grobov in še manj ljubezni, puhtče iz takih grobov. In starec preklinja in ve, da bi moral mo- liti. A v duši je molitev že splahnela, saj je že skoraj veroval, da je Bog odšel kdove kam in se je skril pred ljudmi.

Vse mesto je trepetalo. Če je znanec na ulici srečal znanca, se je čudil, da ga še vidi. Bežal je mimo njega, ker se je zdaj brat bal brata. Noči so bile nemirne in spanca ni bilo od nikoder. In če so se trud- ne in skeleče oči zaprle, je človeka hipoma prebudil ropot kamiona, ki je kakor črna pošast drvel po ulici in požiral ljudi, da jih izvrže v kletj meljske strašne vojašnice. Hiše so bile trdo zaprte in zapahnjene, ka- kor da bi zapahi človeka varovali pred po- šastjo, ki je povsod prežala nanj. A zapahi so se kakor treščice prelomile, če je ge- stapovec brezobzirno potrkal na duri. Kri- ka in vika zdaj ni bilo slišati nikjer več. Kjer se je kamion ustavil, so ljudje vstali in pograbili že pripravljene borne culice. Mirno, brez besede in obotavljanja so šli za oboroženimi tujci, a oči so se jim sve- tile v čudnem blesku kakor jagnjetom, ki jih vodijo v klavnico, a še solze ni bilo v tistih očeh, še solze ne, ki bi pekla in člo- veka bolela...

**OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico**

zarja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

Gestapovca sta stopila bliže in me hotela na vjuden način odriniti s praga, da bi prišla v stanovanje. A nisem se hotel umakniti, ker se me je hipoma polastila jeza. Stopil sem ven na hodnik in zaprl vrata za seboj.

»Gospod,« sem zavrnil uradnika, »vi ho- čete storiti največjo nesmiselnost. A ne za- merim vam, ker vi niste krivi. Vojaška oblast je žrtev zlobne mistifikacije, in njena dolžnost je, da pošteno prime povzročite- lja, ki menda ni daleč od teh vrat. Stano- vanje ni stotnikovo in tudi pohištvo ni nje- govo. Perilo pa je odnesel s seboj, ko je šel na vojno. Dokaze vam prinesem takoj.«

Sel sem nazaj v stanovanje in poiskal priznanico, podpisano od gospodarja in po- trjeno, da sem plačal najemnino. Hitro sem našel tudi fakture, glaseče se na moje ime in potrjujejo, da sem pri mizarski za- drugi na Viču kupil toliko in toliko kosov pohištva. Vse to sem pokazal uradniku, ki je vestno prebral list za listom in tolmačil gestapovcema njh vsebino. Razočaranje se jim je videlo na obrazu, v zadregi so se spogledovali.

»Hem, richtig, alles richtig,« sta brun- dala gestapovca. »Eine verfluchte Geschich- te, ja, eine verfluchte...«

Uradnik mi je vrnil listine. »Pravo je na vaši strani,« je rekel. »Prav veseli me, da je tako. Oprostite, da smo vas vznemirili. A ne morem pomagati. Saj veste, služba je služba.«

»Lopova, ki je zakrivil vse to, pozovite na odgovor in ga zaprite,« sem odgovoril. »Nesramni ovaduh je pošteno nalagal vojno komando, vojna komanda pa je vendar resna oblast. In še celo nemška oblast! Pa se ji ovaduh lažejo naravnost v obraz.«

Gestapovca sta brez pozdrava odšla po stopnicah navzdol. Uradnik pa se je vlijudno odkril in odhitel za njima. Skozj okno sem jih videl, kako naglo so šli po ulici, a pri

kjer je moje ime zapisano in potrjeno kot ime vsakega poštnega človeka.

»Torej niste Primorec, temveč Kranjec?« se je zavzel. »Čudno, čudno. Vaše ime — če ga človek sliši, bi prisegel, da ste Pri- morec.«

»Po vsem Primorskem boste pač zama- iskali moje ime,« sem se smejal škodoželj- no. »Morate pač stopiti nekoliko bolj daleč. Recimo, na Francosko ali pa na Nizozem- sko. To pa je v današnjih razmerah težko, dejal bi, skoraj nemogoče.«

»No, no — jako mi je žal, se je izgo- varjal. »Tako sem se veselil tega stano- vanja. Pa če ni nič, ni nič. Oprostite, da sem vas nadlegoval. Sluga pokoren!«

Godrnjaje je odšel po stopnicah. Skozj okno sem ga videl, kako je na vežnem pra- gu nekaj okleval. A že je odločno zamah- nil z roko in krenil naravnost v vinotoč. In sedaj mi je bilo marsikaj jasno in sem vedel, da je res vse tisto, o čemer mi je Kenda pripovedoval pred dnevi. Nesrečni vinotoč se mi je hipoma zazdel kot veliko pajkovo gnezdo, od koder so bile niti raz- predene po vsej ulici in morda še dalje čez kralja Petra trg in še dalje do sv. Magda- lene. Kdor pa se je zapletel v tiste niti, se bo težko izvil iz njih. Obtičal bo v njih, kri mu bo izpila in še sam ne bo vedel, kdaj pride njegov konec.

Lepega popoldneva je prišel dolg, po- staran gestapovec v stanovanje. Delal se je strašno familiarnega in je močno dišal po vinu in žganju. Imel je rdeč nos in njegov pijansko dobrodušni obraz je bil ves pre- pleten z gubami in rdečkasto modrimi žili- cami. Na videz sem ga poznal, ker sem ga nekajkrat videl v gostilni. Pripovedovali so mi o njem, da je bil pred leti sluga v ne- kem hotelu najnižje vrste, pa je pobegnil v Gradec, kjer je začel sedanjo, dobro pla- čano kariero.

Tisti čas se je začelo nasilno izseljevanje

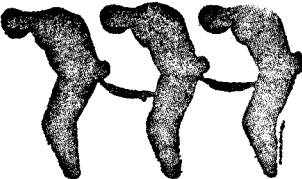
Prve poizkuse so napravili pri belem dne- vu. Oboroženi gestapovci so se na kamionu pripeljali pred hišo, kjer je stanovala žr- tev. V dveh treh besedah so ji povedali, naj v pol uri spravi v kovček toliko prtlja- ge, kolikor je mora nesti. Ljudi se je seve- da polastil silen strah in še večji obup. Letali so po stanovanju in iskali, kar naj vzamejo s sabo, a so bili tako zmedeni, da niso našli ničesar. Pol ure je minilo, a gestapovci so jih silili vedno bolj, naj po- hite. A ko so ljudje še vedno iskali po oma- rah, so jih prijeli in siloma pritrinili iz hiše. Naložili so jih na kamion in se še zmenili niso za ljudi, ki so se zbrali pred hišo in glasno protestirali. Med jokom otrok in jadikovanjem in vpitjem se je kamion spu- stil v dir in je obstal nedaleč pred drugo hišo, kjer je natovoril nove žrtev. Ko je bil poln, je zavozil čez pontonski most in se ustavil na dvorišču meljske vojašnice, kjer so ga izpraznili in ljudi zaprli v kleti, na- stlane z umazano slamo, polno mrčesa. Kamion pa je že spet oddirjal v mesto na lov za novimi žrtvami.

A že prvi dan je v mestu zaradi tega na- stal škandal, ki ga nemške oblasti niso mogle gledati z mirnim očesom. Prebival- stvo se je zgražalo nad tem barbarskim po- četjem in ga obsojalo z glasnimi besedami na ulicah. Kjerkoli se je kamion ustavil in so gestapovci tvorili moške in ženske, otroke in bolnike, se je takoj nabrala tru- ma ljudi, ki niso bili tiho, temveč so z rez- kimi besedami kritizirali starovečno ravnaj- nje ljudi, ki jim je na jeziku bila kultura, da ji na svetu ni podobne, a so se v praksi obnašali huje kot nekdanji Obri in Huni. In ko se je zgodilo, da so gestapovci prine- sli iz hiše onesveščeno mlado žensko in jo trdo položili na kamion, se ljudje niso mo- gli več vzdržati. Tesno so se pritrinili k avtomobilu in pričele so padati grozeče be- sede. Gestapovci so jim zama prigovarjali,

1941

1971

**Osrednja proslava
slovenskih pregnancev
Brestanica — 4. julija**

Fotoreporterska služba med NOB

Anton Ingolič:

„Tista junijska noč leta 1941...“

Spoznal sem ga za pisalnim strojem v sobici, kjer je zeleni fikus srkal poslednje žarke sonca, ki je tonilo za strehami bližnjih hiš in kjer so pisani hrbti knjigi kipeli v policah od tal navzgor.

Prišel sem na obisk k pisatelju in upokojenemu profesorju, da bi v besedah in fotografijah spoznal življenjsko zgodbo nekdanjega izgnanca. O pisatelju Ingoliču vemo marsikaj. Znano nam je, da se je rodil v snežnem januarju leta 1907 na Spodnji Polskavi pod Pohorjem, da je odšel po končani gimnaziji v Mariboru na pariško univerzo in v Ljubljano, kjer je študiral slavistiko in, da je prvič stopil za kateder na ptujski gimnaziji leta 1932. Dolga in plodna je literarna pot pisatelja Antona Ingoliča. »Lukarji«, »Na splavih«, »Mlada leta«, so začetki, ki so ostali nepozabni, resnični zapisi življenja in so se razcveteli v bogato dediščino literarnih del pisatelja, ki s »Pretrgano navezo« prav gotovo ni rekel zadnje besede.

sem potegnil nase hlače, so v prehodni sobi zaropotali okovani pruski škornji in na vratih v spalnico sta se pokazala dva oborožena vojaka. Ne vem več, kaj sta rekla najprej, vem pa, da nista pozdravila ne s takšnim in ne z drugačnim pozdravom in da so naslednje surovo izgovorjene besede mlajšega vojaka zahtevale, da se čimprej oblečem.

Torej ne domov na Polskavo, marveč neznano kam.

Kdo mi je prejšnji dopoldan zaupal, da so v Mariboru že začeli seliti? In kam? Toda zdaj ni čas za razmišljanje. Treba se je pripraviti na pot, gotovo na zelo, zelo dolgo pot! Naročil sem Pavli, naj obleče Borčka. Alda, ki ji je bilo jeseni deset let in je bila že razumna deklica, pa je že vstala in se začela oblačiti. Te bodo odpeljali? je vprašala z grozo v očeh. »Nas bodo vse odpeljali,« sem ji odvrnil.

Tako se je začela zgodba, ki jo je napisalo težavno štiriletno življenje in

iskala varnega zavetja v objemu matere, ki je bila zaradi prestanega živčnega šoka ob prihodu nemških zverin, skoraj hroma.

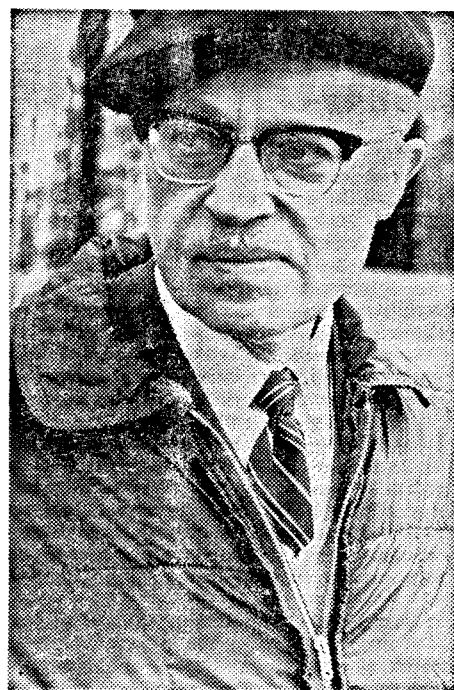
Petnajstega junija je prispel tretji transport v Arandjelovac, ki je bil nekakšen sprejemni center za izgnance. Medtem ko je množica otopelih ljudi z grozo v očeh čakala, da jim določijo nov prostor pod soncem, je stopil pisatelj Ingolič na velik kamen ob poti. Fotoaparat je nekajkrat zaškrtal.

Po dveh dneh počitka so poslali transport v Paračin. Izgnance so nastanili v nekaterih praznih poslovnih prostorih in jih hranili iz kotlov. Življenje v tem mestu je bilo grozno. Tako velikega števila ljudi ni bilo mogoče zaposliti in tudi župan — sudetski Nemec Paulus — ni bil voljan dalj časa podpirati slovenskih izgnancev. Tako se je večina brezposelnih beguncev odpeljala sredi avgusta 1941 v Zaječar, mesto ob bolgarski meji.

Za hip ustaviva kolo preteklosti in se zaklepečeva okrog fotografije. Majhne kontaktne slike so po vsebini in enkratnosti posnetega okolja večje od največjega cinemaskopskega platna. Resnične so tako, da tudi tistega, ki ni doživel tragedije in epopeje našega naroda, prepričajo. Ko gleda človek v slikah resnico nekdanjega življenja ki ga je rodil vojaški nesmisel, in takratne življenjske prilike primerja z današnjim življenjem, ga navda ponos in velik optimizem. Torej so tudi fotografije potrdilo tistega optimizma, v katerem so živeli nekdanji izgnanci.

Približno dvesto posnetkov je naredil pisatelj Ingolič v dneh izgnanstva. Precej fotografij je nastalo v Zaječarju, od koder se je z družino, potem, ko je dobil oktobra meseca službo profesorja, preselil v Čuprijo. Tam je slikal vse mogoče stvari. Toda filme je bilo težko dobiti. Za profesorsko plačo si je lahko kupil nekaj masti in moke, fotograf pa filmov tudi ni dal kar na lepe oči. Ljudje pa bi se tako radi fotografirali: ta s hčerko, ki je pravkar shodila, oni s prijaznim srbskim gospodarjem in tretji s prašičem, ki mu je vedril bližnjo prihodnost. Prav gotovo je nastala ena najpomembnejših fotografij tistega dne, ko so Nemci sredi mesta pred šolo ustrelili petintrideset rodoljubov. Na sliki se vidi stena, ob kateri so se utrnili premnoga življenja in kjer so izstrelki pustili večno sled.

Kakor je bilo življenje slovenskih beguncev v Srbiji polno tragike nekega naroda, ki so ga hoteli iztrebiti, bi bil položaj ljudi še hujši, ko bi ne bilo velike in bratske pomoči srbskega podeželskega prebivalstva. Premnoga srbska družina mi vedela, s čim bi mogla bolj razveseliti priseljene Slovence. Ko so

jim begunci pripovedovali o zločinih roparskega okupatorja, so jih srbski prebivalci tolažili in jim zatrjevali, da bodo med njimi živeli kakor doma, saj so si vendar bratje, ki morajo v nesreči drug drugemu pomagati. »Nič na svetu ne traja večno,« so govorili, »prišel bo tudi čas, ko bomo pregnali okupatorja in osvobodili domovino. Treba se je pripraviti na čas, ki gotovo pride. Dotlej pa ostanete pri nas in skupaj se bomo borili za svobodo nas vseh.« Slovenskim beguncem je bilo ob takšnih besedah toplo pri duši.

»Posebno od leta 1942,« pripoveduje Anton Ingolič, »smo vsi verovali, da bo pač kmalu konec vojne. Upali smo seveda v njen srečen konec, da se bomo lahko vrnili domov in nadaljevali z normalnim življenjem in delom, ki je zahtevalo svobodnih ljudi. Res, čeprav je bilo življenje v izgnanstvu strašno, popolne vere v svobodo nismo nikoli izgubili. Fotografiral sem z namenom, da bi na tak način ohranil vsaj delček časa, ki bo v zgodovini ostal zapisan z velikimi črkami, saj ni nihče vedel, če bo ta čas preživel. Verjetno je, da mi na filmu ni vedno uspelo ustvariti tistega, kar sem hotel. Toda menim, da fotografije danes zaradi tega niso nič manj vredne.

Kaj danes občutimo ob gledanju teh fotografij vsi tisti, ki smo preživeli krvavo poglavje zgodovine? Da, tragedijo in občutek velike zmage!«

Novembra leta 1944 je odšel Anton Ingolič v Beograd, kjer so mu zaupali posebne dolžnosti. V začetku junija se je vrnil iz Srbije z ženo in otrokoma. Še in še so se vračali Slovenci, pregnani v Srbijo. Prihajali so posamično in v skupinah. Večina slovenskih družin se je iz Čuprije vračala v dne 8. do 11. julija. Končno so bili doma — na tisti zemlji, do katere jim je bil tuji bes pred štirimi leti vzel vsakršno pravico.

Sobo je prepredal mrak, ko sva vrnila na svoje mesto spominski album in z njim poslednjo fotografijo. Film se je ustavil, vtisi pa so zaživel še potem, ko sem zapustil pisatelja Ingoliča. Ulica, po kateri sem se vračal v središče mesta, je bila temna, le na vogalu pod košatim kostanjem je v noč žarela razsvetljena izložba — in ljudje tam okoli so nemoteno uživali svoj mir.

SILVO TERŠEK

Kuhinja slovenskih izgnancev na šolskem dvorišču v Paraćinu poleti 1941

Foto: Anton Ingolič

Ali morda veste, da je pisatelj Ingolič med drugim tudi navdušen fotoamater? Med drugim pravim zato, ker se kot sin mizarja že od nekdaj zanima za vse mogoče praktične stvari. Rad mizarji, pred leti si je celo sam izdelal sobno omaro, ukvarja se s tehniko — ko je bil še otrok, si je sam izdelal fotoaparat, in slike, ki jih je z njim posnel, še danes hrani v albumu. Albumi... petnajst jih je. Prava zakladnica fotografij. Največ je pokrajinskih — Anton Ingolič zelo rad potuje — pa družinskih portretov in spominov ter več kot dvesto fotografij, ki spominjajo na »Tisto junijsko noč leta 1941« in dneve, ki so ji sledili.

Odprl sem Ptujski zbornik. Spomini pisatelja so zaživel pred mojimi očmi:

»Zunanje lice prijaznega obdravskega mesteca se je čez noč spremenilo: slovenski napisi so izginili, razpustili so vsa društva in zaplenili njihovo premoženje, prevzeli slovenske trgovine in podjetja, odvažali slovenske knjige, najprej pa seveda zasedli vse urade in preplavili mesto z rdečimi zastavami s črnim kljukastim križem. V mestu je bilo čedalje več uniformiranih in neuniformiranih ljudi, ki jih ni bilo videti že več let, a tudi takih, ki še pred nekaj meseci sploh niso vedeli ne za staro rimsko Petovio in tudi ne za pragermanski Pettau, ki naj bi ga bili Kranjci in Čiči spremenili v slovenski Ptuj.«

Iz najtrdnjega spanja so me zbudili udarci. Planil sem pokonci. Divji udarci na vrata, ki so s hodnika držala v prehodno sobo. Prižgal sem svetilko. In že sem zaslišal prestrašene Pavline klice. »Nemci, gospod! Nemci!« Komaj

jo je beležil tudi objektiv fotoaparata. 11. junij 1941. Osornost nemških vojakov je nepopisna. Po ulicah ropotajo težki kamioni in jok prestrašenih otrok odmeva skozi odprta okna razsvetljenih hiš. Torej v izgnanstvo! Kaj zdaj? Kaj vzeti s seboj?

Anton Ingolič pripoveduje v svojih spominih:

»Še vedno jokajoči sinček in starejši vojak, ki je stopil v sobo, sta me spomnila, da res ni čas za spomine in razmišljanje. Odpeljali nas bodo nekam, kjer nam bo potrebna, in še kako potrebna vsaka najmanjša stvar. Toda v moji sobi ni bilo ničesar, kar bi nam lahko služilo v vsakdanjem življenju. — O pač: na posteljah spalne srajce, moja in obe otroški. A čevlji? Odhite! sem na hodnik. Čevlje sem našel le tiste, ki smo jih nameravali obuti. Toda na klinih v ropotarnici pod stopnicami, ki so vodile na podstrežje, je viselo nekaj cunj. Odprem mizico s priborom in vzamem po štiri velike in male žlice, štiri pare vilic in... Tedaj se spomnim na svoj in hčerkin nahrbtnik. V svojem imam vendar dokumente, svoje in ženine, pa nekaj prigrizka za jutrišnjo vožnjo in fotografski aparat...«

Fotoaparat je bil zavrt v otroško perilo tako, da ga nemške straže kljub natančnemu pregledu prtljage niso odkrile. Dne 13. junija 1941 je zapustil Maribor tretji transport izgnancev. V njem so bili Celjani, Mariborčani, Ptujčani — meščani in podeželani — in med njimi družina Ingolič.

Prve fotografske posnetke je naredil bivši ptujski profesor že med potovanjem v vagonih. Prestrašena otoka sta

Selitev izgnane slovenske družine (Ingoličeve) 1942 v Čupriji

Foto: Anton Ingolič

Nagrajeni prispevek

PRIPOVEDUJE OLEG KRIŽANOVSKI-IGOR

LIK SKOJEVCA

Bilo je leta 1943 in svoj partizanski čas sem preživel v Gubčevi brigadi. Znano je bilo, da rad pišem in rišem. No, in tako me je nekega dne komandant prosil, naj za list »Mlad: tovariš« napišem članek. »Opiši lik resničnega skojevca, takšnega, ki zasluži ta naziv!« je ukazal. »V brigadi jih je veliko in ne bo ti vzelo dosti časa...«, je še dodal.

Naloga se mi je zdelo smešno lahka. Kaj je bilo to zame, opisati lik skojevca, ko pa sem stalno živel med njimi! Misliti mi je dalo le to, kdo je najboljši med njimi.

Zofka, ta bo prava! mi je šinilo v glavo. To je bila mlada partizanka, ki je sama razorožila tri Italijane. Ta bo prav gotovo primerna, da ji napišem slavonspev in jo predstavim kot vzor. Pogumna je ter prebrisana, tisto z Italijani ni bilo njeno edino junaško dejanje. Stopil sem torej k Zofki in ji odkril svojo namero. »Le zakaj si izbral ravno mene?« se je branila. »Sama si razorožila tri Italijane!« sem ji pojasnjeval. »Nisem vedela, da so v hiši, drugače bi ne bila vstopila!« je skromno rekla in se poslovlila.

No, saj saj Zofka ni edino pogumno bitje, sem se tolažil. Le zakaj ne bi opisal tistega, ki je v Ajdovcu z bombo v roki osvojil župnišče. To je prav gotovo pogumno dejanje in vredno, da se o njem piše. Nihče ne more reči, da bi se vsakdo upal storiti kaj takega. Stopil sem k njemu in ga prosil, če mi pove kaj več o sebi. Tudi ta se je branil. »Le kaj je tako čudnega na tem, da sem z bombo osvojil župnišče!« mi je dopovedoval. No, moral sem priznati, da v tistih časih to res ni bilo kaj posebno izjemnega. Ljudje so se morali bo-

riti, če so si hoteli ohraniti življenje. Borec, ki bi se hvalil s takšnim dejanjem, bi bil videti bahač.

Naloga nisem izvršil in precej vode je preteklo, da sem se nanjo zopet spomnil — več kot petindvajset let!

Nekega jutra sem videl mladega borca, ki je šel v akcijo brez čevljev. »Hudiča, Tiči, zakaj nisi ostal raje v taborišču?« sem vprašal in gledal njegove boste noge.

Takrat se mi njegova odločitev ni zdelo nič posebnega. Bil sem premlad, da bi v navidez nepomembnemu dejanju spoznal veliko žrtev. Če bi mi danes ukazali opisati lik skojevca, bi brez razmišljanja predstavil Tičija in nikogar drugega. »Navaden fant, kakršnih je bilo v partizanih na tisoče!« bi lahko zapisal. Partizan, ki s svojim skromnim obnašanjem ni nikogar bodel v oči. Takrat sem mislil, da je junak le

»Saj lahko hodim!« je tiho odvrnil. V taborišče smo se vrnili pozno zvečer in pošteno utrujeni. Toda nekdo je kljub temu moral na stražo. »Naj se javi prostovoljno!« je odločil komandant, da bi nikomur ne storil krivice. Med borci, ki so se javili, je bil tudi Tiči.

tisti, ki juriša v prvi vrsti, ali tisti, ki stoji sredi jase in kosi z mitraljezom. A vendar so bili junaki tudi takšni, kakršen je bil Tiči. Čeprav so s svojo skromnostjo morda ostali v senci slave, so vendarle žrtvovali neprecenljivo veliko našo stvar,

ANTON KLEPEC

IZLET

Na naši šoli imamo razne krožke. Med njimi je tudi literarni krožek, ki ima precej članov. V njem delujem tudi jaz. Letos smo izdali že tri številke šolskega glasila z naslovom »Zarja«... Ker smo vse leto pridno delali, nas je tovarišica peljala na izlet. Obiskali smo Škofjo Loko, Visoko, bolnišnico Franjo in Idrijo.

V Škofjo Loko smo obiskali muzej, hodili po dolgih hodnikih in si ogledovali lepe stare slike. Nekateri so še iz osemnajstega stoletja. V sobah je tudi polno starega pohištva, orodja in kuhinjskih pripomočkov. Najbolj so me pritegnile nagačene živali, zaprte v steklenih omarah, saj so izgledale kot žive. Pri izhodu smo lahko kupili razglednice in razne spominkke. Nato smo se odpeljali na Visoko. Tam smo si ogledali nekdanji grad pisatelja Ivana Tavčarja, njegovo grobnico in spomenik, ki so ga postavili na stroške njegovega sorodnika iz Amerike. Bili smo tudi v njegovi rojstni hiši. Podpisali smo se v spominsko knjigo in se poslovlili od lepega kraja. V Poljanah smo obiskala slikarja Iva Šubica, ki nam je pokazal svoje umetniške slike. Nato smo se odpeljali do Cerknega in se po ozki stezi povzpeli do bolnišnice Franje. Radovedno sem opazovala strme skale in prepače na bistri gorski potoček, ki si je med strmimi skalami le s težavo utiral pot v dolino. Tod so nekoč partizani nosili ranjene tovariše... Ogledali smo si tudi barake, v katerih so bile sobe za ranjence in bolniško osebje pa operacijska soba in še drugi prostori. Najbolj navdušeni so vzeli notese in začeli vanje skicirati to nenavadno bolnišnico.

Bil je že mrak, ko smo se veselo razpeloženi in polni vtisov vrnili z izleta.

VANJA GOLE

NA OČETOVEM DOMU

Četa partizanov, v kateri je bil tudi očetov brat, se je zadrževala v bližini kraja Zavrh. »Do doma bi skočil...«, je stric poprosil komandirja.

Komaj se je dobro usedel in spregovoril nekaj besed z domačini, že so na vrt privdijali Nemci. Za beg ni bilo več časa. Hitro se je skril pod posteljo. Stari oče je odšel proti vratom, po katerih so nepovabljeni gostje razbijali z vso silo. »Je kaj partizanov pri vas?« so ga vprašali.

Ker niso dobili odgovora, so začeli hišo preiskovati. Tudi v izbo, kjer je bil skrit stric, so začeli vtikati nosove. Eden izmed Nemcev je vzel baterijo in posvetil na posteljo, kjer je spal moj bratranec, ki mu je bilo takrat komaj leto dni. Malček se je ustrašil in zakričal na ves glas. Nemec se je umaknil. Še nekaj časa so hodili sem in tja po hiši, potem so se zavlekli v srednjo sobo, kjer so nameravali nočiti. Nihče od domačih ni zatisnil očesa. »Kako se bo vse to izteklo?« so se strahoma vpraševali. Moj oče je ležal na peči v sobi, kjer so bili nemški vojaki spravili orožje. Ko se je začelo daniti, je vstopil v sobo eden izmed Nemcev in vzel s stene dve puški. Zakaj, še danes ne vemo. Kmalu zatem so Nemci zapustili hišo. Nenadoma je v sobo privdijal tisti, ki je ostal brez puške. Verjetno je mislil, da mu jo je vzel kdo izmed nas ali pa kak skrit partizan. »En vojak je vzel dve puški!« mu je v polomljeni nemščini dejal moj oče. Ko se je Nemec prepričal, da fant govori resnico, je pomirjen odšel. Tako je moj oče — star komaj trinajst let — rešil življenje starejšemu bratu,

MAGDALENA ZAGRUŠEVCEM

TV-15
ZA
MLADINO

ALBERT

Ljudje v dobrepoljski dolini, ki šteje petindvajset vasi in kjer se odvija naša zgodba, so v času narodnoosvobodilnega boja mnogo pretrpeli. Posebno tisti, kar jih je bilo dobrih in zavednih! No, in semkaj je med vojno prišlo tudi nekaj beguncev iz Štajerske. »Hudo je tam, sprejmite jih v svoje domove, pomagali vam bodo pri delu in si tako zaslužili vsakdanji kruh!« so jim dejali. Nekateri Dobrepoljci so to rade volje storili in so begunce sprejeli med se kot svoje najbližje, saj so v njih takoj spoznali ljudi, ki so pripravljeni za svobodo domovine žrtvovati tudi svoja življenja. Med novodošli mi se je najbolj odlikoval begunec Albert, ki je živel pri stari vdovi, tam na klanecu v majhni hiši. Za partizane je zbiral zdravila, orožje, hrano ter obleko, jih obveščal o dogodkih z raznih bojišč in jih svaril pred morebitno nevarnostjo.

Bilo je nekega popoldneva.

Stara vdova se je napotila na možev grob. Ob poti so na levi strani že cvetele prve trobentice in na desni so se v soncu lesketali biseri poslednjih krpic snega. Albert je medtem doma zlagal nekatere stvari v zaboj, ki ga je nameraval odnesti partizanom. Nenaadoma je zaslišal težke korake okovanih čevljev. Vznemirjen je pogledal skozi okno. Bežen pogled mu je potrdil misel, da je izdan. Hitro se je skril v staro in črveno skrinjasto mizo, na kateri je gospodinja navadno mesila kruh. Kmalu zatem so v izbo stopili Italijani. Albert je zadrževal sapo, saj bi se lahko miza ob njegovem najmanjšem premiku zazibala in seveda tudi tanko zavilila. Kljub skrbni preiskavi ga niso odkrili in hočeš nočeš so morali hišo zapustiti praznih rok.

Okupatorski vojaki še niso dobro zaprli hišnih vrat, ko je Albert planil iz skrinjaste mize in se skril na varno mesto. Njegova odločitev je bila preuranjena. Italijani so ga zapazili, zaropotalo so strojnice in v zraku so se zaslišali ostrbi žvižgi rafalov. Zadelo ga je v noge in Italijani so ga ujeeli. Ravno takrat se je domov vrnila tudi gospodinja. Začeli so vpiti, jo suvati in ji nekaj dopovedovati. »Nič vas ne razumem!« je tarnala uboga starka. Z Albertom ji je uspelo spregovoriti še nekaj besed. Povedal ji je, kaj vse se je zgodilo v času njene odsotnosti in tudi to, da je bil najbrž izdan.

»Vedela sem, da iz tega ne bo nič dobrega, saj so ga odgnali s tako ihto!« je pozneje pripovedovala sosedom.

Stara ženica se je ne glede na nevarnost odpravila za njimi v dolino. Kmalu ga je ugledala! Bil je privezan ob staro grčasto lipo pri farni cerkvi. Videlo se je, da je prestal nečloveško mučenje. Njegov obraz je bil blede in poln lica mu je tekla kri. Zaman je bil trud mučiteljev, da bi iz njega izsilili podatke o partizanih. »Smrt fašizmu — svoboda narodu!« so bile Albertove edine besede pred ustrelitvijo.

Ubogi starki se je obraz še bolj nagubal in noge so se ji zašibile. Sedla je na obcestni kamen in poln lica mu je tekla solza. Rada je imela Alberta in vedela je, da je slovenski narod z njim izgubil dobrega človeka, ki je bil z dušo in srcem vdan narodnoosvobodilnemu gibanju.

NEVA FRANK

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Doma sem iz Celja, prvič se oglašam na mladinski strani vašega časnika in v pisemcu bi vam želela povedati vse, kar mi trenutno leži na srčku in zaradi česar sem žalostna.

Prisluhnite!

»Čemu delajo bombe in zakaj rajši ne pečejo kruha za lačne ljudi?« me je nekdo vprašal. »Ne vem!« sem odvrnila. Na to vprašanje je res težko odgovoriti in tudi vi ste nekoč prav tako zapisali. Mislim, da nihče ne ve pravega odgovora, še manj pa takšnega, ki bi pomagal rešiti to strašno uganko današnjih dni.

Za mnoge ljudi na svetu je mir le sen, saj jim temni oblaki zakrivajo sonce svobode. Veste, vojna mi je tako nerazumljiva beseda. Ljudem bije v prsih srce, ne kamen, a vendar kot zverine pobijajo drug drugega. Niti otroški jok jih ne gane. Grede svojo pot in kaže, da ni ovire, ki bi ustavila njihov uničevalni pohod in očevala življenje nedolžnih.

Ko prebiram prve strani časnikov, vidim, kaj vse se dogaja majhnim narodom. Prav je, da jim pomagamo. Vedno mi je hudo, kadar slišim za trpljenje drugih. Jugoslovanskim otrokom pa je tako lepo, in škoda, da tega ne znamo vedno prav ceniti! Zavedam se, da se imamo za srečno življenje zahvaliti tudi narodnoosvobodilni vojni in zato pozdravljam mladinsko stran »TV 15«, ki nas vzgaja v ljubezni do domovine.

Če boste imeli s pisemcem kaj dosti dela, se spomnite, da sem ga napisala z ljubeznijo do miru na svetu — in laže vam bo.

Prejmite lep pozdrav!

IVANKA KRESNIK

Trubarjeva 71

p. Celje

Draga Ivanka!

Bilo je na srečanju mladih časnikarjev v Slovenj Gradcu. »Politika me ne zanima!« je dejala ena izmed prisotnih. »Kaj je politika?« so jo vprašali. »Prva stran časopisa!« je odvrnila z nasmehom. Pa je bila precej starejša od tebe in če se ne motim celo urednica srednješolskega glasila. Zato sem ponosna na vas in delo, ki mi ga včasih resda nalagate, ni nikoli težko.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Danes je nedelja in nimam dela. Zato sem se odločila, da vam pošljem prispevek »Begunec Albert«. Upam, da vam bo ugajal — če vam ne bo, tudi ne bom huda. Rada bi le, da pisemce prebere te in nanj odgovorite, pa veliko uspeha vam želim pri urejanju mladinske strani »TV 15«, katere redna bralka sem.

Iskren pozdrav!

NEVA FRANK

Majaronova 4

p. Ljubljana

Draga Neva!

V odgovoru bi te rada le opozorila, da se je pred kratkim začela več kot dva meseca dolga nedelja — in z njo čas, v katerem me radi pozabljate.

Lepo pozdravljena!

MILENA

BESEDE IN DEJANJA

SLADKO JE NIČ DELATI

»Saj nisem bedak... Kdo bo garal cel mesec?... Nevarno je za uckleta... Profesorji so tudi proti, pa mame... Raje bi malo brezdelja...«

Tako so nekateri ljubljanski mladinci odgovarjali v mali anketi, ki jo je pripravila naša sodelavka (Delo, 15. junija). Povprašala pa jih je, zakaj ne gredo v brigade.

Brigade na Savi, v Novem Beogradu in drugod po deželi ne bodo veliko izgubile, ker naših mladih vprašancev ne bo v njih. Več bi izgubile, če bi prišli, če bi jih kdo prisilil. Delovne navade si mora pač vsak sam pridobiti. Ko jih ima, spozna občutek zadovoljstva, ki ga ima vsak ustvarjalec. Če jih nima, hodi po tem svetu kot invalid. Opti na palico, visi na ramah očeta, matere, someščanov in sodržavljanov.

Delo — 23. VI. 1971

V PLUTALU...

Na primer: sklepanje absolutno nesprejemljivih kreditnih pogodb v nemogočih kreditnih pogojih — celo ob 24 odstotnih obrestih (za sklepanje takih pogodb je podjetje celo izplačalo 602.688 dinarjev posredniških provizij), direktor si je s statutom izposloval 1,5 odstotka od celotnega dohodka sredstev za reklamo in reprezentanco (o dveh tretjinah teh sredstev je odločal direktor, o eni pa vodja komercialne službe) — sama poraba teh sredstev pa znaša okrog polovice ostanka dohodka za formiranje skladov — neobračunavanje prometnega davka, previsoko ovrednotenje reprodukcijskega materiala ter druge nezakonitosti. Tako je »Plutal« letos zašel v položaj ko ne bi mogel zagotoviti niti enostavne reprodukcije, kaj šele razširjeno.

Komunist — 25. VI. 1971

NE LJUBIJO DIREKTORJEV

Mnogi voditelji slovenskih podjetij ne vedo, kaj je podpora večine delavcev. Do takega sklepa so prišli anketarji Centra za raziskovanje javnega mnenja republiškega sindikalnega sveta Slovenije. Več kot 37 odstotkov delavcev iz 100 večjih podjetij v tej republiki meni, da je skrajni čas za odstavitev sedanjih voditeljev. Poleg tega se je vsak peti delavec izjasnil za zamenjavo vsaj enega ali dveh voditeljev v svojih podjetjih.

Težko je reči, kje je potrebno iskati vzroke za nepriljubljenost voditeljev, ker anketarji niso predvidevali, da se bodo delavci v tolikšnem številu neugodno izjasnili o svojih voditeljih. Zaradi tega niso pripravili v anketi posebnih vprašanj, ki bi pojasnila ta pojav.

Večernje novice, 21. V. 1971

NAMESTO ZAŠČITE STANDARDA...

Sindikat ne ugovarja višjim odkupnim cenam za nekatere kmetijske pridelke, ker bi tako dosegli ravnesveje cen. Res pa je, da bodo te podražitve pomenile povečanje življenjskih stroškov za sedem odstotkov, kar bo še posebej prizadelo družine z nizkimi dohodki.

Po kongresu samoupravljalcev v Sarajevu so vsi pričakovali ukrepe, ki bodo zaščitili standard, namesto tega pa bodo ljudje prizadeti z novimi podražitvami. Iz mnogih krajev države prihajajo novice o vzne-mirjenosti med delavci.

Tedenska tribuna, 23. junija 1971

IZDAJALEC IZ ARNHEMA (2)

Komaj mesec dni po tistem, ko so gestapovci izpustili Lindemansovega brata in Veronico, so dobili v roke samega »King Konga«. Med spopadom z Nemci ga je namreč zadela krogla v pljuča, tako da ni mogel pobegniti. Odpeljali so ga v bolnišnico, vendar samo zato, da bi ga pozneje lahko obesili. Še prej pa naj bi ga gestapovci zaslišali.

Nizozemsko odporniško gibanje je pripravilo akcijo, v kateri naj bi rešili »King Konga«, brž ko bi mogel stati na nogah. V akciji je sodelovalo petdeset prostovoljcev: prišli so v bolnišnico, zlahka ukrotili stražarje in odpeljali svojega slavnega poveljnika. Toda na vratih bolnišnice jih je čakalo presenečenje: z vseh strani so začeli streljati nanje in po kratkem boju je na nepričakovanem bojišču obležalo sedemindeset partizanov. Pobegnili so le trije. S seboj so vzeli tudi Lindemansa: »King Kong« se je spet čudežno rešil.

Kako je bilo mogoče, da so Nemci, ki so se dali tako zlahka presenetiti v bolnišnici, potem organizirano pričakali Lindemansove reševalce na pragu bolnišnice? Ali je imel »King Kong« zmerom izredno srečo ali pa je bilo nekaj narobe. Vendar je bilo za vse njegove akcije značilno tole: njegovi tovariši so cepali kot muhe, sam pa ni dobil niti praske. Izjema je bila le zadnja, že omenjena akcija, v kateri je bil ranjen v pljuča. Kadar so druge polovice, se je sam rešil. Z osmimi tovariši je nekoč šel razstreliti most in tam so jih pričakali esesovci, kot da bi bili domenjeni. Osem tovarišev je padlo, »King Kong« pa se je rešil.

Tako se je ponavljalo in navsezadnje so tudi partizani začeli sumničati: Med njimi mora biti izdajalec. Lindemans je pobesnel: vpil je, da bo s svojimi orjaškimi rokami zadavil izdajalca, če ga le dobi. Skupaj z drugimi se je lotil raziskave, toda izdajalca niso odkrili.

Tudi polkovnik Pinto je skrbno delal. Pri tem je zmerom ugotovil eno in isto: Lindemans je takšen orjak, da ga je lahko prepoznati med tovariši, zmerom se izpostavlja, pa ni nikdar zadet. Morda izziva, morda pa je njegovo vedenje nekakšno razpoznavno znamenje? Domneva je bila zelo verjetna, vendar jo je bilo težko dokazati. Zgoditi bi se moralo kaj več, da bi lahko Lindemansa »zaslišali« enkrat za vselej.

Pinto je raziskoval in odkril še nekaj: Lindemans ni bil samo ženskar, marveč tudi zapravljivec. Zato si je tudi nakopal dolgove. Upniki so sprva lepo ravnali z njim, saj je bil slavn oseb-nost, naposled pa so le hoteli denar nazaj. Toda kmalu po tistem, ko so gestapovci izpustili brata na svobodo, je »King Kong« poravnal vse dolgove in spet na veliko zapravljaj. Čudno naključje kot toliko drugih...

Toda Pinto je zvedel, da je neka plemkinja, ki je živila v gradu v bližini Laekna, hotela podpreti odporniško gibanje in dala Lindemansu nekaj družinskega nakita. Ko pa je čez čas obiskala Bruselj, je na vratu dekleta, ki ni bila ravno devica, zagledala ogrlico, ki je bila silno podobna njeni. Čez nekaj časa je na drugem dekletu — prav tako prijateljici moških — odkrila drugi del svojih draguljev. Šlo je za Mlo Zeist in Margaretha Delden, ki sta veljali za priložnostni vohunki abwehra.

To je bila za Pinta prva zveza med Lindemansom in Nemci. Toda ko se je hotel lotiti omenjenih deklet, ga je abwehr prehitel: Mia Zeist je nenadoma odpotovala na Dunaj, Margarethe Del-

den pa je bila doma, vendar zastrupljena, tako da je umrla, še preden je lahko kaj povedala. Pinto je izgubil sled, čeprav je bil že prepričan, da je Lindemans nevaren izdajalec in zločinec. Zato ga je sklenil sam zaslišati: poslal je ponj.

Toda Lindemans ni mogel na zaslišanje: vodstvo odporniškega gibanja mu je zaupalo izredno nevarno akcijo. Šel naj bi v zasedeni Eindhoven ter organiziral partizane, ki naj bi pričakali pri Arnhemu prve zavezniške padalce. Za to delo ni bilo primernejšega človeka. Pinto je obupano vil roke: vedel je, da je katastrofa neizogibna.

Po devetih dneh divjih bojov se je 26. septembra 1944 ponoči 2400 padalcev — toliko jih je preživelo izmed 10.000, ki so 17. septembra skočili iz letal — prebilo do glavnine zavezniške vojske. Veliko med njimi je bilo ranjenih, vsi pa so bili na smrt utrujeni in sestradani, saj so že kmalu porabili ves živež. Nekdo jim je nastavljal pasti in to ni bil nihče drug kot Christian Lindemans: tako je zapisal polkovnik Pinto v svoje poročilo. Toda dokazov ni imel.

Precej časa je minilo, preden je prišel do dokončnega dokaza: šele tedaj ko so zavezniški zasedli Eindhoven in ujeli nizozemskega nacističnega, ki je delal za abwehr. Ta je povedal: Lindemans je res prišel v Eindhoven, vendar se je dogovarjal z abwehrovskim polkovnikom Kiesewetterjem.

Zdaj je bilo treba Lindemansa le še prijeti, ne da bi tekla kri. Poklicali so ga v zavezniško poveljstvo, češ da ga bodo odlikovali. Ko je stopil v sobo, je bilo vanj namenjenih deset brzostrelk. Izdajalec iz ArnHEMA ni mogel pobegniti. Moral se je vdati. Prišel je pred sodnike, ki so ga obsodili na smrt.

Konec

ZAVAROVALNICA MARIBOR

s poslovnimi enotami:

V LJUBLJANI, CELOVŠKA 177;
V CELJU, PREŠERNOVA 6;
V PIRANU, IX. KORPUSA 10

z zastopstvi:

V KRANJU, STANETA ROZMANA 13;
V LJUTOMERU, GLAVNI TRG 1;
V KOPRU, JLA 3;
NA JESENICAH, ROGLJEVA 1
in zastopniki v vseh večjih krajih

sklepa vse vrste imovinskih, transportnih in osebnih zavarovanj.

Prispevki za šolo v Cerknem

Člani KO ZB Cerkno, 2.141.— din, med drugimi: Kavčič Viktor 200.— Rejc Franciška 300.—; Bizjak Rozina 100.—; Obid Andrej 200.—; Eržen Janez 100.—; Kenda Janko 300.—; Makuc Rafaela 100.—; Obid Marija 200.—; Kmetijski kombinat Zalec 2.500.— din; Ferralit, Zalec 1.250.— din; Juteks, Zalec 1.000.— din; Krajevna organizacija ZB Cerkno 5.000.—; Krajevna organizacija ZB NOV Savodnji 500.—; Rudnik živega srebra Idrija (namesto čestitk za 1. maj 1971) 1.000.—; Izkupiček iz darovanega lesa na Cerklijskem (del) 988,40; Krajevna organizacija SZDL: Gorje, Poče, Trebenče pri Cerknem 500.—; Osnovna šola »France Prešerena Kranj 1.533,95; SDK — podružnica Kočevje 100.—; Osnovna šola Dekani 38,10; ZB NOV — občinski odbor Velenje (razlika od zbiranja »BORČEVSKEGA DINARJA« iz 1. 1970 in 1. 71) 332,50; Kolektiv »ETA« Cerkno (1 odstotek od neto osebnih dohodkov za april 1971) skupno vplačanih: 91.667,25 6.983,90; Sindikat delavcev storitvenih dejavnosti Jug. Republike Slovenije 1.000.—; Institut »Jožef Štefana« Ljubljana 5.000.—; KO ZB — Trata, Skofja Loka 150.—; Transavto Postojna Transportno podjetje Postojna 10.000.—; ZB NOV Lipek 6.—; ZB NOV Grahovo ob Bači 82.—; ZB NOV Tolminske ravne 80.—; Ferjanc Ignac, Rut grant 100.—; Kleč Franc, Rut grant 50.—; SZDL Rut — grant 43,40; ZVVI Savsko naselje Ljubljana (ob obisku Cerkna) 1.000.—; Prostovoljni prispevki na koncertu m. p. z. »P. Jereb« Cerkno 142,35; Čehovin Rado in Ciril — Koper, (prispevek namesto venca na grob Šturm Jerneja) 200.—; Čehovin Marija, Senožec — prispevek namesto venca na grob Šturm Jerneja, borca NOV iz Senožec 100.—; KO ZB NOV Bukovica — Volčja Draga 150.—; Grosist Gorica 4.000.—; Pionirski odred »Stane Rozman« — osn. šola Mežica (izkupiček za vstopnice prodane za šolsko akademijo) 260.—; (Šolsko gozdno gospodarstvo Tolmin) Izkupiček od darovanega lesa na Cerklijskem 306.—; Mrak podružnica »Krojačnica« Idrija 62.—; Mrak Marija, Jagrše 200.— Komunalni zavod za zaposlovanje — Kranj 500.—; Strukelj Jožef, N. Gorica, Prvomajska 74 50.—; (skupno vplačal 850); Biro gradbeništva Slovenije SSP — Ljubljana .000.— Mavrič Ivan, Trebenče Cerkno 50.—

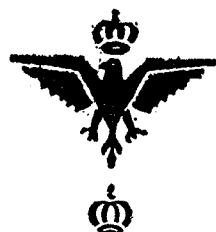
Odbor za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem se toplo zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tek. račun št. 5202—652—66 SDK Idrija — Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Kupujte denarne bone po 0.—, 50.— in 100. din. Pomagajte graditi osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

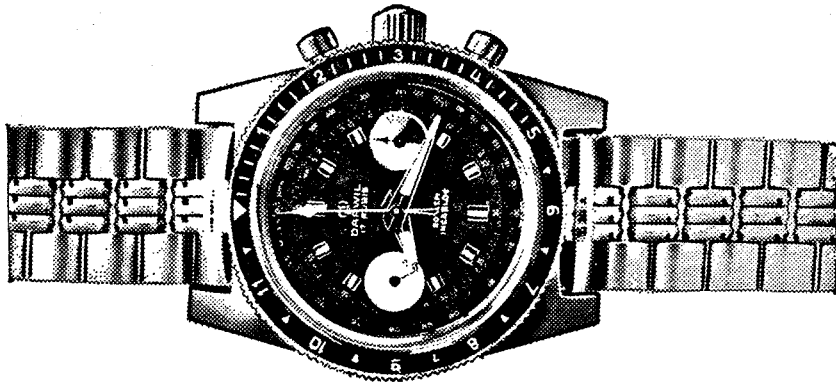
CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem eleganc in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. žensku modla 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II